

**Громадська організація
«Київська наукова організація
педагогіки та психології»**

**ЗБІРНИК ТЕЗ
НАУКОВИХ РОБІТ**

учасників міжнародної
науково-практичної конференції:

**«ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ»**

5–6 листопада 2021 року

Частина I

Київ
2021

УДК 159.9+37.01(063)
Т 33

Тенденції розвитку психології та педагогіки: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 5–6 листопада 2021 року). – Київ : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2021. – Ч. 1. – 116 с.

УДК 159.9+37.01(063)
Т 33

У збірнику містяться матеріали, подані на міжнародну науково-практичну конференцію «Тенденції розвитку психології та педагогіки». Для студентів, аспірантів, викладачів навчальних закладів, науковців та представників громадських організацій.

Організатори конференції не завжди поділяють думку учасників. У збірнику максимально точно відображається орфографія та пунктуація, запропонована учасниками.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

© Колектив авторів, 2021
© Київська наукова організація педагогіки та психології, 2021

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Борін К. А.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ
ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ 7

Брагіна К. І.

КОНТЕКСТУАЛЬНА ПОЗИЦІЯ ПРАГНЕННЯ ВЛАДИ
В ПРОЦЕСІ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ ЛЮДИНОЇ ЛІТНЬОГО ВІКУ 9

Бурденюк О. С., Томаш В. В.

ВИКОРИСТАННЯ БІНАРНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ
НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЇ 12

Генсецька О. В.

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ
НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ 14

Димар Н. М.

ФОРМУВАННЯ КОГНІТИВНОЇ ГНУЧКОСТІ СТУДЕНТІВ
ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ..... 17

Домніч В. Г.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ 21

Єремія Я. І., Звержинська В. В.

СУЧАСНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ
НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ..... 25

Костюк М. І., Мазур Н. В.

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ 29

Левицька В. С.

ПРОЕКТНИЙ МЕТОД ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ
КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ 31

Лозован В. Є.

ЗМІСТ ШКІЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА ЙОГО
ВІДОБРАЖЕННЯ У ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКАХ З ІСТОРІЇ..... 36

Петрушкіна Л. В.

ПЕДАГОГІЧНИЙ КОУЧИНГ У ГРАФІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ..... 38

Рибак О. П. ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА КАТЕГОРІЯ	41
Сердюк Г. А. ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТНЯ РЕАЛЬНІСТЬ	44
Судья З. О., Пастушенко Н. Б. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ МІЖ ДОШКІЛЬНОЮ ТА ПОЧАТКОВОЮ ОСВІТОЮ.....	48
Тивонюк Л. І. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ.....	52
Тірон К. О., Томаш В. В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДИВЕРГЕНТНОГО МИСЛЕННЯ У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ	54
Чугунова Д. Р. СУЧАСНИЙ ПІДРУЧНИК ЯК ЗАСІБ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ.....	57
Шемчук Н. К. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ.....	61
Шульга Т. В. ФОРМУВАННЯ БІОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	65
Ярошенко О. Л. РЕАЛІЗАЦІЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ В ПРОЦЕСІ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ ЗВТО.....	69
СЕКЦІЯ 2. КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА	
Величко Ю. Е. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАЇКАННЯМ.....	72

Огородник О. Ф.
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСВОЄННЯ СИНТАКСИЧНИХ УМІНЬ
МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ
НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ 77

Шевчик В. В.
РОЗВИТОК СЕНСОМОТОРНИХ ЕТАЛОНІВ
У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ
ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР 81

СЕКЦІЯ 3. СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Остапчук В. В.
ПОЗАНАВЧАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ
У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ 86

СЕКЦІЯ 4. ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Зінченко Н. Є.
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ
ДО ОСВІТНЬО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ З ОСВІТНЬОГО
НАПРЯМУ «ДИТИНА У СВІТІ МИСТЕЦТВА» (МУЗИКА)..... 88

Котеленець С. В.
ВИКОРИСТАННЯ СПАДЩИНИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ
ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 92

Павлушкіна О. В.
ГАРМОНІЗАЦІЯ ВЗАЄМИН ПЕДАГОГІВ
ТА БАТЬКІВ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ФОРМ РОБОТИ
З ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 95

Саннікова А. В.
НАРОДНА КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ 99

СЕКЦІЯ 5. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ, ІСТОРІЯ ПСИХОЛОГІЇ

Шебанова В. І., Татарченко О. Б.
ПСИХОЛОГІЧНІ РИЗИКИ КОРИСТУВАННЯ
ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖЕЮ СТУДЕНТСЬКОЮ МОЛОДДЮ 102

СЕКЦІЯ 6. ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ

Петрушкіна Г. В., Цибух Л. М.

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОТІКАННЯ СТРЕСУ
В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ..... 105

СЕКЦІЯ 7. СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ, ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Гапон О. Л.

КОПІНГ-СТРАТЕГІЇ У ЛЮДЕЙ РІЗНОЇ МІСЦЕВОСТІ
В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19..... 108

Довжук С. В.

ДИСФУНКЦІОНАЛЬНІ СІМ'Ї ТА СПІВЗАЛЕЖНІСТЬ..... 111

Супрун В. М., Кобець А. В.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА
ДЕТЕРМІНАЦІЯ ДИТЯЧОГО СТРАХУ 113

СЕКЦІЯ 1. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Борін К. А., кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри викладання другої іноземної мови

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

XXI століття характеризується стрімкими процесами економічного розвитку, глобалізації, усуненням кордонів між державами та культурами їхніх народів, тому вивчення іноземних мов є пріоритетним напрямом розвитку у системі освіти кожної розвиненої держави.

Таким чином, однією з найважливіших компетенцій студентів є спілкування іноземними мовами, що складається з уміння належно розуміти та висловлювати іноземною мовою поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, читання, говоріння та письмо) у широкому діапазоні соціальних і культурних контекстів [2].

Отже, *в підсумку вивчення даного питання можна стверджувати, що різноманітні форми роботи з інформаційними ресурсами Інтернету сприяють розвитку читацької компетенції, вдосконаленню вмінь письмової мови, збагаченню лексичного запасу студентів та формуванню в них стійкої мотивації до вивчення іноземних мов* [1].

Без сумніву можна стверджувати, що питання інтеграції інтернет-ресурсів до освітнього процесу є дуже актуальним, оскільки вони дають можливість впровадження на заняттях з іноземних мов інноваційних, інтерактивних методів і форм навчання з використанням новітніх технічних засобів таких як комп'ютери, планшети, електронні книги, смартфони, мультимедійні дошки тощо [3, С. 41-43].

Слід зазначити, що під час використання інформаційних ресурсів мережі Інтернет на заняттях з іноземної мови за допомогою вищезазначених новітніх технічних засобів можна більш ефективно вирішувати цілий ряд дидактичних завдань, а саме:

- формувати навички та вміння читання, використовуючи автентичні тексти мережі Інтернет різного ступеня складності;
- формувати навички аудіювання на основі автентичних звукових текстів мережі Інтернет;

– удосконалювати вміння монологічного і діалогічного мовлення на основі проблемного обговорення представлених викладачем або студентом матеріалів мережі;

– поповнювати свій словниковий запас, як активний, так і пасивний, лексику сучасної іноземної мови, що відбиває певний етап розвитку культури народу, соціального і політичного устрою суспільства;

– знайомитися з культурою, що включає в себе мовний етикет, особливо мовну поведінку різних народів в умовах спілкування, особливості культури, традицій країни, мова якої вивчається [5, с. 73-78].

Відповідно до поставлених дидактичних завдань було б доцільно звернути увагу на наступні, найбільш розповсюджені інтернет-ресурси:

– аутентичні текстові, аудіо– та відеоресурси (Washington Post, The New York Times, Spiegel, GEO, YouTube, DW, BBC World Service, Talk Zone, Goethe Institute, British Council тощо);

– інтернет-сайти для вивчення та практики іноземних мов через онлайн-спілкування з їх носіями (LinguaLeo, Italki, MeetUp, PoliglotClub, Speaky);

– інтернет-ресурси з навчальної та довідкової інформації (Wikipedia, Rubricon тощо);

– електронні онлайн-словники (Lingvo, Promt, Multitran, MultiLex тощо) [6].

Отже, можна дійти висновку, що систематичне використання інтернет-ресурсів на заняттях з іноземної мови дозволяє значно прискорити процес оволодіння мовними навичками, вміннями та знаннями, зробити початковий процес захоплюючим та привабливим для студентів. Використання інтернет-ресурсів у навчальному процесі направлено на повне та безперервне занурення студентів у середу мови, яка вивчається, що позитивно сприяє формуванню і розвитку їх комунікативної компетенції.

Література:

1. Аксак В. А. Общение в сети Интернет. М. : Букинист, 2006. 256 с.
2. Антошук С. В. Інформаційно-освітні ресурси відкритої освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://present5.com/informacijno-osvitni-resursi-vidkrito%D1%97-osviti-antoshuk-s-v-starshij/> (дата звернення: 18.10.2021).
3. Асадпур К. М. Роль інформаційно-комунікаційних технологій у сучасному процесі навчання. Вектор науки Тольятинського державного університету. 2012. № 1. С. 41-43.
4. Балыхина Т. М. Информатизация обучения языкам: становление компьютерной лингводидактики. М. : Высшее образование сегодня, 2005. №10. С. 32.

5. Карпов А. С. Интернет в подготовке будущих учителей иностранного языка. ИЯШ, 2002. №4. С. 73-78.
6. Костюченко М. В., Трутнев А. Ю. Интернет-ресурсы при изучении английского языка. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://applied-research.ru/ru/article/view?id=12090> (дата обращения: 18.10.2021).

Брагіна К. І., аспірантка факультету психології та соціології
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

КОНТЕКСТУАЛЬНА ПОЗИЦІЯ ПРАГНЕННЯ ВЛАДИ В ПРОЦЕСІ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ ЛЮДИНОЇ ЛІТНЬОГО ВІКУ

Прагнення до влади є актуальним фактором кореляції поведінки в будь-якій сфері людського життя. Наша активність відкрито або приховано регулюється бажанням отримати владу. В той же час в кожного індивіда це проявляється в різній мірі та різній формі: якщо одна людина прагне до отримання керівної посади на фірмі, інша може прагнути успіхів в спорті, що в свою чергу в її оточенні надасть їй перевагу перед іншими та змусить соціум. визнати її першість в цій сфері.

Бажання отримати владу є цілком природним та у своїй здоровій формі не несе шкоду. Часто воно знаходить вияв у явищі губристичної мотивації – бажання досягнути влади або найвищого рівня майстерності [2]. Хоча людина для цього схильна вдаватись до обману, хитрощів, маніпулятивної поведінки, проте це бажання є цілком природним та не завжди призводить до негативних наслідків, оскільки спосіб використання власних чеснот залежить, в першу чергу, від самої людини.

Проте прагнення влади має також іншу сторону, що приймає форму невротичного потягу до влади. Згідно К. Хорні це бажання народжується з тривоги, ненависті, відчуття власної неповноцінності. Здорове бажання влади можна порівняти з відчуттям сили, повноти [4]. Невротичне прагнення влади, своєю чергою, асоціюється зі слабкістю. Влада, престиж, статусність забезпечують в суспільстві відчуття забезпеченості та комфорту, дарують захищеність та спокій. Тому невротична людина прагне влади задля втечі від слабкості та уразливості.

Це бажання не обмежене віковими рамками. А. Адлер стверджував, що прагнення до влади знаходить вияв уже в дитинстві. Особливо яскраво це виражено серед перших дітей, котрі прагнуть отримати назад батьківську увагу, коли у них з'являється брат або сестра.

Найефективнішим способом є здобуття уваги за допомогою власних досягнень, тому дитина починає працювати над собою [3]. Таким чином велика кількість інтелектуальних стимуляцій підштовхує людину до роботи над собою і ця позиція зберігається й в дорослому віці.

Не зважаючи на це, у соціумі існує стереотип щодо інертності людей літнього віку, їх небажання вдаватись до активної діяльності. В той же час як в буденому житті, так і в масмедіа ми чуємо про літніх людей, котрі досягають вершин в науці, спорті, творчості. Не зважаючи на те, що у похилому віці наявні негативні тенденції, такі як емоційна інгібіція або усвідомлення наближення смерті. Хоча на думку Е.Еріксона саме розуміння скорого кінця підштовхує людину до пошуку смислових орієнтацій [1]. Це дозволить їй позбутись страху смерті та проаналізувати весь пройдений шлях.

Рефлексуючи щодо власного життя та здобутків, людина аналізує свої вміння, розмірковує «а що, якби...», фантазує на рахунок власного майбутнього. Її увага акцентується на власних бажаннях та стремліннях, на непрожитих можливостях та втрачених шансах. Тому людина перестає втікати від прагнення влади, а навпаки – йде йому на зустріч. Одним зі способів досягнути вершини ієрархії або визнання є здобуття освіти. Індивід уже має достатню базу життєвого досвіду та знань, що дозволяє йому легко адаптуватись до нової ситуації, чітко ставити перед собою цілі та продумувати план власних дій наперед.

Людина літнього віку, що поставила перед собою ціль отримати додаткову освіту, перш за все розуміє, що її чекає довга боротьба з осудом, насмішками та стереотипним баченням оточуючими її діяльності. Вона мобілізує ресурси та відстоює власну позицію щодо отримання додаткової освіти. Крім того труднощі може викликати сам процес навчання, оскільки норми викладання змінюються дуже часто і вони можуть значно різнитись від тих методів, котрі використовувались під час здобуття літніми людьми першої освіти.

Не менш валивим є питання конкуренції. Людині властиво порівнювати себе з тими, хто знаходиться з ними в одній віковій групі або просто з тим, кому властиві схожі риси та інтереси. Людина літнього віку вирізняється серед середньостатистичних студентів-підлітків, проте навчання в університеті третього віку серед інших людей літнього віку вона рівна, тому це призводить до порівняння себе з іншими. Подібна ситуація конкуренції дозволяє краще активізувати власні ресурси, задіяти губристичні риси, діяти більш цілеспрямовано та впевнено.

Сфера ж освіти є не лише джерелом отримання нових знань та досвіду, але також способом реалізації власних вмінь, творчості та досягнення визнання в суспільстві шляхом досягнення статусу досвідченої людини. Ця сфера також дозволяє задовільнити соціальні потреби індивіда, оскільки людина оточена своїми ровесниками, а також може

контактувати і з молодшим поколінням, обмінюватись з ними досвідом та проживати ті моменти, котрих була позбавлена в часи власної юності.

Активна участь в навчальному процесі дозволяє відчутти себе потрібним та важливим, а також реалізувати власне прагнення влади, лідерства та першості. Людина прагне отримати якнайбільше знань, котрі може активно використовувати в буденному житті та котрі виокремлюватимуть її серед інших ровесників, котрі не проходили навчання в університеті третього віку. Серед інших студентів також відкрито чи приховано в різній мірі діє ситуація конкуренції, існує прагнення продемонструвати власні таланти та вміння, заявити про власну унікальність. В навчальних групах з'являються неформальні лідери, котрі беруть на себе відповідальність у веденні журналу занять, розповсюдженні домашніх завдань або організації вільного від навчання часу.

Люди літнього віку не змушені отримувати освіту, щоб здобути професію – лише в тих випадках, коли вони хочуть спробувати нову кар'єру. Таким чином в освітньому процесі на перший план виходить не здобуття знань, а соціальні цілі та прагнення досягнути статусу серед оточуючих.

Отже, не зважаючи на похилий вік, людина все ще прагне отримати владу та домінуючу позицію за рахунок знань та статусу. Освіта для літніх людей є не лише джерелом задоволення соціальних потреб та отримання знань, але й способом заявити про себе та реалізувати прагнення до влади та власну губристичні бажання.

Література:

1. Возрастные изменения памяти взрослых людей. НИИ ООБ АПНСССР / ред. Я. И. Петров, Ю. Н. Кулюткин. Л., 1977. 97 с.
2. Козелецкий Ю., Человек многомерный : психологические эссе. Киев : Лыбидь. 1991. 288 с.
3. Adler A., Social interest. Birth order and personality. New York : Putnam, 1939.
4. Horney K., The Neurotic Personality Of Our Time. New York : W.W.Norton & Co, 1937.

Бурденюк О. С., студент магістратури

Томаш В. В., кандидат педагогічних наук,
асистент кафедри професійної та технологічної освіти
і загальної фізики

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ БІНАРНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЇ

При достатньо стрімкому розвитку освіти та науки сучасні уроки теж стрімко змінюються, від стандартних схем проведення занять ми переходимо до все частішого використання нетрадиційних уроків, використовуючи при цьому ігрові технології, інтерактиви, ПК та смартфони, тощо. Сьогодні кожний учитель вибирає для себе саме ті форми проведення занять, які йому найбільше підходять та відповідають його методиці та стилю роботи. Розглянемо таку сучасну технологію навчання як бінарний урок.

Слово «бінарний» має походження від латинського слова «bis», що перекладається як «подвійний». Бінарний урок вважається нетрадиційною формою проведення уроку завдяки тому, що таке заняття має в своїй основі міцні міжпредметні зв'язки, комбінацію різноманітних технологій та інтеграцію дисциплін. Для того, щоб правильно та достовірно донести теорію, закони та ідеї, що подані у різних науках та навчальних дисциплінах, таке заняття проводять одразу два вчителі-предметники.

Бінарні уроки підвищують мотивацію навчання учнів, адже дітям надається можливість на практиці застосувати знання одразу з двох предметів та нестандартно вирішувати поставлені завдання, а також розвивають креативність, самостійність та винахідливість, вчать як знання з однієї сфери можна успішно застосувати у іншій.

«Мета бінарного уроку – створити умови мотивованого практичного застосування знань, навичок та вмінь, дати учням можливість побачити результати своєї праці і отримати від неї радість і задоволення» [1].

Структура бінарного уроку включає в себе перевірку домашнього завдання, виклад нового матеріалу вчителями-предметниками, закріплення нових знань та застосування їх на практиці, підведення підсумків уроку та оголошення завдання для домашньої роботи.

Бінарні уроки, так як і стандартні, бувають таких типів :

- урок формування нових знань;
- урок навчання умінням і навичкам;
- урок застосування знань на практиці;
- комбінований урок;

- урок повторення, систематизації та узагальнення знань;
- урок контролю і перевірки знань та умінь [3].

Також такі заняття можна проводити у різних нетрадиційних формах, наприклад проблемний урок, урок-гра, урок-дослідження, урок захисту проектів, театралізований урок, урок-диспут, тощо.

Предмет технології має тісний зв'язок з іншими навчальними дисциплінами. Таким чином можна досить успішно поєднати заняття з технологій та інформатики/хімії/біології/креслення. Ці предмети досить пов'язані між собою, тому об'єднавши деякі теми, ми можемо зробити урок пізнавальним, практичним, де учні матимуть можливість успішно вирішити поставлене перед ними завдання. Наприклад, досить цікавою може бути розробка бінарного заняття для учнів 10-го класу, основним завданням якого є розробка рекламного буклету для вишитих власноруч сорочок. Створити ці рекламні буклети пропонуємо за допомогою програми «Photoshop». У змісті буклету учні мають описати технологію вишиття сорочки, використані матеріали та прорекламувати свій виріб. Або ж перед тим, як почати обирати матеріал для пошиття одягу, пропонуємо засвоїти тему з хімії про синтетичні матеріали та їх властивості, щоб точно знати чому та яку тканину краще обрати для певного виробу. Також можна застосувати знання з біології про раціональне харчування, підрахунок калорій та раціон учня на день, вивчаючи модуль «кулінарія» з технологій.

Отже, використання технології проведення бінарних занять, дає можливість підвищити активність учнів у навчальному процесі, посилити міжпредметні зав'язки, набуття досвіду у використанні знань та умінь під час вирішення практичних завдань наближених до життєвих реалій.

Література:

1. Бінарний урок як один із різновидів інтегрованого уроку. URL <https://infopedia.su/18x10951.html>
2. Бінарний урок як форма навчального заняття. URL: https://web-workshop.ucoz.ua/publ/binarnij_urok_jak_forma_navchalnogo_zanjattja/1-1-0-15
3. Типи та види уроків, методика підготовки та вибору. URL: <http://it-metodist.sfera.org.ua/kolegam/formy-ta-metody-roboty/tipi-ta-vidi-urokiv>

Генсецька О. В., викладач української мови та літератури
*Володимир-Волинський агротехнічний коледж
м. Володимир-Волинський, Волинська область, Україна*

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Складність і багатогранність функціонування сучасного суспільства, як динамічного соціального організму, зростання його системних змін зумовлюють потребу розвитку потенціалу емоційного інтелекту людини для ефективної соціальної адаптації та успішної самореалізації.

Емоційний інтелект є однією з головних складових у досягненні успіху в житті та відчуття щастя. Якщо упродовж ХХ ст. для дипломатії, науки та навчальних закладів важливим був логічний інтелект, то у ХХІ ст., коли процес глобалізації охопив усі сфери життя, актуальним став емоційний інтелект і пов'язані з ним форми практичного і творчого інтелекту.

Для розв'язання емоційних і психологічних питань необхідна, на думку багатьох дослідників (І. Андреева, Х. Вайсбах, У. Дакс, В. Зарицька, Є. Носенко, Н. Коврига, А. Чеботар, Є. Яковлева та ін.), цілеспрямована діяльність з розвитку емоційної сфери особистості, тієї здатності, що у сучасних дослідженнях називається емоційним інтелектом.

Модель емоційного інтелекту була розроблена П. Селовеєм і Дж. Мейером. Ними ж був уведений в психологію і сам термін «емоційний інтелект». Дослідники визначили емоційний інтелект як «...здатність відстежувати власні і чужі почуття та емоції, розрізняти їх і використовувати цю інформацію для направлення мислення і дій» [2].

Емоційний інтелект включає в себе 4 частини або зони : здатність сприймати або відчувати емоції (як свої власні, так і іншої людини) – самосвідомість; здатність розуміти, що виражає та чи інша емоція – саморефлексія; здатність направляти свої емоції на допомогу розуму, тобто посилення мислення за допомогою емоцій – самокорекція; здатність керувати емоціями – саморегуляція.

Фахівці зазначають, що емоційні знання і навички можуть набуватися в процесі спеціального навчання, спрямованого на емоційну активацію, що є необхідною умовою продуктивної інтелектуальної діяльності. Інструментами для розвитку емоційного інтелекту є ряд технологій: технологія особистісно орієнтованого навчання; технологія ситуативного моделювання; проектні технології; технологія критичного мислення; біоадекватні технології.

Уроки української літератури вирізняються з-поміж інших навчальних предметів особливою емоційною атмосферою. Отже, організовані

спеціальним чином, вони можуть перетворитися на повноцінний тренінг емоційного інтелекту.

Будь-яка емоція розглядається С. Рубінштейном як «єдність переживання і пізнання» [4, с. 153]. Інтелектуальний процес, на його думку, неможливий без участі емоцій: «...Судження, яке є основним актом або формою, в якому здійснюється розумовий процес, рідко становить лише інтелектуальний акт. Судження, зазвичай, так чи інакше, насичене емоційністю» [3, с. 331]. Ідеї С. Рубінштейна стосовно цілісності афективної та інтелектуальної сфер можна вважати передумовою оформлення змісту поняття емоційного інтелекту.

Для того, щоб урок української літератури сприяв розвитку відтвореної та творчої уяви особистості, збагаченню емоційного світу, рекомендується поєднувати різноманітні методи та прийоми:

- ігри та завдання, що сприяють оволодінню прийомами міжособистісного спілкування, які розвивають вербальні та невербальні засоби комунікації;

- дискусії, рольові ігри, елементи психодрами;

- завдання, що сприяють підвищенню самооцінки та приводять до відчуття власної цінності, впевненості у собі;

- релаксаційні вправи для зняття психологічної напруги, тривожності; навчання прийомам саморегуляції з використанням музики, кольору, елементів арт-терапії;

- асоціювання з позитивними спогадами;

- вербалізація учнями свого емоційного стану та, навпаки, використання жестової, невербальної мови;

- завдання, з допомогою яких учні повинні дізнатись про інтереси один одного, звички, переваги та вдачу;

- вправи на символічне перетворення негативних емоцій на позитивні;

- завдання намалювати палітру фарб головного героя твору, що вивчається;

- малювання настрою та асоціацій, викликаних прочитанням того чи іншого оповідання;

- проблемні ситуації, що передбачають самостійний пошук, вихід;

- наведення прикладів емоційних або суто особистісних тверджень, логічно побудовані докази для підсилення аргументації тощо.

У забезпеченні творчої співпраці важливу роль відіграє **емоційне налаштування на урок**, тобто правильний настрій, що налаштовує на навчання. Учень повинен «розкритися» ще до того, як приступить до навчання. Адже тільки «розкритись» емоційно, він зможе зануритися у самосвідомість. Для того, щоб учні почували себе комфортно, можна застосувати наступні методи та прийоми емоційного налаштування: *діагностику емоційного стану учнів (адреналіновий барометр, «Прогноз*

погоди», «Термометр»; «Намхнення»); формули уроку; сугестії, афірмації, демотиватори, метафори.

Будь-яка навчальна діяльність неможлива без мотивації. Внутрішня мотивація орієнтована на процес і результат. Цим і має скористатися вчитель, використовуючи типові фрази з *позитивними пресуппозиціями* (потужними мовленнєвими виразами). Мотивація має бути не тільки внутрішня, але й зовнішня. Учитель повинен створити психологічну установку на отримання нової інформації, зацікавити учнів, розбудити почуття, спонукати використовувати отриману інформацію для створення проблемної ситуації. На даному етапі можна використати прийоми *«Інтрига», «Я впевнена!», «Цікавий факт», «Віддзеркалення», «Хмари слів» або «Хмарки тегів».*

На етапі сприймання та усвідомлення навчального матеріалу вчитель майстерно має створювати привабливі моменти, аби відкрити мозковий емоційний центр, який тісно пов'язаний із тим «фільтром» мозку, через який інформація проникає в довготривалу пам'ять. На уроці української літератури поряд із традиційними формами та методами проведення уроків вивчення біографій можна застосувати інтерактивні прийоми, які сприяють розвитку емоційного інтелекту:

- Біографічний квест;
- Кластер;
- Блок-схема;
- Інформаційне гроно;
- Досьє, анкета;
- Портфоліо;
- Фотоколаж;
- Скрапбукінг;
- Ейдос-конспекти;
- Інтелект-карти;
- Програма «Поза очі»;
- Літературний трейлер;
- Сторінка в соціальній мережі;
- Гра «Поле чудес».

Психологами доведено, що діти з високим емоційним інтелектом легко засвоюють, розуміють і використовують навчальний матеріал. На уроці літератури для закріплення матеріалу можна використати таку групу креативних методів і прийомів:

- Метод «Якби...»;
- Прийом «Літературний крос»;
- Прийом «Малюнок на скелі»;
- Прийом «Дружня порада»;
- Прийом «А що, якщо...?»

Позитивне емоційне забарвлення – могутній мотиваційний фактор навчальної діяльності. Навчання без позитивних емоцій – малопродуктивне (за В. Громовим).

Таким чином, вивчення емоційних особливостей дітей та розвиток емоційного інтелекту учнів є завданням першочергової важливості. Воно є актуальним у світлі психолого-педагогічного підходу до вирішення проблеми соціалізації дітей у суспільстві шляхом підвищення рівня сприйняття і розуміння іншої людини як особистості, а також, що дуже важливо, вирішенням проблеми емоційного здоров'я дитини.

Емоційна грамотність дає учням можливість краще розумітися в емоційному функціонуванні людей, досягати успіху в спілкуванні з викладачами і однолітками, вирішувати виниклі конфлікти, розуміти себе, свої бажання і потреби, причини власних вчинків, а також ставити перед собою цілі і вдало їх досягати. Все це сприятливо впливає на поведінку в школі і поза школою, а також на ефективне засвоєння знань.

Література:

1. Андреева И. Н. Эмоциональный интеллект как феномен современной психологии. Новополюцк: ПГУ, 2011. 388 с.
2. Андреева И. Н. Предпосылки развития эмоционального интеллекта. *Вопросы психологии*. 2007. № 5. С. 57-65.
3. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. Москва : Педагогика, 1973. 424 с.
4. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии: в 2 т. / С. Л. Рубинштейн. Москва: Педагогика, 1989. Т. 2. 328 с.

Димар Н. М., асистент кафедри біології

*Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
м. Київ, Україна*

ФОРМУВАННЯ КОГНІТИВНОЇ ГНУЧКОСТІ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Значна зміна вимог до підготовки спеціалістів підвищують актуальність проблеми розвитку дистанційного навчання, оскільки центральне місце займає не так демонстрація отриманих знань, як генерація нових ідей. Сучасні досягнення у сфері інформаційних технологій та телекомунікацій дозволяють застосовувати дистанційне навчання як вид неперервного навчання, яке супроводжує інформаційне суспільство, формуючи всесторонньо розвинуту особистість. Під час дистанційного навчання

особливої уваги набуває фасилітація, що обумовлена необхідністю кардинальних змін у процесі підготовки спеціалістів до професійного спілкування шляхом формування їх комунікативної компетентності та когнітивної гнучкості в процесі взаємодії суб'єктів освітнього процесу в умовах їх співпраці на рівних умовах [6].

Актуальність запровадження дистанційної форми навчання як освітньої технології із широким застосуванням комп'ютерних технологій та новітніх освітніх програм, що була б еквівалентною формою до класичної денної форми навчання, визначається не лише необхідністю студентів у сучасній освіті, але і погіршенням епідеміологічних проблем [5]. Дистанційне навчання дозволяє надавати якісні знання великій аудиторії студентів, незалежно від часу та місця проживання, та створити освітнє середовище з активним використанням найновіших телекомунікаційних технологій [4]. Основою такої форми навчання є керована, але самостійна робота студентів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, спрямована на досягнення основної мети дистанційного навчання – виховання особистості з різними навиками спілкування та самоорганізації [2]. Принциповою необхідністю дистанційного навчання є високий рівень професіоналізму та комунікабельності викладача. Тому до технологій дистанційного навчання належать як інформаційні так і педагогічні [1]. Нова роль викладача, його позитивний вплив на студента є головною перевагою дистанційної форми навчання, яка, на відміну від традиційних лекцій, семінарів, лабораторних робіт та самостійної роботи студентів, являє собою принципово різні моделі навчання (тренінги, проекти, конференції) із застосуванням комп'ютерних технологій. Технології дистанційного навчання спрямовані на поглиблення розуміння і аналіз навчального матеріалу, формування необхідних в сучасному суспільстві комунікативних компетенцій, а саме: безпосереднє спілкування за допомогою інтернет мережі, пошук інформації у різних джерелах та критичне осмислення отриманих знань, вміння самостійно приймати рішення, визначати зміст навчальної діяльності та знаходити шляхи його реалізації. Усе це сприяє підвищенню якості навчального процесу.

Реалізуючи освітню функцію навчання, дистанційна форма сприяє формуванню у студентів активності, самостійності, самовдосконалення, творчості, що є важливими якостями сучасної особистості фахівців [2]. Серед важливих недоліків дистанційної освіти у сучасних ЗВО можна відмітити відсутність прямого контакту між викладачем та студентами через професійну завантаженість педагогів та недосконалість застосовуваних інформаційних інструментів. На жаль, кількість викладачів, які володіють навиками роботи із сучасними інформаційно-телекомунікаційними технологіями для забезпечення освітнього процесу в дистанційній формі, є недостатньою [5].

Під час реалізації дистанційного освітнього процесу традиційна роль викладача повинна модифікуватись, враховуючи необхідність забезпечення фасилітації як інструменту, що забезпечує полегшення комунікації викладач-студент. В умовах дистанційного навчання викладач повинен бути наставником, координатором, консультантом, а також постійно підвищувати свій інтелектуальний потенціал, удосконалювати навчальний курс, підвищувати професійну кваліфікацію відповідно до сучасних інновацій. Активна роль викладача в середовищі дистанційного навчання жодним чином не применшується, оскільки саме викладач визначає рівень знань студентів і приймає обґрунтовані рішення щодо корекції навчальної програми для досягнення кращого засвоєння навчального матеріалу. Ціль викладача-фасилітатора – створити середовище для обміну досвідом та покращення навиків, розкрити потенціал групи, підтримати студентів у реалізації цілей навчання в активній, але аж ніяк не у директивній формі. Викладач-фасилітатор допомагає студенту формувати думку про конкретну ситуацію, сприяє прагненню до саморозвитку, самореалізації та самовдосконалення. Важливими елементами такого підходу можна назвати наступні: створення ситуації успіху в конкретний момент засвоєння навчального матеріалу; збереження нейтральної позиції у вираженні власної думки щодо проблемного запитання; забезпечення умов, де почутим буде кожен учасник обговорення; дотримання плану і створення правил обговорення разом із учасниками та їх виконання; стримування критичних зауважень; повага до мудрості групи в цілому [3].

Традиційні методи навчання ґрунтуються на фактично повній відсутності фасилітації, оскільки передавання знань є одностороннім – від викладача до студента. У той же час, дистанційне навчання створює умови, де викладач виступає у ролі фасилітатора. Викладач-фасилітатор сприяє підвищенню ефективності навчання за рахунок оптимізації процесу спільної взаємодії в групах «викладач-студент» та «студент-студент». Особливе значення мають форми взаємодії всередині групи: бесіди між студентами, пошук шляхів взаєморозуміння, прийняття рішень, вирішення конфліктів. Відношення до навчального процесу з легкістю, сприйняття задач як простих, отримання студентами допомоги на усіх етапах навчання у будь-який час, постійна підтримка зацікавленості до навчання, повна ізоляція від проблем поза межами навчального процесу і позитивна підтримка викладача є ключовими ознаками фасилітації.

Під час дистанційного навчання студенти повинні відчувати цілеспрямованість один одного у виконанні завдань чи проекту, збалансованість участі кожного у груповому проекті, дружельюбність, відкритість до запитань. Важливою особливістю занять під час дистанційного навчання є толерантність викладача до допущених студентами помилок, відсутність емоційної боротьби зі студентами при чіткому зазначенні

психологічних меж поведінки. Фундаментальними рисами дистанційного навчання, які характерні для фасилітації, є: прийняття реальності, готовність змінити поставлену задачу відповідно до конкретної ситуації, творчий підхід і можливість внесення спонтанних змін. При розробці завдань важливо прораховувати усі можливі запитання і проблемні моменти при засвоєнні матеріалу, орієнтуючи студентів на зворотній зв'язок. Створюючи дистанційні заняття, викладач повинен використовувати максимальну різноманітність педагогічних технологій, творчий підхід для забезпечення новизни, комфорту освітнього простору та процесу. Працюючи дистанційно над навчальними завданнями, студенти повинні відчувати щирість та позитивне відношення викладача. При опрацюванні допущених помилок центр уваги слід змістити з самої помилки на проблемне запитання та шляхи його вирішення.

Розвиток когнітивної гнучкості у майбутніх спеціалістів, а саме готовності сприймати досі невідомі явища, відмова від спроб вмістити новий досвід у межі власних уявлень, визнання можливості існування іншої точки зору, здатність долати стереотипи, повинно ґрунтуватись на соціокультурному, професійно-орієнтованому та інтерактивному принципах. Розвиток когнітивної гнучкості у студентів дозволить їм безболісно адаптуватися до системи знань та продуктивно здійснювати професійне спілкування. Роль викладача-фасилітатора – навчити приймати до уваги інші переконання, цінності, ідеї та способи мислення, допомагати зрозуміти точку зору інших людей та оцінювати відмінні від власних варіанти вирішення професійних задач. Когнітивна гнучкість, як елемент комунікативної компетентності, дозволяє у несподіваних ситуаціях вибрати найбільш ефективне та оптимальне рішення серед наявних альтернатив.

Таким чином, дистанційна форма навчання як фасилітативна технологія сприяє формуванню когнітивної гнучкості студентів. Застосування дистанційних технологій і методів фасилітації гарантує високий рівень ефективності, цілеспрямованості, концептуальності, системності і діагностики, а тому гарантує високу якість освіти на сучасному рівні та формування особистості майбутніх фахівців, здатних високоєфективно вирішувати поставлені роботодавцями завдання.

Література:

1. Андрусенко Н. В. Дистанційне навчання в Україні. *Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія: матеріали міжвузівського вебінару* (Вінниця, 31.03.2017 р.) Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2017. С. 7-10.
2. Даценко Г.В., Сузанська З.В. Дистанційне навчання як засіб стимулювання самоосвіти. *Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія: матеріали міжвузівського вебінару* (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.), Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2017. С. 17-20.

3. Дядюшкіна І. Фасилітація в STEM-освіті – потужний інструмент розвитку креативної особистості. URL: <https://naurok.com.ua/post/fasilitaciya-v-stem-osviti-potuzhnyi-instrument-rozvitku-kreativno-osobistosti> (дата звернення 28.10.2021).

4. Коханська Т.В., Ключникова Н.В. Переваги та недоліки дистанційної освіти в умовах розвитку інформаційних технологій та телекомунікацій. URL: <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/146434> (дата звернення 26.10.2021).

5. Триндаде А.Р. Информационные и коммуникационные технологии и развитие человеческих ресурсов. *Дистанционное образование*. 2000. № 2. С. 5-9.

6. Фісун О.В. Явище фасилітації у методичній роботі викладачів навчальних закладів I-II рівня акредитації. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2017. Вип. 53 (106). Р. 341-346.

Домніч В. Г., кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри зарубіжної філології

*Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Сьогодні з'являються зміни в усіх сферах суспільного життя, пов'язанні з використанням цифрових технологій. З поширенням діджиталізації неможливо уявити процес навчання без використання сучасних технологій. Одним із пріоритетних напрямів розвитку освіти України є використання цифрових технологій, які забезпечують удосконалення навчального процесу, доступність та ефективність навчання, а також підготовку майбутніх фахівців до життя у цифровому суспільстві, що і визначає **актуальність** статті. Цифрові технології в освіті допомагають майбутнім учителям іноземних мов ефективно вивчати матеріал, використовуючи новітні засоби, сприяють досягненню позитивних результатів.

Стаття присвячена проблемі дослідження та виявлення можливостей використання цифрових технологій у процесі їх використання в освітньому процесі ЗВО для навчання майбутніх учителів іноземних мов. Для досягнення мети використовуються загальнотеоретичні наукові методи, такі як: аналіз, синтез та систематизація робіт дослідників

щодо використання цифрових технологій у процесі навчання; логіко-системний та порівняльний аналіз теоретичних основ цифрових технологій. У дослідженні визначена важливість використання цифрових технологій у навчальному процесі на сучасному етапі реформування освітньої сфери. Реалізація загальнодидактичних принципів навчання та визначених вимог до використання в освітньому процесі цифрових технологій, сприятиме підвищенню якості підготовки фахівців. В силу цього слід розглядати їх у контексті цілей освіти і наукового осмислення практики освітньої діяльності, виходячи з принципів доцільності та ефективності використання цифрових технологій в освітньому процесі.

У сучасній освіті один із пріоритетних напрямів розвитку є інформатизація та впровадження цифрових технологій у навчальний процес, що значно покращує якість та ефективність навчання майбутніх фахівців, підвищує конкурентноспроможність на ринку праці. Застосування цифрових технологій потребує перегляду форм і методів навчальної діяльності. Слід пам'ятати, що цифрові технології є ефективним, але допоміжним засобом навчання. Застосування цифрових технологій підвищує активність студента, веде до перебудови навчального процесу в бік самостійних форм навчання. Використання сучасних технічних засобів для розв'язання фахових завдань на базі отриманої комп'ютерної підготовки є запорукою конкурентноспроможності майбутнього фахівця. При масовому забезпеченні комп'ютерами зберігається його індивідуальність, можливість отримання достовірної оцінки без великих затрат часу на проведення контролю.

Головним для майбутнього фахівця в сучасному інформаційному середовищі є подальше використання цифрових технологій як методів та інструментів майбутньої педагогічної діяльності для розв'язання задач предметної галузі.

Цифрові технології стають органічною, важливою і необхідною частиною життя сучасної людини, вони проникають у різноманітні сфери соціального життя: політику, культуру, професійну діяльність, спілкування і побут. Вже понад сімдесят років триває цифрова революція, яка являє собою багатофакторний перехід від аналогового до цифрового способу обробки, зберігання й передачі даних, і, відповідно, стрімкий розвиток апаратного і програмного забезпечення, що обслуговує ці процеси. Ці зміни беруть свій початок із наукових досліджень тих інновацій, які при вдалому збігу соціально– економічних обставин доходять до промислових розробок і масового впровадження .

В освітньому процесі закладів вищої освіти (ЗВО) проблема використання цифрових технологій у навчанні майбутніх учителів іноземних мов залишається відкритою та недосконало вивченою. Однак в умовах трансформаційних змін у ЗВО потребують постійного ретельного вивчення та науково-практичного обґрунтування цифрових технологій та переваг їх використання у закладах вищої освіти.

Деякі окремі аспекти навчання майбутніх учителів іноземних мов до використання комп'ютерних, інформаційно-комунікаційних технологій на уроці іноземної мови досліджували О. В. Власенко [1], А.М. Гуржій [2,3], І.І. Костікова [9], Л.І. Морська [5], О. В. Овчарук [6] та інші.

Цифрові технології є продовжувачами комп'ютерних, інформаційно-комунікаційних технологій. Як відомо, комп'ютерні технології використовуються у навчанні іноземним мовам, починаючи з 80-х р. ХХ століття, що сприяло появі новітньому напрямку в методиці викладання іноземних мов, в межах якого розглядалися теоретичні та практичні аспекти використання цих технологій у процесі навчання іноземної мови. За кордоном найбільш поширений синонімічний термін CALL (Computer assisted language learning). У сучасній науково-педагогічній літературі існують різні підходи до визначення поняття «цифрові технології». Спочатку, цей термін використовувався для позначення технологій, що містять двійковий код. Однак, через широке поширення різноманітних девайсів, гаджетів (комп'ютерів, ноутбуків, мобільних пристроїв, смартфонів та ін.), слово «цифровий» перейшло у більш широке використання, і стало синонімом слів «електронний» і «комп'ютерний». Це підтверджує онлайн-словник Merriam Webster [10], який визначає слово «цифровий» («digital») як електронний («electronic») і комп'ютеризований («computerized»). Змінюється і термінологія, яка описує технічні засоби: так, поступово відбувається витіснення терміна «інформаційно-комунікаційні технології (КТ)» більш сучасним терміном «цифрові технології». Сьогодні ці терміни вживаються як синоніми, проте останній чіткіше відображає специфіку нових інформаційних технологій та їх сприйняття суспільством. З ходом технічного прогресу, змінюється не тільки відома термінологія, а й з'являються ще більш досконалі технічні засоби, що мають значний лінгводидактичний потенціал.

Безумовно, в практиці навчання іноземних мов використовується широкий спектр технічних засобів, як стаціонарних (наприклад, комп'ютер, інтерактивна дошка), так і мобільних (планшети, смартфони), які також об'єднуються під поняттям «цифрові технології».

Майбутні вчителі іноземних мов мають чотири рівні готовності до використання цифрових технологій у професійній діяльності, виокремлюючи: ознайомчий (ввідний, вступний); репродуктивний; продуктивний; творчий та групи зовнішніх (соціальних) та внутрішніх (особистісних та професійно-пізнавальних) мотивів [5]. Зокрема, застосування цифрових технологій у процесі навчання майбутніх учителів іноземних мов у закладах вищої педагогічної освіти підвищує професійні можливості, тим більше, що майбутній вчитель повинен мати такі професійні знання, вміння, навички і досвід діяльності, які в своїй сукупності являють впевнене використання цифрових технологій.

Отже, до цифрових ресурсів, їх засобів, які використовують сьогодні у процесі навчання майбутніх учителів іноземних мов слід відносити:

1) електронні словники (навчальні, тлумачні, перекладні, термінологічні, довідкові, ілюстровані, інтерактивні);

2) автентичні матеріали на мові, що вивчається (в текстовому, графічному, відео, аудіо, ігровому форматах);

3) спеціальні навчальні ресурси для навчання іноземних мов;

4) прикладні програми (MS Word, MS PowerPoint, веб-браузери, веб-додатки (Google Документи, Таблиці та Презентації));

5) засоби електронного синхронної (чати, месенджери, відео-конференції) та асинхронної (електронна пошта, форуми, навчальні групи в соціальних мережах) комунікації;

6) навчальні Інтернет-ресурси (хотліст, мультимедіа скрепбук, трежа хант, сабджект семпли, вебквест).

7) електронні додатки, електронні навчальні ігри.

Використовуючи цифрові технології у процесі навчання майбутніх учителів іноземних мов, необхідно пам'ятати, що в якості провідного компонента змісту навчання виступають різні види мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання, письмо. Тому використання зазначених цифрових ресурсів своїми дидактичними можливостями дозволяє практикуватися в усіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності, що, насамперед, є вкрай важливим у навчанні іноземної мови.

Література:

1. Власенко О. В. Використання інформаційно-комунікаційних технологій для контролю рівня навчальних досягнень. *Інформаційно-комунікаційні технології в освіті та наукових дослідженнях*. Режим доступу:
http://www.tryus.npu.edu.ua/type/conference/images/stories/files/tezy/Tom_2/section_g.pdf
2. Гуржій А. М., Карташова Л. А., Лапінський В. В. Особливості навчального посібника з інформаційних технологій для майбутніх учителів гуманітарних предметів. *Проблеми сучасного підручника*. 2013. Вип. 13. С. 80–94. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2013_13_12
3. Гуржій А. М., Лапінський В. В. Електронні освітні ресурси – від теорії до практики. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Київ-Вінниця, 2014. Вип. 38. С. 3–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sitimn_2014_38_3 Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Пер. з англ. О. М. Шерстюк; наук. ред. укр. видання С. Ю. Ніколаєва. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с. URL: <https://lenvit.ucoz.ua/ZER.pdf>
4. Морська Л. І. Особливості організації та проведення уроку іноземної мови з використанням інформаційних технологій. *Наукові записки*

- Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». 2012. Вип. 25. С. 211–213. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2012_25_75*
5. Овчарук О. В. Цифрова педагогіка в підготовці вчителя XXI століття. *Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи*: зб. тез доповідей учасників Всеукр. наук.-практ. семінару, м. Київ, 28 лютого 2018 року. За заг. ред. О. Е. Коневщинської, О. В. Овчарук. Київ: ІТЗН НАПН України, 2018. С. 50–53.
 6. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України 344/2013 від 25 червня 2013. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
 7. Черненко А. В. Інформаційно-цифрова компетентність майбутніх учителів іноземної мови як ключова вимога «Нової української школи». *Теорія та методика навчання та виховання*. 2019. № 47. С. 169–178. URL :
 8. <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/methodics/article/view/2883> .
 9. Kostikova I.I. et al. (2019). Teaching English speaking for FCE: using Facebook as a tool of instructional practice. *Amazonia Investiga*. Vol. 8. No. 22. P. 719–727. Retrieved from: <https://www.amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/825>
 10. Merriam-Webster (n. d.). Retrieved from: <https://www.merriam-webster.com>
 11. Smart-освіта: ресурси та перспективи: матеріали Міжнар. наук.-метод. конф. URL: <https://knute.edu.ua/file/MTc=/27c76eed8882ee254a932fe741d16af7.pdf>

Сремія Я. І., магістр, асистент кафедри фізичної культури та основ здоров'я

Звержинська В. В., студентка VI курсу факультету фізичної культури та здоров'я людини

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

СУЧАСНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Постановка проблеми. В умовах реформування системи освіти уроки фізичної культури почали активно адаптовувати під сучасні вимоги задля ефективної та раціональної організації освітнього процесу з фізичного виховання. Головною місією школи є забезпечення всіх

необхідних умови для гармонійного розвитку дітей та забезпечує можливість особистої реалізації в майбутньому житті. Запорукою успіху всіх дітей є не тільки відсутність хвороб, а й стан повного психічного, фізичного, духовного та соціального благополуччя.

Урок фізичної культури сьогодні має бути наповненим та побудованим таким чином, аби викликати в подальшому у дітей інтерес до занять та мотивувати до здорового способу життя. Основними завданнями таких уроків фізичної культури є створення умови для зменшення втрати інтересу учнів до занять фізичною культурою; використання різних форм та методів для організації діяльності учнів у класі; створення цікавого середовища для кожного учня на уроці; заохочення учнів до фізичних вправ, не боячись помилитися; використання інтерактивних методів навчання. Це дозволяє учням вибрати найважливіший для них вид роботи під час уроку фізичної культури. А тому, сучасний вчитель фізичного виховання має йти в ногу із часом та обирати виключно сучасні методи навчання та виховання учнів на уроках фізичної культури в закладах освіти.

Аналіз публікацій дослідження. У працях О.А.Томенка розглядаються сучасні методи та форми навчання на уроках фізичної культури, які сприяють підтриманню та удосконаленню фізичного здоров'я учнів, а також постійний пошук нових шляхів залучення учнів до фізичних вправ в умовах загальноосвітніх навчальних закладів [4, с.109].

Особливості виховання та навчання дітей на уроках фізичної культури із використанням інноваційних методів навчання вивчалися О.Я.Кабільником. В напрацюваннях Є.Є.Франкова детально описано особливості мотиваційної сфери учнів для залучення до занять фізичною культурою. Л.Ю.Левадіньська здійснила дослідження особливостей нормування різних видів рухової активності в залежності від індивідуальних особливостей організму.

Г.Л. Опанасенко, І.О. Аршавський, І.В. Муравов, О.Г. Сухарев, Н.А. Фоміна досліджували медико-біологічні особливості застосування різних методів навчання відповідно до індивідуальних особливостей учнів та від медичної групи, до складу якої вони входять. В.Г. Арев'євим, О.Д. Дубогим, Т.Ю. Круцевичем, А.В. Магльованим та Б.М. Шияном було розроблено методичні рекомендації, щодо виконання та застосування різних сучасних методів навчання на уроках фізичної культури [4, с.78-79].

Метою дослідження є аналіз ефективності використання сучасних методів навчання та виховання на уроках фізичної культури в школі.

Виклад основного матеріалу. У сучасному суспільстві активно практикується регулярне заняття та виконання фізичних вправ та занять спортом. Для того, аби підвищити вмотивованість учнів до занять

фізичної культури вчителю необхідно обирати сучасні методи навчання та виховання, котрі сприйнуть:

- підвищенню рівня ефективності і якості освітніх процесів в ході уроку фізичної культури ;

- підвищенню рівня активності з метою стимулювання пізнавальної активності дітей різних вікових груп;

- поглибленню міжпредметного зв'язку з метою розуміння серед дітей взаємопов'язаних елементів діяльності та між теорією і практикою;

- збільшенню обсягів та оптимізації пошуків необхідної інформації;

- індивідуалізацію та диференціацію процесів навчання та виховання на уроках фізичної культури [1, с.104

Застосування словесних методів навчання на уроках фізичної культури на різних етапах навчання можуть відрізнятися в залежності від поставлених вчителем завдань до уроку.

Пояснення під час уроку фізичної культури, виступають як короткі коментарі, що супроводжують курс вправ учнів під керівництвом. Вчителем надаються вказівки щодо швидкої передачі інформації про помилки та способи їх усунення, правила безпеки, самострахування, домашні завдання тощо.

Бесіди – це форми вільного обміну ідеями для повної та своєчасної інформації, за допомогою якої вчитель фізичної культури координує процес навчання (поглиблення та розширення знань та виявлення інтересів та бажань учнів).

Аналіз – це особлива форма бесіди, яка відбувається після виконання певного завдання в окремому класі або після участі в конкурсі на підведення підсумків. Усне оцінювання – це схвалення або усне зауваження щодо діяльності учнів.

Безпосередні демонстрації – найдоступніший метод навчання на уроках фізичного виховання. Це дозволяє учням створювати конкретні ідеї для вправи, яка вивчається.

Звукові та світлові сигнали, котрі відносяться до методу демонстрації, використовуються для відтворення конкретних параметрів руху за допомогою апаратних пристроїв, таких як метрономи, магнітофони та лампові системи з пристроями налаштувань. Такі методи навчання та виховання підвищують інтерес в учнів до уроків фізичної культури, які стають більш цікавими та наповненішими яскравими заняттями. Орієнтири (вісячі кулі, прапори, мішені, розділові лінії, стрічки тощо) допомагають формувати такі ідеї, як правильний напрямок, ширина, траєкторія та точність виконання [3, с. 106].

Поширені методи розучування вправи вцілому використовуються, коли вправа дуже складна або її не можна розділити на окремі частини. Цей метод застосовується на всіх етапах процесу фізичного виховання і найчастіше застосовується на завершальних етапах. Даний метод має як

позитивні, так і негативні аспекти. Позитивом є те, що цілісне навчання сприяє формуванню міцних умовно-рефлекторних зв'язків для всіх рухів рухової поведінки одночасно. Негативні: певні труднощі, які змушують учнів вирішувати відразу кілька спортивних завдань, зосереджуючись на всіх деталях техніки.

Методи вступних вправ використовуються, з одного боку, як спосіб прискорення та полегшення набуття базових навичок вправ, тоді як з іншого боку вони дають кожному учню можливість приймати індивідуальні рішення та досягти своїх навчальних цілей. Структура вступної вправи повинна бути близькою (але не ідентичною) до біомеханічних характеристик основної вправи, що вивчається спільно із вчителем.

Метод гри характеризується тим, що гра виступає як засіб фізичного виховання і як спосіб організації колективу дітей. Його можна використовувати для будь-якої вправи, якщо вона налаштована відповідно до деталей цього методу [2, с. 49].

Змагальні методи в процесі фізичного виховання використовуються як спосіб стимулювання інтересу та активізації результатів фізичного виховання та як відносно самостійна форма організації занять. Основні визначальні риси змагального методу: порівняння рівня фізичної підготовки учнів умовах упорядкованої конкуренції, боротьба за кращі результати.

Висновки. Отже, в ході дослідження сучасних методів навчання та виховання на уроках фізичної культури ми з'ясували, що для ефективного та якісного проведення уроку фізичної культури вчителем мають підбиратися різні методи навчання, котрі зацікавлять та вмотивують учнів до занять фізичною культурою. Проте, не варто в один урок поміщати практично всі існуючі методи навчання, оскільки учні можуть не зрозуміти їхньої ідеї та необхідності їхнього подальшого виконання під час уроку.

Література:

1. Линець М.М. Сучасні методи навчання та виховання на уроках фізичної культури.— Львів: Штабар, 2005.207 с.
2. Матвеев Л.П. Теория и методика физической культуры: Учебн. для институтов физ. культуры — М.: ФиС, 1991.543 с.
3. Шиян Б.М. Методика фізичного виховання школярів.— Львів: ЛОН-МІО, 2014.232 с.
4. Шиян Б.М., Папуша В.Г. Теорія фізичного виховання.— Тернопіль: Збруч, 2000.183 с.

Костюк М. І., старший викладач кафедри іноземних мов
з курсом латинської мови та медичної термінології

Мазур Н. В., викладач кафедри іноземних мов
з курсом латинської мови та медичної термінології

*Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова
м. Вінниця, Україна*

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Учень початкової школи не тільки готується до дорослого життя, не просто набуває знання, а бере участь у різних видах діяльності. Використання сучасних педагогічних технологій дає можливість вирішувати виховні завдання і формувати в дитини готовність до самостійного пізнання навколишнього світу. Сучасні технології в освіті розглядаються як засіб, із допомогою якого може бути реалізована нова освітня парадигма. Тенденції розвитку освітніх технологій безпосередньо пов'язані з гуманізацією освіти, яка сприяє самоактуалізації й самореалізації особистості. Термін «освітні технології» – більш ємний, ніж «технології навчання», бо він передбачає ще й виховний аспект, пов'язаний із формуванням і розвитком особистісних якостей учнів початкової школи. Педагогічні технології – це складна система засобів і методик, об'єднаних пріоритетними загальноосвітніми цілями, концептуально взаємопов'язаними між собою завданнями і змістом, формами й методами організації навчально-виховного процесу, де кожна позиція накладає відбиток на всі інші, що і створює в результаті певну сукупність умов для розвитку учнів [4]. Сутність освітніх технологій виражається в тому, що змінюється характер освіти. Поряд із розвитком розумового потенціалу учнів відбувається особистісний розвиток, тобто сам процес освіти передбачає іншу позицію вчителя й учня в освіті (вони виступають, як рівноправні учасники навчального процесу). Педагогічна технологія є продумана, у всіх деталях, модель спільної навчальної й педагогічної діяльності і проведення навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для учнів і вчителя. Сьогодні суспільство зацікавлене у випускниках, націлених на саморозвиток і самореалізацію, які вміють оперувати отриманими знаннями, орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі, продуктивно працювати, ефективно співпрацювати, адекватно оцінювати себе та свої досягнення. Одним із педагогічних завдань сьогодні є впровадження в навчальний процес таких методів і засобів, які допоможуть учням не тільки оволодіти певними знаннями, уміннями й навичками в тій чи іншій сфері діяльності, але й розвивати їхні творчі здібності [2]. Сучасні педагогічні технології пропонують інноваційні моделі побудови такого навчального процесу, де на

перший план висувається взаємопов'язана діяльність вчителя й учня, націлена на вирішення як навчальних, так і практично значущих завдань.

До сучасним педагогічним технологіям належать:

1. Особистісно-орієнтовані технології навчання:

- технологія різнорівневого навчання;
- технологія навчання як навчального дослідження;
- технологія навчання в співробітництві;
- технологія евристичного навчання;
- метод проектів;
- розвиваюче навчання – (Ст. Занков, В. Давидов, Д. Ельконін) [3].

2. Предметно-орієнтовані технології навчання:

- технологія постановки мети;
- технологія повного засвоєння (М. Кларина) [1] ;
- технологія педагогічного процесу у С. Шевченка;
- технологія концентрованого навчання;
- модульне навчання.

3. Інформаційні технології:

- ІКТ (інформаційно-комунікаційні технології);
- технології дистанційного навчання.

4. Технології оцінювання досягнень учнів:

- технологія «Портфоліо»;
- безоцінкове навчання;
- рейтингові технології.

5. Інтерактивні технології:

- технологія «Розвиток критичного мислення через читання та письмо»;
- технологія проведення дискусій;
- технологія «Дебати»;
- тренінгові технології.

Отже, для підвищення ефективності освітнього процесу під час проведення уроків у початковій школі, необхідно використовувати сучасні педагогічні технології. Наше завдання – не давати готові знання учню, а компетентно організувати самостійний пізнавальний процес. Відтак, потрібно використовувати у своїй педагогічній практиці технології, які реалізують особистісно-орієнтоване навчання, які забезпечують залучення кожного учня в активний пізнавальний процес [1].

Розглянемо декілька технологій.

Технологія проблемного навчання. Технологія проблемного навчання – форма організації навчально-виховного процесу з допомогою проблемних завдань і проблемних ситуацій, які надають навчанням пошуковий, дослідницький та інтерактивний характер.

Дослідницька робота. Такий підхід дозволяє перевести учня слухача в активного учасника процесу навчання. Дослідження – одне з найважливіших джерел отримання дитиною уявлень про світ.

Навчання в співробітництві (групова робота). Співробітництво – це гуманістична ідея спільної розвиваючої діяльності учнів і вчителів, яка базується на взаєморозумінні, проникненні в духовний світ один одного, колективному аналізі ходу й результатів цієї діяльності.

Ігрові технології. Гра – це природна для дитини й гуманна форма навчання. Навчаючи допомогою гри, ми вчимо дітей не так, як нам, дорослим, зручно дати навчальний матеріал, а дітям зручно і природно його взяти.

Інформаційно-комунікаційні технології навчання (ІКТ) – це сукупність методів і технічних засобів реалізації інформаційних технологій на основі комп'ютерних мереж і засобів забезпечення ефективного процесу навчання. Використання інформаційних технологій відкривають доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, надають абсолютно нові можливості для творчості, дозволяють реалізовувати принципово нові форми й методи навчання.

Література:

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: підручник / І.М. Дичківська. – 2-ге вид. – Київ: Академвидав, 2012. – 352 с.
2. Освітні технології: навч.-метод. посібн. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред.О.М. Пехоти. – Київ: А.С.К., 2001. – 256 с.
3. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій / за ред. І. Зязюна, О. Пехоти. – Київ: Вид-во А.С.К., 2003. – 240 с.
4. Химинець В.В. Інновації в початковій школі / В.В. Химинець, М.Ю. Кірик. – Тернопіль: Мандрівець, 2012. – 312 с

Левицька В. С., викладач I категорії іноземної мови
*Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж
Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського»
м. Миколаїв, Україна*

ПРОЕКТНИЙ МЕТОД ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ

У формуванні сучасного спеціаліста важливу роль відіграє іноземна мова як один із важливих компонентів його професійної підготовки, що

передбачає здатність брати участь у діловій комунікації. Іноземна мова в професійній та суспільній сферах дає можливість формувати іншомовну компетентність у майбутнього фахівця.

Метод проектів – це спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми, яка має завершитись реальним практичним результатом. Досягнення кінцевих результатів стає важливим показником продуктивності навчальної діяльності. При цьому обов'язкова реалізація принципу зв'язку навчання з життям, інтересами студентів та їхньою майбутньою професією.

У розробці та реалізації проектів вирішуються навчальні завдання, набуваються практичні знання і досвід.

Використання методу проектів для навчання іноземної мови професійного спрямування – це розв'язання студентом або групою студентів певної проблеми, яке передбачає використання різноманітних методів і засобів навчання та інтегрування знань та умінь із фахових дисциплін. Слід також відмітити, що в процесі вирішення поставленої проблеми студенти набувають нових знань та вмінь. Знання будуть сприйматися студентами дійсно необхідними лише за наявності проблеми або завдання, для вирішення яких їм потрібні будуть ці набуті знання і вміння.

Практика показує, що цей метод навчання є великим стимулом у роботі студентів, призводить до активного вивчення іноземної мови, застосуванню своїх попередніх знань з іноземної мови та фахових дисциплін у кожній конкретній ситуації.

Суть поняття «компетентність» полягає в переорієнтації з процесу на результат у діяльнісному вимірі, вміння не тільки оперувати знаннями, а й змінюватися і пристосовуватися до нових потреб ринку праці, управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення та навчатись протягом життя. У цьому зв'язку видається цілком доцільним й актуальним питання: використання проектного методу як засобу формування іншомовної комунікативної компетенції студентів на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням.

Таким чином стає зрозумілим, що задача освіти полягає не лише в тому, щоб студенти засвоїли той чи інший обсяг знань, в тому числі з іноземної мови, а і в тому, щоб зробити студента успішним з точки зору його діяльності, навчити набувати індивідуальну компетентність.

Мовна освіта є важливим засобом, котрий формує свідомість особистості та її здатність бути соціально мобільною в суспільстві, сприяє веденню діалогу культур у світі, що глобалізується навколо розв'язання різноманітних проблем. Нові освітні реалії передбачають формування філософії сучасного європейця — «навчання упродовж життя», яка дає усвідомлення необхідності самоосвітньої діяльності особистості та його готовності опановувати нові знання, в тому числі вивчати нові мови.

Комітет з питань освіти Ради Європи розробив Рекомендації щодо сучасних підходів до викладання іноземних мов з метою кращої координації зусиль усіх учасників процесу навчання для того, щоб допомогти молоді набувати знань, умінь, навичок, досвіду, яких вона потребує для досягнення самостійності мислення [2, 224].

Успішність вивчення іноземних мов може вимірюватися у межах визначених спеціалістами рівнів компетенції, а точніше кажучи загальної та комунікативної компетенції. Навчання говоріння є процесом складним та багатограним який передбачає комплексну реалізацію практичної освітньої та виховної мети.

Ми будуємо знання так щоб максимально надати студентам можливість розмовляти іноземною мовою.

На заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням в Коледжі МНУ імені В.О.Сухомлинського метод проектів тісно пов'язаний з комунікативною компетенцією,тому й використовуються залежно від особистісних характеристик студентів та рівня їх мовленнєвої компетенції.

Дослідивши класифікацію проектів, запропоновану О. Аліксійчук та В. Федорчук [1, с. 9], ми визначили типи проектів, які можна застосовувати

при викладанні іноземної мови професійного спрямування . Отже, проекти можна поділити на типи за такими ознаками: 1) за домінуючою діяльністю у виконанні проекту (навчальні, дослідницькі, творчі, рольові (ігрові), інформаційні);2) за предметно-змістовою галуззю (монопроекти та міждисциплінарні проекти) ;3) за кількістю учасників проекту (особистісні, парні, групові);4) за тривалістю виконання проекту.

Задачі, що ставляться перед студентами під час підготовки проекту, наступні: сформулювати значущої у дослідницькому аспекті проблеми (задачі), вирішення якої потребує інтегрованого знання, дослідницького пошуку; здійснити інформаційно-аналітичний огляд інформації з обраної теми та зробити висновки; підготувати чітко структуровану доповідь; розробити наочні посібники, необхідні для презентації проекту; представити проект, залучаючи набуті навички проведення презентації іноземною мовою та сучасні мультимедійні ресурси.

Роль викладача в процесі підготовки проекту не обмежується консультативною діяльністю. Уміння використовувати метод проектів є показником високої кваліфікації, прогресивності професійної діяльності викладача, спрямованості на творчий розвиток студентів.

Особливого значення при цьому набуває вміння організувати спільну діяльність викладача із студентами, а також діяльність студентів в проектних групах. Під час підготовки та представлення проекту студенти застосовують навички проведення презентації, набуті на практичних заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням .

Презентація проекту експлікує не тільки певні мовленнєві навички та вміння, знання відповідного лексико-граматичного матеріалу, але й навички структурування та логічного викладу інформації, взаємодії з аудиторією, постановки питання та надання відповіді, навички аргументації.

По-перше, специфіка формування іншомовної комунікативної компетентності в методі проекту не є простим набором знань, умінь та навичок, що складається з їхньої суми, очевидно, недостатньо дати соціокультурну інформацію чи часткові вміння з правил поведінки при міжкультурній комунікації. Майбутній фахівець повинен не стільки володіти інформацією, скільки бути готовим до застосування своїх знань, умінь та навичок для розв'язання проблемних соціокультурних ситуацій під час спілкування.

По-друге, на основі методу проектів відбувається формування ключових компетентностей, що є основою при формуванні комунікативної компетенції майбутнього фахівця. Більш того, цей підхід дозволяє поновому поглянути на традиційну систему освіти та сприяє впровадженню нових технологій та методів навчання, тобто такий підхід якісно перетворює освітній процес на всіх рівнях.

В основу проектного методу покладена ідея, що відображає сутність поняття «проект», його прагматичну спрямованість на результат. Цей результат можна побачити, осмислити, застосувати в реальній практичній діяльності.

В лінгвістичному аспекті студенти отримують можливість практичного застосування набутих лексико-граматичних знань і комунікативних компетенцій.

Цікаво відзначити, що в наші дні, рекламні висловлювання по телебаченню чи радіо або тексти навіть на одязі, об'яви та лозунги на робочих місцях виконують саме функцію іншомовної комунікативної компетенції. (Напр. *You name it – we have it! Keep smiling! Keep your spirits up! Don't worry! Be happy! Care killed a cat, not work! Phone us and we're there! Cheers!*).

Метод проектів дозволяє розвивати пізнавальні інтереси студентів, уміння самостійно конструювати свої знання, орієнтуватись в інформаційному просторі, критично мислити. Застосування проектною методикою відкриває широкі можливості для формування іншомовної комунікативної компетенції студентів. Зрештою, проектна методика не тільки стимулює інтерес до пізнавальної діяльності, але й формує у студентів свідомий підхід до власної освіти.

Таким чином, досліджуючи реалізацію проектного методу як засобу формування іншомовної комунікативної компетенції на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням, серед його переваг у порівнянні з іншими підходами слід відмітити, що саме він розширює

можливості підвищення ефективності та якості професійного навчання фахівців за рахунок перегляду кваліфікаційних характеристик, які об'єктивно демонструють не лише перманентну мінливість суспільного буття, але й його послідовну зорієнтованість на подолання соціальних та економічних проблем на шляху до глобальної, континентальної й регіональної інтеграції.

Проектна робота вдало поєднує самостійну та індивідуально-консультативну роботу студентів і слугує одним з методів підвищення мотивації студентів в процесі формування іншомовної комунікативної компетенції.

Література:

1. Бориско Н. Ф. Общевропейские компетенции владения иностранным языком: изучение, обучение, оценка. Анализ некоторых аспектов / Н. Ф. Бориско // Иноземні мови. – 2005. – № 1. – С. 8-14.
2. Иванов Д.О., Митрофанов К.Г., Соколов О.В. Компетентностный подход в образовании. Проблемы, понятия, инструментарий: Учеб.-метод. пособие/ Е.Н. Обухова. – М.: АПК и ПРО, 2003. – 101 с.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, навчання, оцінювання. – Київ: Ленвіт, 2003. – 273с.
4. Нагач М. Застосування методу проектів у вивченні іноземних мов / М. Нагач URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/ped/2012_101/Nagach.pdf
5. Аліксійчук О. Проектна діяльність студентів у процесі опанування навчальної дисципліни “Шкільний курс світової художньої культури та методика його викладання” : навч.-метод. посібн. / О. Аліксійчук, В. Федорчук. – Кам’янець-Подільський: Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2008. – 31 с.

Лозован В. Є., студент IV курсу
кафедри педагогіки та психології
*Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського
м Миколаїв, Україна*

ЗМІСТ ШКІЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ВІДОБРАЖЕННЯ У ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКАХ З ІСТОРІЇ

Принципово важливе значення має політика держави в освітній сфері, спрямована на толерантне й об'єктивне висвітлення історії України, створення для навчання якісно нових підручників і методичних посібників для вищої та середньої школи з врахуванням рекомендацій та зауважень викладачів, науковців, громадськості, а також відповідних зарубіжних напрацювань. Саме середня і вища освіта є на сьогодні потужними ретрансляторами знань про минуле, модераторами історичної пам'яті нового покоління українських громадян.

Проблемами формування вітчизняної історичної освіти займалося чимало вітчизняних дослідників, серед яких можемо назвати К. Баханова, В. Верстюка, Ю. Волошина, В. Гриневича, Я. Грицака, С. Кульчицького, Ф. Турченко, О. Удада, І. Юхновського, Н. Яковенко та багатьох інших.

Основний курс з історії, що викладається в загальноосвітній школі, – це історія України. Слід зазначити, що історія Української РСР викладалась в українських школах ще за радянських часів, але цей предмет вважався додатковим і був розрахований лише на 30 навчальних годин. З 1989/90 навчального року курс історії УРСР став у школах самостійним предметом. Навчальними планами на нього відводилося 102 години. З 1991/92 н.р. історія України стала повноцінним предметом, який вивчається з 5-го по 11-й класи.

Слід відзначити, що Україна першою серед країн СНД створила повний комплект власних підручників із всесвітньої історії та історії України, що викладаються у загальноосвітніх навчальних закладах. Як зазначає відомий дослідник історії Ярослав Грицак, «для сучасного українського історика – а надто того, який творить нові синтези і пише нові підручники, найважливішою метою є редефініція старої та творення нової української ідентичності» [1, с. 112].

На початку 90-х років шкільна історична освіта зазнала суттєвих структурних змін. Ще зовсім недавно курс історії України мав ілюструвати регіональні особливості процесів, що відбувалися у суспільстві, перетворився в курс історії суверенної держави з давнім історичним корінням. Однак, із здобуттям Україною незалежності, у вітчизняній

педагогіці та методиці навчання історії, пошук нової методології перейшов у принципово нову площину – органічного поєднання загальнодержавних й гуманістичних засад з національними і державними.

У другій половині 90-х років оновлення змісту шкільної історичної освіти відбувалося під гаслом реалізації програми «Освіта. Україна XXI століття» під впливом кількох чинників: швидкого розвитку історичної науки, поступового входження України до європейського освітнього простору, яке розпочалося після вступу України до Ради Європи.

З 2000 року починається новий етап формування системи поглядів на мету, завдання, принципи, зміст та структуру шкільної історичної освіти, що випливає з оприлюдненого проекту Концепції 12-річної загальної середньої освіти. Для забезпечення навчального процесу потрібно було запровадження нового покоління підручників. Адже до 1991 р. в Україні навчалися за єдиними підручниками для всіх громадян СРСР, а історія УРСР викладалася як додаток до загальносоюзної історії.

Виникла потреба створити цілий комплект підручників з історії України від найдавніших часів до сучасності, від 5 до 11-го класу. Такий комплект досить швидко створено на базі видавництва «Генеза», яке за два-три роки збило авторів та за допомогою методистів Міністерства освіти України, видало перші історичні підручники незалежної України.

Серед авторів підручників з історії були: В. Мисан (5 клас), Р. Лях і Н. Темірова (7 клас), Г. Швидко (8 клас), В. Сарбей (9 клас), Ф. Турченко (10 клас), Ф. Турченко, П. Панченко, С. Тимченко (11 клас).

Друга половина 1990-х рр. породила нове покоління підручників та нову генерацію авторів, які подавали вже альтернативні варіанти підручників (В. Власов (5, 7, 8 клас), В. Смолій, В. Степанков (7, 8 клас), Ф. Турченко, В. Мороко (9 клас), С. Кульчицький, Ю. Лебедева (10 клас), С. Кульчицький, Ю. Шаповал (10 клас), Ю. Шаповал, С. Кульчицький (11 клас).

Масштабні та доленосні революції 2005 та 2014 років, війна, окупація Криму залишили свій відбиток в історії нашої територіальної цілісності. У 2014 році у програму викладання включили Революцію Гідності, Небесну Сотню, гібридну війну, волонтерський рух, згодом – «кіборгів». Питання конфлікту на сході України внесли також і в програму зі «Всесвітньої історії». Повноцінні підручники з «Історії України», де йшлося про збройний конфлікт на сході, з'явилися, як і планувалося, в 2019 році [2].

Викладання історії сьогодні на порозі введення інтегрального курсу, де б на історію України припадало не менше 60% навчального часу. Модуль оцінки подій української і всесвітньої історії має мати спільні концептуальні засади. Але має бути присутнім український погляд на події, як у світі, так і в Україні, який враховуватиме світовий досвід толерантного ставлення до прав людини, пріоритету людських цінностей і цивілізаційних цінностей культури.

Література:

1. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX-XX ст. Київ, 1998. 249 с.
2. Бережнюк О. Як українським школярам розповідають про війну на Донбасі. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/borotbaratyviv> (дата звернення: 29.09.21).

Петрушкіна Л. В., викладач спеціальних дисциплін

Державний навчальний заклад

«Одеський центр професійно-технічної освіти»

м. Одеса, Україна

ПЕДАГОГІЧНИЙ КОУЧИНГ У ГРАФІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Постановка проблеми. Розвиток сучасних соціальних процесів в українському суспільстві вимагає пошуку нових шляхів і засобів ефективності системи освіти. Актуальною стає проблема удосконалення цілісної системи професійно-графічної підготовки майбутніх фахівців, яку неможливо сьогодні уявити без впровадження коучингового підходу.

Однією з обов'язкових передумов забезпечення високої функціональності майбутнього фахівця є належний рівень його графічної підготовки, оскільки графічні знання і вміння виступають засобом пізнання основ сучасного виробництва, сприяють загальнокультурному розвитку людини, її готовності до неперервної освіти і професійної діяльності. Графічна підготовка є складовою професійної підготовки майбутніх фахівців. Вона займає значне місце в системі готовності учнів до трудової діяльності за обраною спеціальністю, а коучинговий підхід сприяє активізації процесів її усвідомлення.

Метою статті вивчення можливостей використання коучингу у підготовці учнів різних професій, що дало б змогу покращити результати їх навчально-пізнавальної діяльності за рахунок розкриття досі не задіяних особистісних ресурсів, глибше вникнути в суть майбутньої та ефективніше підготуватися до професійної діяльності. Формування активної творчої особистості, гармонійний розвиток якої вимірюється не кількістю засвоєних понять або загальним обсягом навчальної інформації, а її швидким і раціональним відбором та вмінням гнучко використовувати у майбутніх професійних ситуаціях.

Виклад основного матеріалу. Набуті під час коучингових процедур уміння та навички стануть вагомою складовою професійної майстерності. Провідна ідея педагогічного коучингу – це бачення у здобувачах освіти перш за все людей з їх цінностями, прагненнями, особистими цілями. Необхідне встановлення партнерських взаємостосунків між суб'єктами коучингової взаємодії (викладачем і учнями). Коучинг допомагає: прояснити ситуацію; допомогти компетентно і тактовно виокремити та сформулювати проблему; визначити цілі, шляхи та засоби їх досягнення, не намагаючись змінити людину, а розкриваючи її природний потенціал.

Коучингова компетентність – це складова професійної компетентності педагога, яка сприяє його активній та усвідомленій особистісно-орієнтовній позиції у коучинговій взаємодії з суб'єктами освітнього процесу [4]. Підготовка до професійної діяльності майбутніх фахівців вимагає спеціальної підготовки, формування професійно-значущих якостей, розвитку технічного мислення, спеціальних компетентностей, навичок самостійного прийняття рішень.

Методологія коучинга виходить з того, що людина від природи безмежно талановита та володіє великим потенціалом, який не реалізується нею в повній мірі. Коучинг – це процес допомоги суб'єктові в покращенні кількісних або якісних характеристик його діяльності; це серія засобів, які допомагають людині у процесі праці наблизитися до своїх потенційних можливостей, зрозуміти свою роль, задачу.

Принципи коучингу:

1. Відсутність жорсткої експертної оцінки. Це найголовніший принцип коучингу. При такому стилі наставник не дає готового рішення, він надає учню компетентну і психологічну допомогу в пошуках свого власного рішення.

2. Педагог– наставник, ніколи не оцінює формулювання завдання, не пропонує як пріоритетних своїх варіантів рішення, не дає безпеліційних порад. У коучингу кожен сам вирішує, що йому потрібно.

Наставник, коуч-керівник, викладач-коуч – це людина, яка має досвід, знання, високий рівень професіоналізму, комунікативності, прагнення допомогти студентові в опануванні професійних і життєвих компетентностей. Він повинен володіти психологічним тактом, емпатією, комунікативними здібностями, мистецтвом ведення діалогу, здатністю до активного слухання, терпінням та іншими якостями. Коуч-керівник не дає готових рекомендацій, не висловлює жорстких експертних оцінок, а лише допомагає людині знайти власні рішення актуальних проблем. Він також не оцінює формулювання завдання, не пропонує своїх варіантів рішення, не дає безпеліційних порад. Кожен сам вирішує, що йому потрібно. Завдання коуча – створити умови для прийняття рішень.

Можна виділити такі головні функції коучингу: стимулююча – активізація пізнання і самопізнання, і підтримуюча – психолого-педагогічний супровід, патронаж розвитку особистості.

Кожне коучинг-заняття починається з огляду: що зроблено; що вдалося; що можна було зробити краще. Після рефлексії досвіду, отриманого на попередньому занятті, узгоджуються цілі і завдання поточного заняття; виконуються вправи, спрямовані на створення сприятливої емоційної атмосфери й установки на активну діяльність. Зміст основної частини заняття визначається цілями і завданнями конкретної теми. Завершується заняття підведенням підсумків: аналіз ступеня досягнення поставлених завдань, обговорення перспектив наступного заняття.

Основний критерій результативності коучингу – поява у учня тих результатів, що є важливими саме для нього, з урахуванням індивідуальних темпів і можливостей розвитку. Методи коучингу чудово формують професійні компетентності майбутніх фахівців, серед яких: самоорганізація, самоменеджмент, вміння працювати в команді; навички спілкування, усної і письмової презентації результатів роботи

Висновки. Таким чином, у системі освіти використання коучингу може слугувати для активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, посилення їх мотивації, реалізації виховної функції, для активізації саморозвитку та самовиховання, підвищення рівня їх відповідальності. Формат взаємодії може бути як індивідуальним (у формі індивідуальних бесід), так і груповим (проведення навчальних занять з використанням специфічних інструментів коучингу).

Коучингова діяльність є окремим різновидом суспільної практики і потребує спеціального навчання. Необхідне формування коучингової компетентності викладача, що є передумовою реалізації коучингової взаємодії в індивідуальному та груповому форматі. Оволодіння коучинговим інструментарієм – важливий чинник підвищення рівня професійної компетентності сучасного педагога.

Література:

1. Борова Т.А. Теоретичні засади адаптивного управління професійним розвитком науково– педагогічних працівників вищого навчального закладу: монографія / Т.А. Борова. – Харків: СМІТ, 2011. – 381 с.
2. Голви Т. Максимальная самореализация: Работа как внутренняя игра / Т. Голви – [пер. с англ.] / Голви Т.– М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 252 с.
3. Власова О.І. Педагогічна психологія: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – 400 с.
4. Ківшик А. І. Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників професійно-технічного навчального закладу:

- коучинговий підхід: метод. рекомендації / А. І. Ківшик, Т. Ю. Чернова. – Хмельницький: ФОП Бідюк, 2015. – 254 с.
5. Педагогічний коучинг: навч.-метод. посіб./ Т. Ю. Чернова, І. С. Голяд, О. А. Тишук // [за заг.редакцією Д.Е. Кільдерова] – Київ:2016.– 166 с.
 6. Чернова Т.Ю. Концепт педагогічного коучингу: суб'єкт-суб'єктна взаємодія учасників освітнього процесу / Т. Ю. Чернова, І. С. Голяд Збірник наукових праць: Наукові записки НПУ імені М. П. Драгоманова. – Випуск 130. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016.

Рибак О. П., аспірант та асистент кафедри початкової та дошкільної освіти, вчитель початкових класів
*Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА КАТЕГОРІЯ

Система освіти все більше розвивається та охоплює коло теоретичних і практичних питань керування. О. Бабакіна, О. Молчанюк [1], опираючись на дослідження представників прагматичної психології та педагогіки: І. Джеймс, Д. Дьюї, С. Холл, Р. Торндайк, а також на представників «індустріальної педагогіки»: Тейлор, Ф.Б. Гільберт звертають увагу на те, що науково-технічна революція, що торкнулася всіх галузей науки, техніки, суспільного життя, освіти, наповнює педагогіку новим змістом.

Відомо, що поняття «педагогічна технологія» виникло ще у 20-х роках ХХ ст.. Дослідниця Л. Голубничка [3], керуючись дослідженнями А. Ухтомського, С. Шацького, В. Бехтерева, І. Павлова підтримує думку науковців педагогічної технології як вищевказаний феномен сукупність прийомів та засобів, спрямованих на чітку й ефективну організацію навчальних занять, що нагадує виробничу технологію та не тільки сукупність засобів і прийомів, а й тлумачили його як уміння оперувати навчальним та лабораторним обладнанням, використовувати наочні посібники.

За О. Пехотою [8], в еволюції поняття «педагогічні технології» виокремлюються чотири хронологічні періоди. Розглянемо ці етапи за допомогою таблиці 1.1

Таблиця 1. 1

Період	Роки періоду	Характеристика періоду
Перший період	40-і – середина 50-х рр. XX ст.)	Цей етап характеризується появою в школах різноманітних ТЗН. Поняття «технологія у навчання» означало запровадження у навчальний процес досягнень інженерної науки.
Другий період	Середина 50-х – 60-х рр. XX ст.	Такий період асоціюється із застосуванням програмованого навчання. На відміну від поняття ТН, тотожного поняттю ТЗН, під освітньою технологією розуміли науковий опис (сукупність засобів і методів) педагогічного процесу, реалізація якого призводить до запланованого результату.
Третій період	70-і рр. XX ст.	В цей період розширення наукових засад педагогічних технологій (аудіовізуальне та програмоване навчання, інформатика, теорія телекомунікацій та наукової організації праці, досягнення психолого-педагогічних наук та інші); продовження переходу від вербального до аудіовізуального навчання; активна підготовка кваліфікованих педагогів-технологів.
Четвертий період	80-х рр. XX ст.	Він характеризується створенням комп'ютерних лабораторій, класів, збільшенням кількості засобів програмованого навчання

З точки зору дослідниці Н. Федорової [10] поняття «педагогічна технологія» застосовують разом з поняттям «індивідуальна майстерність», що пізніше поступилося місцем поняттю «колективна майстерність», концентрованою ознакою якого є технологія.

Російський науковець В. Безпалько підкреслює, що виникло уявлення про педагогічну технологію як про систематичне і послідовне впровадження її у практику навчально-виховного процесу, що спроектовано раніше [2].

Н. Калюжка [5] звертає увагу на те, що визначення педагогічної технології як способу системної організації спільної діяльності викладача і студентів на основі дидактичних засобів і умов навчання як єдиної функціональної системи педагогічної взаємодії викладача зі студентами в освітньому процесі, як способу структурування в цьому процесі навчального матеріалу, діяльності викладача і навчальної діяльності студентів. Підготовка майбутніх учителів початкових класів у контексті технологічного підходу є структурним елементом професійної підготовки.

З погляду науковців Г. Селевка [9], В. Кремея [4], М. Кларіна [6] педагогічні технології розглядаються у трьох аспектах науковому, процесуально-описовому та процесуально-дієвому (технологічному). Розглянемо їх:

– науковий аспект педагогічних технологій передбачає визначення та розробку мети, змісту й методів навчання, виховання, проектування педагогічних процесів;

– процесуально-описовий аспект педагогічних технологій ґрунтується на системному описі взаємовідповідності мети, змісту, методів і засобів для досягнення результатів;

– процесуально-дієвий аспект передбачає здійснення технологічного (педагогічного) процесу, функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних педагогічних засобів.

Погоджуємось з думкою М. Кларіна [6], який стверджує, що педагогічна технологія функціонує і як наука, що досліджує найбільш раціональні шляхи навчання, і як система способів, принципів і регуляторів, що застосовуються у навчанні, і як реальний процес навчання. Поняття «педагогічна технологія» в освітній практиці вживається на трьох ієрархічно супідрядних рівнях.

Погоджуємось із думкою О. Пехота [7, с. 23], педагогічні технології відображають прийняту в певній країні світу систему освіти, її загальну цільову і змістовну спрямованість, організаційні структури і форму, відбиті в державних нормативних документах, зокрема – в освітніх стандартах. Сама по собі система неперервної освіти в нашій країні також може бути занесена до класу педагогічних технологій.

Таким чином, педагогічна технологія дедалі більше формується в науці. Технологія – це ширше поняття, вужче твердження охоплюють методи навчання. У більшості випадків технологію трактують як навчання за допомогою технічних засобів. За допомогою педагогічних технологій зростає рівень професійної діяльності вчителя. Адже завдяки новітнім технологіям можна реалізувати поставлені високі навчальні цілі. Слід зауважити, що неправильне використання педагогічних технологій може призвести до негативного результату як навчального, так і виховного. Тому у процесі професійної підготовки потрібно готувати педагогів та студентів, які методично правильно впроваджуватимуть це у своїй діяльності.

Література:

1. Бабакіна О.О., Молчанюк О.В. Зміст і завдання інтерактивного навчання в системі сучасних освітніх технологій. Наукові записи кафедри педагогіки. Випуск 31. Харків – 2013. С. 19–26.

2. Беспалько В. П. Проблема образовательных стандартов в США и России [текст] / В. П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1995. – № 1.
3. Голубничка Л.О. Розвиток педагогічних технологій у дидактичній науці. 2014. С. 1 – 10.
4. Енциклопедія освіти / Гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Калюжка Н. С. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання інноваційних технологій / Н. С. Калюжка // Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. – 2015. – Вип. 67. – С. 349-354.
6. Кларин М.В. Инновации в обучении: метафоры и модели. Анализ зарубежного опыта. – М. : Наука, 1997. – 223 с.
7. Освітні технології : навчально-методичний посібник / За ред. О. М. Пехоти. – Київ : А.С.К., 2001. – 256 с.
8. Пехота О.М. Освітні технології. / За ред. О.М. Пехоти. – К. – 2002. – 255 с.
9. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учеб. пособие. – М., 1998. – С.28–31.
10. Федорова Н. Ф. Розвиток мислення обдарованих учнів у професійно-технічних навчальних закладах засобами інноваційних технологій [текст] : наук.-метод. посіб. / Н. Ф. Федорова. – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2011. – 44 с.)

Сердюк Г. А., аспірантка

Інститут професійно-технічної освіти

*Національної академії педагогічних наук України,
заступник директора з навчально-виховної роботи*

*Чернігівський обласний педагогічний ліцей
для обдарованої сільської молоді
м. Чернігів, Україна*

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТНЯ РЕАЛЬНІСТЬ

Виклики дистанційного навчання насправді потужні. Освітні заклади й далі проходять випробування на спроможність надавати якісні освітні послуги за умов пандемії, щоразу нових кольорів зони небезпеки, емоційного дискомфорту, тривожності. Сьогодні потребує гнучкості, лідерства, здатності об'єднуватися й досягати спільної мети. «Дистанційне викладання навчальних предметів без безпосереднього

спілкування з викладачем переконало освітню спільноту в необхідності створення особливої дидактичної системи, придатної для нових дистанційних форм навчання» [1, с. 133]. Справді, настав час кожному учаснику освітнього процесу (учні, учителі, батьки) розглядати постійну освіту і самоосвіту як спосіб найбільш повно й осмислено проживати своє життя, бо, як показала практика, суть освіти не зводиться до навчання знань і навичок. На перший план виходять формування/розвиток учня і його соціалізація. Дистанційне навчання, організоване в Чернігівському обласному педагогічному ліцеї для обдарованої сільської молоді, стало індикатором професійної компетентності вчителів, їхньої готовності до саморозвитку, уважності і підтримки батьківської спільноти та перевіркою дітей на відповідальність, прагнення до саморозвитку, мотивацію.

Відповідно до Положення про дистанційне навчання (наказ МОН України від 25.04.2013 № 466 , зі змінами, внесеними наказом МОН № 660 від 01.06.2013, № 761 від 14.07.2015, № 1115 від 08.09.2020), «організація освітнього процесу має забезпечувати регулярну та змістовну взаємодію суб'єктів дистанційного навчання, з використанням форм індивідуальної та колективної навчально-пізнавальної діяльності учнів, а також здійснення ними самоконтролю під час навчання». [4]. Важливо було обрати онлайн-платформу та організувати дистанційне навчання учнів, які представляють увесь регіон, об'єднати зусилля педагогів для прийняття колективних рішень (чат «Освіта XXI століття»). Від вихователів залежала організація учнівських та батьківських колективів (чат «Зміна», учнівські та батьківські Viber-групи) У вчителів було завдання налагодити навчальну комунікацію з учнями, колективну дистанційну співпрацю з батьками. Середовище Classroom, до якого були залучені всі здобувачі освіти ліцею (6 класів), дозволило організувати онлайн-навчання з використанням відео, текстової та графічної інформації, різних додатків Google.

Було ініційоване анкетування здобувачів освіти, учителів, батьків, що допомогло виявити актуальні проблеми й сприяло їх вирішенню. Важливим моментом в організації дистанційного навчання стало технічне забезпечення всіх учасників освітнього процесу, а також доступ до якісного Інтернет-зв'язку. Згідно з опитуванням 117 учнів (99,1%) використовували під час навчання мобільний телефон, тоді як особистий ноутбук чи комп'ютер – лише 84 учні. Ще 18 респондентів зазначили, що ділили ноутбук чи комп'ютер з іншими членами родини. Тільки 45,3% учнів мали вдома Інтернет достатньої якості, більшість – часткове забезпечення. Про відсутнє покриття загалом написали 11,1% респондентів. Отже, можливості використовувати переваги дистанційного навчання мали не всі здобувачі освіти. Удосконалення потребувало й технічне забезпечення педагогів. Отже, цифрова нерівність, неоднакові можливості

батьків допомагати з навчанням (48 % допомагали частково, 44 % не допомагали взагалі), потреба вдосконалювати цифрові навички вчителів, кожен з яких критично оцінив свої вміння, – проблеми, які необхідно було вирішувати. Карантин став стимулом не лише для застосування інноваційних технологій, але й індикатором таких проблем: створення універсальної, потужної платформи для дистанційного навчання; адаптація навчальних програм відповідно до особливостей набуття знань під час дистанційного навчання; системна допомога вчителям у роботі із сучасними технологіями; удосконалення системи оцінювання; здійснення моніторингу навчальних результатів; розробка та апробація своїх методик та нових програмних засобів для дистанційного навчання.

Однією з найбільш ефективних форм дистанційного навчання були відеоконференції (з використанням платформи Zoom). Уроки в online-режимі проводилися згідно з основним розкладом. Мережевий викладач забезпечував своєчасну інформацію і розсилку за списком. Вивчення теми, обговорення й прийняття рішень, дискусії, захист проєктів відбувалися в режимі реального часу. Крім уроків, через відеоконференції були передбачені й інші формати навчання – **консультації з педагогами та психологом** (за бажанням). Онлайн-сервіс Kahoot, можливості якого використовували вчителі ЧОПЛ, давав змогу створювати інтерактивні навчальні ігри: вікторини, організувати обговорення, опитування. Спілкування та організація проєктної діяльності, акцій, флешмобів були організовані на сторінці ЧОПЛ у Facebook, що сприяло оптимізації освітнього процесу в ліцеї, активному долученню учнів та їхніх батьків. Онлайн-платформи, які використовувалися вчителями ліцею: Google Classroom, Zoom, You Tube, Classtime, Quizizz, Kahoot!, EdEra, PROMETHEUS, LEARNINGAPPS, Blendspace, Be smart, iLern та інші.

Результати анкетування засвідчили про ще одне вразливе місце дистанційного навчання – систему оцінювання, яка потребує вдосконалення, гнучкого підходу, високої професійності, а головне – чітких об'єктивних критеріїв, які варто розробити.

Важливо розуміти, що «перспективи дистанційного навчання в процесі підвищення кваліфікації пов'язані з розширенням мережі дистанційних курсів відповідно до потреб системи освіти, розвитком сучасних форм мережевої взаємодії, упровадженням у навчальну практику нових програмних засобів і педагогічних технологій дистанційного навчання» [3, с. 60].

Комплексний аналіз організаційних, навчальних, технічних, психоемоційних труднощів під час дистанційного навчання дає можливість стверджувати, що ефективність дистанційного навчання в ліцеї залежить від таких факторів (анкетування в травні 2020 р.): мотивації учня – 88,2%, технічного забезпечення освітнього процесу – 88,2%, майстерності педагогів, які забезпечують дистанційну освіту – 82, 4%, від якості

використаних матеріалів – 70,6%, мотивації вчителя – 58,8%. Але вже при повторному анкетуванні (грудень 2020 р.) перші три позиції займають такі фактори: технічне забезпечення освітнього процесу – 90,5%, мотивація учня – 85,7%, мотивація вчителя – 85,7%. І якщо перша – об’єктивний фактор, то інші дві – це внутрішнє налаштування учасників освітнього процесу, яке може змінюватися, як змінюється й удосконалюється освітній процес. Гнучкість, модульність, паралельність, економічність, технологічність, соціальна рівність, інтернаціональність, нова роль викладача, позитивний вплив на учня, якість – характерні риси дистанційної освіти. 82,4% опитаних учителів (грудень 2020 р.) зазначають, що дистанційне навчання потрібне в поєднанні з традиційним, 70,6% виявляють бажання краще опанувати технології дистанційного навчання і бачать перспективи в подальшому їх застосуванні. Основою системи дистанційного навчання в ліцеї є створення навчально-інформаційного середовища, що ґрунтується на багаторічному інноваційному досвіді. Урахування нових викликів та соціальних перспектив – запорука діяльнісного навчання, що сприяє розвитку відповідальної, умотивованої особистості, підвищенню рівня освіченості, самосвідомості, розширенню світогляду; примноженню знань. А розвиток освітнього ліцейного простору, що має за мету дати освіту високої якості, стає можливим за умови опанування ефективними технологіями дистанційного навчання.

Література:

1. Гавриленко К.М. Нові виклики дистанційного навчання // Збірник наукових праць «Педагогічні науки». Херсон. 2020. № 93. С. 133-137
2. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (Постанова МОН України від 20 грудня 2000 р.)
3. Огієнко О.І. Дистанційна педагогічна освіта: зарубіжний та вітчизняний досвід. Методичні рекомендації. НАПНУ. Інститут педагогічної освіти дорослих. 2012. С. 1-75
4. Положення про дистанційне навчання (наказ МОН України від 25.04.2013 № 466)

Суддя З. О., викладач-методист кафедри дошкільної освіти

Пастушенко Н. Б., викладач-методист кафедри дошкільної освіти

*КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради
м. Прилуки, Чернігівська область, Україна*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ МІЖ ДОШКІЛЬНОЮ ТА ПОЧАТКОВОЮ ОСВІТОЮ

Проблема підготовки до життя дитини в сучасному суспільстві в епоху інформатизації передбачає не лише оволодіння різноманітними знаннями, а і набуттям вмінь здобувати їх самому, оперувати ними, мислити самостійно і творчо, не стандартно, знаходити вихід з різних ситуацій. Для того, щоб саме такими виростали наші діти, потрібен і новий педагог, сьогоднішній студент з новим педагогічним мисленням, який творчо підходить до своєї справи.

Реалізуючи вимоги нової редакції Базового компоненту дошкільної освіти, законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту» чинних програм розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку, випускник педагогічного коледжу повинен бути готовим до створення такої моделі дошкільної освіти, яка б своїм змістом відповідала природі дитини, забезпечувала становлення ключових компетентностей дошкільника, що матимуть продовження в освітньому процесі початкової школи та впродовж життя. [2, С.5].

Виконуючи соціальне замовлення, майбутній вихователь повинен усвідомити, що навчальна діяльність, яка стає провідною у школі, спирається на вікові надбання дитини дошкільного віку і потребує узгодження дій педагогів двох суміжних ланок. Для того, щоб дитина успішно змогла справлятися з вимогами школи, важливо забезпечити наступність та послідовність між дошкільною та початковою освітою в реалізації перспектив розвитку дитини. Це стосується визначення спільних для дошкільної та початкової освіти принципів, підходів, серед яких особливе місце належить діяльнісному підходу.

«Діяльнісний підхід до організації освітнього процесу є наріжним для забезпечення прояву активності дитини. Він передбачає пріоритет набуття особистого досвіду дитини та його формування у всіх видах діяльності, які реалізуються у дошкільному віці.» [2, с. 33]. Досягнути цього можна через розумне поєднання різних видів діяльності, серед яких особливу роль відіграє пошуково-дослідницька. Питання про сутність, структуру та значення пошукової діяльності в системі

інших її видів у дошкільному навчальному закладі досліджувались у працях О. Іванової, В. Кондратової, К. Терентьевої, П. Саморукової, Г. Беленької та ін.

П. Саморукова розглядає елементарну пошукову діяльність як форму ознайомлення дітей із природою, яка забезпечує найбільш високий ступінь їх активності й самостійності.

Н. Лисенко відзначає особливість пошуково-дослідницької діяльності в тім, що вона здійснюється засобами, які дитина пізнає теоретично, а також уміннями й навичками, набутими практично. Різні форми пошуково-дослідницької діяльності спонукають дитину до творчості, самостійного пошуку причинно-наслідкових зв'язків, засобів дій, що стимулює дитячу активність, створює умови для особистісного зростання й психічного розвитку. Методичні вказівки стосовно організації пізнавальної діяльності з дітьми з використанням пошуково-дослідницької роботи та експериментування надано в наукових працях М. Поддякова, Ф. Сохіна, С. Ніколаєвої, Г. Беленької, Н. Яришевої та ін.

Ця проблема знайшла відображення в освітній програмі для дітей від 2 до 7 років «Дитина», варіативна складова якої має назву «Дитяче експериментування та винахідництво» [4, с. 412].

Зважаючи на актуальність окресленої проблеми на сучасному етапі, ми поставили за мету висвітлити особливості застосування системного підходу до організації пошуково-дослідницької діяльності. Вважаємо за доцільне організувати й проводити її в три етапи: I етап – підготовчий, II етап – власне пошуково-дослідницька діяльність, III етап – інтерпретація результатів на інші види діяльності у видозмінених умовах.

З метою ефективної організації пошуково-дослідницької діяльності дітей слід створити оптимальні умови: пробудження і підтримка пізнавального інтересу у дітей під час пошуково-дослідницької діяльності; включення емоційно-образного компонента в процес дослідження; створення мотивації до проведення пошуково-дослідницької діяльності; доцільна організація розвивального середовища; правильний вибір об'єктів пізнання; керівництво вихователем пошуково-дослідницькою діяльністю дітей; використання широкого спектру форм і методів пошуково-дослідницької діяльності; індивідуалізація і диференціація діяльності з урахуванням рівнів навченості та інтересів дітей; дотримання правил безпеки під час проведення дослідів та експериментів.

Важливим чинником стимулювання та розвитку пізнавальних інтересів є створення розвивального середовища. Теоретичні основи створення розвивального середовища для дітей дошкільного віку базуються на ідеях Я.-А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, Й.-Г. Песталотці, С. Русової, С. Рубінштейна, Л. Виготського, В. Сухомлинського, та ін.

У дослідженнях Л. Артемової, М. Поддякова та інших наголошується, що навколишнє середовище має відповідати структурі

пізнавальної сфери дитини. Діяльність дітей дошкільного віку постійно змінюється, тому розвивальне середовище є джерелом її збагачення, зокрема, змісту, форм організації тощо. Поряд з природними об'єктами, що знаходяться в умовах свого існування і задовольняють пізнавальні інтереси дітей, доцільно спеціально створювати матеріальне середовище, яке б стимулювало дитячу допитливість. Але, як зазначає Г. Смольникова, як занадто прості, так і занадто складні об'єкти викликають швидке згасання пізнавальної активності дошкільника, тож оптимальним є такий рівень складності, який потребує затрат зусиль, що дадуть конкретний і зрозумілий дитині ефект.

У кожній групі дитячого садка слід обладнати свою міні-лабораторію, своєрідний дослідницький центр. В ній можуть зберігатися різноманітні матеріали й обладнання. Наприклад, лабораторний посуд, лупа, зразки піску, глини, камінців, ґрунту, зерна різних культур, пісочний годинник, мікроскоп, ваги, магнітики тощо.

У той же час дітей необхідно готувати до пошукової діяльності. Педагогу потрібно врахувати те, що знання як результат самостійного «відкриття» дитини формуються на попередньо засвоєних знаннях.

При переході до другого етапу важливо, щоб діяла система роботи з проведення дитячого експериментування, яка б ґрунтувалася на застосуванні різної тактики взаємодії вихователя та дитини. Зважаючи на те, що становлення пізнавальної активності відбувається по-різному на різних вікових етапах, то й характер взаємодії дорослого з вихованцями різного віку теж має бути різним.

Варіативна складова програми «Дитина» визначає орієнтовну тематику дитячого експериментування.

Особливе місце в системі пошуково-дослідницької діяльності належить дослідям. Вихователь може використовувати такі їх види: ілюстративний або демонстраційний (вихователь сам проводить дослід, а діти лише спостерігають, а потім всі разом роблять висновки); навчальний (у ході такого дослідження діє кожна дитина). Цьому виду дослідів вихователі надають перевагу, оскільки кожна дитина самостійно перевіряє гіпотезу, поставлену на початку дослідження, знаходить відповіді на свої питання.

Власне дослідницьку діяльність слід починати з аналізу природного явища в зв'язку з тими питаннями, які виникають у дітей. Адже, важливо, щоб кожна з названих тем несла дитині безліч відкриттів, зроблених нею самостійно. У результаті формується пізнавальне завдання, як правило проблемне, висуваються припущення. На основі висунутої гіпотези здійснюються пошуково-дослідницькі дії дітей.

Уже сама тематика пошуково-дослідницької діяльності, наприклад: «Для чого квітам сонце», «Як подорожує дощовий черв'як» повинна викликати інтерес у дітей і налаштовувати на цікаві дослідження.

Працюючи з дітьми на ділянці дошкільного закладу, можна використувати найрізноманітніші досліди з рослинами типу: «Хто рие тунелі дощовому черв'яку», «Як реагують рослини на світло», «Чи п'ють рослини воду» тощо. Особливий вплив на появу інтересу в дошкільників має використання ігрових форм проведення дослідів за участі різних героїв: Світлячка, тітоньки Природи, дядька Вітра та інших.

Цікавим і корисним методом, що використовується в процесі пошуково-дослідницької роботи, є художнє слово, а саме: читання художньої літератури, розповідання казок, легенд, прислів'їв, які збуджуватимуть пізнавальні інтереси дитини, сприятимуть розвитку їх допитливості, а також загадування загадок, використання ігрових прийомів – отримання листів-скарг від мешканців саду, лісу, городу. Усвідомленому засвоєнню знань сприяє включення елементів дослідів в інтелектуальні та дидактичні ігри екологічного спрямування: «Зимові таємниці (що під снігом зеленіє)», «Компліменти природі (листочку, травинці, насінині тощо)», «Екологічна етика».

Заключним етапом пошукової діяльності є формулювання висновків на основі аналізу отриманих результатів. У ході досліджень не слід поспішати робити висновки. Необхідно уважно всіх вислухати. Важливо, щоб кожне помилкове припущення було відхилене, щоб дошкільники були підведені до правильного розуміння суті того чи іншого явища. Усі висновки дослідів доцільно заносити в щоденник спостережень та експериментувань.

Важливо подбати про вибір методів та прийомів, які б забезпечували інтерпретацію отриманих дітьми знань в інших формах життєдіяльності. З цією метою дітям можна пропонувати виконання словесних завдань: складання казок, віршів, загадок, приказок; розв'язування ребусів, кросвордів, мовних логічних завдань, соціально-моральних задач, виготовлення «екологічних знаків», які б регламентували поведінку в природі. Підтриманню та подальшому розвитку дитячих інтересів сприятиме залучення дошкільників до екологічних проектів та природоохоронних акцій «Не рубай ялинку», «Розчистимо джерело», «Захисти мурашку (пташку)» тощо.

Отже, процес активного здобуття дітьми інформації про навколишній світ залежить від продуманої організації пошуково-дослідницької діяльності дошкільників через: створення дидактичних і організаційних умов; організацію продуктивного розвивального середовища; здійснення систематичного підходу до керівництва активною пізнавальною діяльністю дітей на основі використання ефективних форм і методів; урахування індивідуальності кожного вихованця та надання йому права реалізації власної ініціативи.

Література:

1. Активізація розумової діяльності дітей дошкільного віку в процесі навчання. –К. : РУМК, 1990.
2. Базовий компонент дошкільної освіти/ Під наук.керівництвом Піроженко Т.О: Аві.к-в: Байер О.М., Безсонова О. А., Брежнєва О.Г. та ін. – К.: 2021. –37с
3. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер.проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В.

Тивонюк Л. І., студентка ІІ курсу магістратури
кафедри біології, екології та методик їх навчання
*Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
імені Тараса Шевченка
м. Кременець, Тернопільська область, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ

Багато педагогів постійно розмірковують над питанням про те, яким має бути урок, як його правильно організувати для максимально можливої віддачі. Мета сучасного вчителя – встановити дружні партнерські стосунки з учнями на підґрунті спілкування. Існують різні методи і форми навчання, які зорієнтовані на формування пізнавального інтересу школярів, підвищення ефективності та якості вмінь і навичок. Проте необхідно структурувати сучасний урок так, щоб він був інтерактивним і захоплюючим. Мотивація до пізнавальної діяльності та ефективність заняття зростатимуть, якщо поряд із класичними навчальними методами будуть використовуватися активні освітні форми.

Інтерактивне навчання – це поєднання педагогічних технологій, які складають пізнавальну педагогічну систему та ґрунтуються на взаємній освітній діяльності, що здійснюється з допомогою засобів комунікації та має проблемно-пошуковий характер [4; 5].

Інтерактивне навчання забезпечує зміну традиційних ілюструючих форм навчання на діалогічні, що передбачає постійну взаємодію та взаєморозуміння. Методичними характеристиками організації інтерактивного навчання є: створення проблемних ситуацій; діалогічна організація навчального простору; підвищення інтерактивної мотивації; визначення та дотримання правил освітнього співробітництва; постійне

використання інтерактивних прийомів і методів; формування навичок самоаналізу та самоконтролю [2].

Інтерактивні методи навчання на уроках біології застосовуються за стандартним педагогічним принципом: теоретичні знання в практичному застосуванні. Інтерактивне навчання є вагомим і для досвіду самого вчителя [1], бо інтерактивні методи дозволяють по-новому й об'єктивніше вимірювати досягнення учнів, є гнучкими та практичними у використанні, мотивують дітей, роблять цікавішою освітню діяльність.

Інтерактивне навчання на уроках біології можна поділити на 4 групи: парне, фронтальне, навчання в грі та навчання у дискусії [7].

На стандартних, типових біологічних заняттях учні не зацікавлені в навчанні, а інтерактивні методики створюють атмосферу уваги та заохочення [4]. Уроки з біології стають цікавими, змістовними та захоплюючими.

Вчені виділяють принципи використання інтерактивних навчальних методів [3]: заохочення учнів до активності; створення дискусій і застосування сформованих практичних навичок; робота вчителя спільно з дітьми.

Доцільними для використання на уроках біології з метою формування пізнавального інтересу учнів є 5 інтерактивних методів навчання [4].

1) брейнстормінг або мозковий штурм – ефективний для втілення креативних біологічних ідей, допомагає навчатися в команді;

2) робота в парах – діти завжди вчать ся комунікувати між собою та підтримувати одні одних;

3) групові дискусії – обговорюється спільна проблема в різних групових комбінаціях, де по-різному презентуються ідеї та висловлюються думки;

4) аналіз реальних проблем – постановка питань із справжніми проблемами, які потребують конкретних дій;

5) «питання-відповідь» після оголошення теми уроку даються завдання учням написати по одному питанню на невеликих папірцях, пізніше даються відповіді на всі запитання, поставлені дітьми [6].

Сучасні інтерактивні методи містять значну кількість новітніх ідей для проведення тематичних занять, які можуть поєднувати одночасно декілька особистісно-орієнтованих підходів у фронтальній чи груповій діяльності [6].

Вміле педагогічне впровадження інтерактивних методів навчання дозволяє залучити до роботи всіх учнів класу, активно сприяє розвитку пізнавальних інтересів, діяльності в колективі, співпраці школярів.

Отже, для успішного й ефективного формування пізнавального інтересу учнів при вивченні біології необхідно застосовувати інтерактивні освітні методи, бо вони дозволяють дітям розкрити набагато більше особистих інтелектуальних можливостей, ніж під час стандартних уроків.

Література:

1. Андрущенко Н. О. Інтерактивні методи навчання як засіб розвитку пізнавальних інтересів студентів. Київ-Вінниця : Планер, 2009. 282 с.
2. Аузіна М. О. Інноваційні процеси в освіті. Львів : ЛБІ НБУ, 2003. 103 с.
3. Буркова Л. В. Класифікація педагогічних інновацій як елемент механізму управління інноваційним процесом в освіті. Київ : Логос, 2000. 231-238 с.
4. Васильєва Н. М. Застосування інтерактивних методів навчання на уроках предметів гуманітарного циклу. *Управління школою*. 2005. № 34. С. 22-24.
5. Гейко І. Використання інтерактивних форм і методів навчання. З досвіду роботи. *Тема*. 2004. № 3/4. С. 229-232.
6. Єльнікова О. В. Інтерактивні методи навчання, їх місце у класифікації педагогічних інновацій. *Імідж сучасного педагога*. 2001. № 3-4 (14-15). С. 71-74.
7. Освітні технології. / За заг. ред. О. М. Пехоти. Київ : Генеза, 2001. С. 17.

Тірон К. О., студентка ІV курсу
Навчально-науковий інститут фізико-технічних
та комп'ютерних наук

Томаш В. В., кандидат педагогічних наук,
асистент кафедри професійної та технологічної освіти
і загальної фізики

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДИВЕРГЕНТНОГО МИСЛЕННЯ У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Дивергентність розвитку дитини в шкільному віці передбачає пошук нових ознак, властивостей, дій та способів поведіння в нестереотипній ситуації, переборення стереотипів в діяльності, поведінці, навчанні. Важливо вивчити показники креативності та дивергентності мислення учнів та виявити умови їх покращання в творчому розвитку учнів. Дослідження вчених, психологів Амонашвілі Ш.О., Барташнікова І.О., Грединарової О.М., Заїка О.В., Косма Т.В., Кульчицька О.І. показали, що виділені в психології наступні показники дивергентного мислення такі,

як гнучкість мислення, оригінальність виконання творчого завдання, конструктивна активність виконання творчого завдання, легкість пошуку ефективного варіанту чи способу виконання творчого завдання. Так, було виявлено, що найкращі показники цього дивергентного мислення спостерігаються в учнів, які відвідують творчі гуртки, групи, художньо-естетичного напрямку [1].

Проектна діяльність учнів на уроках трудового навчання нерозривно пов'язана з процесом творчості. У цьому розумінні творчість є «універсальним» засобом підготовки учнів до орієнтації їх на будь-які види професійної діяльності. Використання на різних етапах проектування вправ і прийомів розвитку дивергентного мислення, дозволяє подивитися на навчальну проблему з іншої сторони. Адже рухаючись вивченою стежиною, наше мислення часто упускає з поля зору приховані можливості, які знаходяться поза нею [2].

Перше, з чого треба почати, щоб розвинути в учнів дивергентне мислення, це дати їм змогу бути людиною творчою, веселою, не підлаштовуватися під думку та стиль мислення інших людей, бути готовим до генерації нових ідей, відкритим до нових знань та використанню всього свого творчого потенціалу, відшукувати нестандартні рішення. Тобто дати можливість відчувати себе дійсно унікальною та неординарною людиною.

Для цього учневі необхідно завдання візуально уявити, створити зоровий образ, асоціацію, можна зоровий образ перевести в слуховий, який учневі краще створити для більш успішного виконання творчого завдання. Необхідно учневі створити спокійні умови для виконання творчого завдання, зняти нервову напругу, зосередитись на творчому завданні і пошуку нових варіантів його виконання. Стимулом може бути спокійна музика, спокійне світло, зняття блокади з мислення, його розкріпачення, зняття стресу, не обмежувати учня в часі, просторі, фіксувати всі думки, ідеї, що приходять в голову [3].

Можна виділити наступні умови формування дивергентного мислення учнів:

- паритет завдань дивергентного й конвергентного типу, тобто завдання дивергентного типу повинні не тільки бути присутнім як рівномірні, але й у деяких предметних заняттях домінувати;
- домінування розвиваючих можливостей навчального матеріалу над його інформаційною насиченістю;
- сполучення умови розвитку продуктивного мислення з навичками його практичного використання;
- домінування власної дослідницької практики над репродуктивним засвоєнням знань;
- орієнтація на інтелектуальну ініціативу, поняття «інтелектуальна ініціатива» припускає прояв дитиною самостійності при рішенні різноманітних навчальних і дослідницьких завдань, прагнення знайти

оригінальний, можливо альтернативний шлях рішення, розглядати проблему на більш глибокому рівні або з іншої сторони;

– неприйняття конформізму, необхідно виключати всі моменти, що вимагають конформістських рішень;

– формування здібностей до критичності й лояльності в оцінці ідей;

– прагнення до максимально глибокого дослідження проблеми;

– висока самостійність навчальної діяльності, самостійний пошук знань, дослідження проблем;

– індивідуалізація – створення умов для повноцінного прояву й розвитку специфічних особистісних функцій суб'єктів освітнього процесу;

– проблематизація – орієнтація на постановку перед дітьми проблемних ситуацій [4].

Застосування засобів трудового навчання є найсприятливішим способом для розвитку дивергентного мислення учнів. Пояснюється це тим, що під час навчання даному предмету чітко виступають три взаємопов'язаних процеси – самостійна практична діяльність учнів, керівна діяльність вчителя та їх спільна взаємопов'язана діяльність. Тому можна виділити основні методи трудового навчання:

– методи учіння;

– методи викладання;

– методи взаємодії.

До методів учіння можна віднести:

1. Спостереження.

2. Вправи (розумові, рухові, комбіновані).

3. Лабораторні і виробничі досліди.

4. Вирішення задач (технічних, технологічних, економічних).

5. Самостійна робота учнів.

Метод учіння чудово розвиває розумову та творчу діяльність учня, сприяє виконанню різноманітних вправ, лабораторних і виробничих дослідів. Розв'язання задач різного характеру, допомагає учневі уявити проблемну ситуацію та знайти шляхи для її вирішення.

Метод викладання є запорукою успішного засвоєння та подальшого застосування навчального матеріалу учнями. Використання навчальної демонстрації (показ зразків, механізмів, матеріалів, перегляд наукових відео...) допоможе учням уявити виріб та наперед продумати послідовність кроків для його виготовлення.

Метод взаємодії – це невід'ємна частина, яка сприяє розвитку дивергентного мислення. Робота в групах або парах дає змогу учням разом доповнюючи ідеї один одного, виконати виріб або завдання набагато швидше і ефективніше. Так вони зможуть підтримувати один одного і при цьому розвиватися та різносторонньо мислити [5].

На даний час існує безліч різноманітних вправ та задач розроблених психологами та науковцями, які допоможуть розвивати дивергентне мислення. Головне не втратити момент його розвитку, тому потрібно вже з

дошкільного та шкільного віку створювати необхідні умови для подальшого розвитку даного мислення. Застосування елементів дивергентного мислення на уроках трудового навчання дасть поштовх для генерації нових нестандартних ідей для об'єктів проєктування.

Отже використовуючи засоби та створивши відповідні умови для розвитку дивергентного мислення, можна виховати майбутніх науковців, вчених, дослідників та просто талановитих людей. В наш час коли світ не стоїть на місці і кожного дня потрібно рухатися вперед, застосування даного мислення на уроках трудового навчання допоможе розвинути творчий потенціал учнів. І навіть в будь-яких наукових або життєвих ситуаціях вони зможуть знайти шляхи для вирішення певних обставин.

Література:

1. Практична психологія. URL: <http://bibliograph.com.ua/psihologia-3/103.htm>
2. Діагностика творчих здібностей. URL: <http://4ua.co.ua/psychology/za3bd78b5d53a88521206d27-0-.html>
3. Використання дивергентних задач. URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-didakticnih-igor-ta-divergentnih-zadac-dla-rozvitku-tvorcogo-mislenna-ucniv-24868.html>
4. Педагогіка вищої школи. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/50509-metod-vlnih-asotsatsy.html>
5. Дидактичні засоби підвищення ефективності трудового навчання в школі. URL: https://vuzlit.ru/595021/didaktichni_zasobi_pidvischennya_efektivnosti_trudovogo_navchannya_shkoli

Чугунова Д. Р., студентка магістратури
факультету біології, географії та екології
Науковий керівник: **Картасова І. І.**,
кандидат педагогічних наук, доцент
*Херсонський державний університет
м. Херсон, Україна*

СУЧАСНИЙ ПІДРУЧНИК ЯК ЗАСІБ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

Все більшого поширення набуває компетентнісний принцип у навчанні в загальноосвітніх закладах освіти. Зростає роль продуктивної діяльності учнів під час навчання. Перед сучасною системою освіти постає

питання як саме спонукати учнів до навчання, пізнавальної активності та самостійного вирішення проблемних навчальних питань. Виходячи з практичного досвіду науковців, знаннєва модель побудови освітнього процесу відходить на другий план за недостатньої її універсальності та мобільності. Тому актуальним є перехід освітнього процесу від знаннєвого направлення на компетентнісний.

Компетентнісні засади сучасної освіти розглядають не кількість отриманих знань, а саме результати пізнавальної діяльності, сформованість так званих компетентностей у школярів. Набуті компетентності можуть бути ключовими (спілкування державною та рідною мовами, спілкування іноземними мовами, математична, природничо-технологічна, інформаційно-цифрова, вміння навчатися впродовж життя, соціально-громадянська, підприємницька, загальнокультурна, екологічна грамотність та здоровий спосіб життя) та предметними.

Спираючись на сучасні проблеми освіти треба спиратися на такі види навчальної діяльності, які будуть сприяти формуванню в учнів цих самих предметних та ключових компетентностей навчання. Важлива роль в побудові компетентнісно орієнтованого навчання відводиться саме шкільному підручнику як основній моделі навчального процесу, в його силах реконструювати суб'єктивні проблеми учнів в пізнавальні та навчати знаходити шляхи їх вирішення [3]. Але створення повноцінно зорієнтованих на компетентнісний потенціал навчання підручників вимагає повну перебудову структури та змісту існуючих.

Шкільний підручник можна представити як «навчальну книгу, у якій викладаються основи знань з певного навчального предмета на рівні сучасних досягнень науки й культури відповідно до освітніх стандартів і програм» [2, с. 260].

Сучасний шкільний підручник втілює в собі основний засіб організації та контролю за навчальною діяльністю школяра. Насамперед він є основою формування самоосвітніх навичок, інструментом організації продуктивної пізнавальної діяльності школяра, прикладом застосування новітніх технологій та елементом мотивації до вдосконалення знань учнів відповідно до його освітніх потреб. Шкільний підручник насамперед є джерелом інформації, але також забезпечує напрямок й організацію шляхів пізнавальних процесів, розкриває навчальний зміст, забезпечує поглиблення до суті предметів та явищ які досліджуються, спонукає до використання учнем різноманітних джерел інформації в освітньому процесі, а також формує самостійність та прагнення до подальшої самоосвіти учня [6; 9].

В компетентнісному розумінні стандартні функції шкільного підручника набувають ширшого значення. Підручник як засіб навчання повинен діяти за межами стандартних освітніх ситуацій та сюжетів, він проковує мотивуючу наповненість здобуття загальнонавчальних вмінь,

розвиває критичне мислення. Провідною метою шкільного підручника стає не тільки сформованість чітких знань, але й готовність учнями використовувати отримані знання та формувати очікувані вміння (вільно спілкуватися державною мовою в різних життєвих випадках, самостійно знаходити потрібну інформацію в різних джерелах, аналізувати, систематизувати, трансформувати отриману інформацію та використовувати її в житті, успішно взаємодіяти з колективом, організувати самоосвіту, корегувати власну поведінку за для реалізації поставленої мети та ін.) [1, 10].

Засади компетентнісного навчання в освітньому процесі ставлять перед сучасним підручником конкретні вимоги, які також мають бути врахованими під час його створення:

1. В структурі та змісті підручника повинне відобразитися його головне завдання, а саме формування ключових та предметних компетентностей;

2. Підручник повинен відображати компетенції, які сприяють формуванню компетентностей особистості школяра. Для цього необхідно є розробка особливого виду апарату засвоєння, який забезпечує додаткове навантаження на позатекстові компоненти підручника. Реалізувати це можна шляхом впровадження комплексу навчально-методичних засобів, який окрім підручника буде включати в себе додаткові навчальні посібники для учнів та навчально-методичну літературу для вчителя;

3. Сучасний компетентнісно орієнтований підручник повинен забезпечувати можливість використання різних форм та методів навчання, тобто бути гнучким та універсальним за своєю будовою і змістом. Підручник також повинен створювати умови для самоосвітньої діяльності учнів;

4. Повинна забезпечуватися можливість використовувати шкільний підручник разом з іншими новітніми засобами навчання, зокрема з електронними засобами навчання та мережею Інтернет, що в свою чергу покращують його інформаційні та методичні можливості;

5. Апарат контролю підручника повинен забезпечувати учневі можливість оцінити не тільки отримані під час освітнього процесу знання, а й отримані навички, сформованість ціннісних ставлень, отриманий досвід та сформованість рівень особистісних якостей, що є дуже складним пунктом під час реалізації всіх зазначених вимог [8].

Реалізація принципів розвивального навчання відбувається шляхом:

– врахування психолого-педагогічних закономірностей вікових особливостей учнів;

– вдалої організації самостійної діяльності учнів з текстовим та ілюстративним елементами підручника;

– забезпечення яскравого оформлення складових частин підручника, що забезпечує зацікавленість та мотивацію до здобуття знань [4].

Основним з структурних елементів шкільного підручника є навчальний текст, він висвітлює основну інформацію, визначає суть та обсяг навчального змісту, забезпечує послідовність та повноту його викладу. Не менш важливим елементом є апарат засвоєння, який стимулює та направляє пізнавальну діяльність та забезпечує отримання школярами різного виду досвіду. В апараті засвоєння саме питання й завдання відіграють провідну роль.

Для успішного сприймання тексту школярами він повинен бути коротким та водночас змістовно наповненим, а також забезпечувати повноту опису явищ, подій та предметів [5].

Мета навчальних текстів повинна бути втілена в здатності тексту до управління творчим розвитком учнів, в забезпеченні продуктивної взаємодії учня зі змістом навчального курсу. Реалізація цієї мети може бути проведена шляхом дотримання певних вимог до текстової складової:

- відповідність психологічним закономірностям формування понять;
- забезпечення розвитку здатності до обмірковувати, обґрунтовувати та доводити свою точку зору;
- забезпечення формування інтелектуальних вмінь;
- створення умов для мотивації школярів до навчальної та пізнавальної діяльності;
- сприяння розвитку творчих здібностей [11].

В свою чергу питання та завдання, включені до підручника, є основним джерелом формування творчого досвіду учнів, тому дуже важливим, в контексті компетентнісного навчання, є залучення до шкільного підручнику завдань та вправ продуктивного характеру [7].

Висновки. У статті висвітлено дидактичні особливості втілення компетентнісного підходу у шкільних підручниках. Висвітлені головні вимоги до підручника в цілому та окремих його структурних частин, щодо реалізації компетентнісного навчання. Реалізацію компетентнісного навчання в сучасному підручнику забезпечують такі елементи як практико-орієнтований текст та творчі завдання, тобто які мають продуктивний характер. Для подальших дослідження вважаємо перспективними та актуальними визначення ступеня необхідності та практичних способів реалізації компетентнісного підходу в навчальному змісті шкільного підручника окремої галузі.

Література:

1. Болотов В. А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе. Педагогика. 2003. № 10. С. 8–14.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К. : Либідь, 1997. 373 с.

3. Казакова Е. Познавательные проблемы в школьных учебниках. Технология альтруизма. 2011. URL: <http://www.altruism.ru/sengine.cgi/5/7/8/4/4>.
4. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка : підруч. К. : Знання-прес, 2008. 447 с.
5. Осмоловская И. М.. Учебники нового поколения: поиск дидактических решений. Отечественная и зарубежная педагогика. 2014. № 4. С.45–53.
6. Помегун О. І. Реалізація компетентнісного і діяльнісного підходів у сучасному підручнику історії. Український педагогічний журнал. 2015. № 2. С. 146–157.
7. Теоретические основы содержания общего среднего образования. / за ред. В. В. Краевского, И. Я. Лернера. Москва. : Педагогика, 1983. 352 с.
8. Топузов О. М. Компетентнісні засади сучасного підручникотворення. Український педагогічний журнал. 2015. №3. С. 36-47.
9. Трубачева С. Е. Загальні питання теорії підручника: Експертиза шкільних підручників: інструктивно-методичні матеріали для експертизи електронних версій проектів підручників для учнів 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів : навч. посібник / за заг. ред. О. М. Топузова, Н. Б. Вяткіної. К. : Педагогічна думка, 2016. С. 39–43.
10. Українська мова (рівень стандарту). Програма для 10–11 класів мови ЗНЗ. URL: <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58800/>
11. Холодная М. А., Гельфман Э. Г., Развивающие учебные тексты как средство интеллектуального воспитания учащихся. Москва. : Институт психологии РАН, 2016. 199 с.

Шемчук Н. К., викладач вищої категорії,
завідувач відділення загальноосвітньої підготовки

*Володимир-Волинський агротехнічний коледж
м. Володимир-Волинський, Волинська область, Україна*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

В Україні тривають пошуки нових методів навчання з різних дисциплін, що відповідають потребам сьогодення, тому що відбулися і відбуваються зміни в економіці, культурі, поширюється міжнародне співробітництво у різних галузях. Враховуючи вимоги встановлені

реаліями часу збільшується попит на фахівців, які можуть легко адаптуватися до професійної діяльності, вирішувати складні завдання, брати на себе відповідальність, швидко реагувати на зміни у різноманітних ситуаціях, вміти працювати як в групі так і самостійно, бути креативними, а отже, конкурентоспроможними.

Зміна освітніх цілей в загальному та особливо під час вивчення дисциплін що формують загальні та спеціальні компетентності була викликана ще й тому, що більше уваги почали приділяти індивідуальності кожної людини, з одного боку. З іншого боку, роль самостійності у навчанні спеціальних дисциплін набуває також великого значення.

Студентство, яке опановує професію зараз, повинно мати насамперед навички вмотивованого навчання впродовж життя. Цей тренд часу вже осмислений і впроваджений у багатьох системах вищої освіти у країнах Європи, потребує опрацювання й усвідомлення освітянською викладацькою спільнотою нашої країни, що прагне володіти інтенсивними інтерактивними технологіями підготовки випускників закладів фахової передвищої освіти: тренінгами, проектуванням, діловими іграми, дебатами, кейсами та ін. Саме зазначені технології мають значний потенціал розвитку професійних і загальнокультурних компетенцій студентів, створюють передумови готовності фахівців до професійної діяльності та життєвого успіху. Викладачі фахової передвищої освіти мають працювати на випередження, а саме розвивати власну професійну компетентність і майстерність, підвищувати рівень цифрової компетентності й опановувати нові форми та методи підготовки фахівців за умов нестабільності, невизначеності, неоднозначності та складності світу, який сьогодні отримав назву VUCA-світ (Мир VUCA). В Україні підготовка фахівців у закладах фахової передвищої освіти має власну історію та освітянські традиції, але ж традиційних форм і методів навчання виявляється замало для формування професійних компетенцій, необхідне впровадження інтерактивних освітніх технологій і переформатування освітнього процесу. У сучасному коледжі слід оновити освітній контент професійної підготовки таким чином, щоб використовувати освітні технології підготовки, які б допомогли студенту актуалізувати отримані теоретичні знання, об'єктивно оцінити ситуацію на практиці, визначити проблему для розв'язання, врахувати наявні ресурси розв'язання ситуації на виробництві, прийняти відповідне рішення. Вважаємо, що розв'язанню зазначених цілей оновлення освітнього контенту слугуватиме як найкраще метод конкретних ситуацій.

Впровадження кейс-методу (case-study) у системі навчання було запроваджено понад сто років тому в Гарвардському університеті. В нашій країні практичного значення цей метод набуває лише в останні два десятиріччя. Все більше і більше викладачів переконуються у дієвості цього методу. Вони не тільки використовують запозичений досвід

закордонних фахівців, а й адаптують нові методи до особливостей національного характеру. Серед таких, хто плідно працює над теоретичними і практичними питаннями застосування методу аналізу ситуацій треба відзначити доктора соціологічних наук Сурміна Ю.П. [3].

Як зауважує Біскуп В.С., який використовує кейс-метод у викладанні соціальних наук, суть основних методичних інновацій пов'язана з використанням активних методів навчання. Такі форми навчання як тренінги, ділові та рольові ігри тощо формують професійну компетентність, розвивають здібність особи до навчання. Вони здатні змінювати парадигми мислення і виробляють вміння переробляти багату інформації [1].

Саме застосування технологій кейс-методу, як ситуаційної методики, може допомогти у навчанні спецдисциплін, досягти при цьому освітніх, виховних та організаційних цілей. Використовуючи цей інтерактивний метод навчання реалізуються майже всі практичні знання, а також уміння прогнозувати різні ситуації, вести бесіду, висловлювати свою думку, відстоювати свої погляди, переконувати співбесідника, адекватно сприймати критику, аналізувати та робити висновки. Впровадження теорії в практику і є цінністю цього методу. Обговорення тем, драматизація створених ситуацій, схожих до тих, що виникають у професійній діяльності та у повсякденному житті, майже театральний розподіл ролей у розігруванні “кейсів” може створити не тільки творчу атмосферу на занятті, а й вирішити основну мету вивчення спеціальних навчальних дисциплін.

Щодо створення творчого підходу до вирішення проблемних ситуацій, то у певній мірі цьому сприяє те, що вибір манери поведінки, виходу з конфліктної ситуації, вибір певної тактики належить студенту [2]. Участь викладача в застосуванні кейс-методу полягає в організації всього, що потрібно для того, щоб бесіда, диспут або будь-яка рольова гра пройшла дієво, цікаво, корисно, емоційно, була насичена певним матеріалом.

Готуючи студентів до прийняття участі у “кейсах”, бажано скласти комплекс ситуаційних вправ, що допоможуть підготуватися до цього виду діяльності. А вже потім треба запропонувати теми для обговорення, підібрати матеріал, обрати еталон конкретної ситуації, допомогти розробити сценарій та варіанти рішень, дати завдання підготувати відповідні питання, розподілити ролі, поділити на малі підгрупи, враховуючи особливості роботи в різних групах, обрати того, хто буде спікером дискусії, запропонувати завдання для тих, хто вважається “пасивним студентом”. Слід обов'язково довести до свідомості учасників обговорення, що навіть до простої бесіди треба ретельно підготуватися. Для студентів старших курсів доцільно іноді пропонувати такий вид роботи, як непередбачена бесіда з елементами “мозкового штурму”

(brainstorm) та створення хоч і уявлених непередбачуваних ситуацій, але найбільш близьких до реального життя.

Під час обговорення роль викладача полягає в тому, що він тільки стежить за процесом, не втручається і не нав'язує свою точку зору. Він може скерувати хід обговорення, іноді спровокувати та підтримати дискусію, або залагодити конфлікт у разі необхідності.

Дуже важливо для викладача усвідомити, що одним з елементів кейс-методу є правильний підхід до зауважень та виправлення помилок з чітким визначенням критерій оцінювання. Доцільно робити це після бесіди, не перериваючи ходу обговорення та у вигляді побажань, слід відзначити кращих і заохочувати тих, хто соромиться. Культура зауважень з боку викладача під час застосування цього методу не менш важлива, ніж комунікативна культура всіх учасників дискусії. Це сприяє створенню таких умов та психологічної атмосфери, в яких студенти змогли б вільно висловлювати свою думку, не боятися помилок і дати можливість “пасивним” студентам приймати участь в обговореннях. Слід звернути увагу на те, що завжди існують в групі так звані “пасивні” та “гіперактивні” студенти. На етапі підготовки до застосування кейс-методу треба підібрати відповідні завдання та “ролі” для таких “особливих” студентів, щоб перші могли б активізуватися, а другі надали б їм можливість приймати участь у спільній роботі.

Відмінність методу “case-study” від традиційних є демократія в процесі отримання знання [1]. Тільки використання цього методу нарівні з іншими, пошуки нових методів навчання, звертання до міжнародного досвіду з урахуванням особливостей національного характеру, специфіки певної групи, індивідуальності кожного студента може дати бажаний результат.

Література:

1. Біскун В.С. Застосування методу аналізу ситуацій в інтерактивних формах навчання URL: <http://www.sau.kiev.ua>
2. Ковальова, С. М. Різноманітні підходи до класифікації кейсів / С. М. Ковальова / Вісник Житомирського державного університету імені І. Франка . – 2014. – Вип. 2. – С. 20-24.
3. Сурмін Ю. П. Метод аналізу ситуацій (Casestudy) та його навчальні можливості. Глобалізація і Болонський процес: проблеми і технології: Кол. моногр. – К.: МАУП, 2005.

Шульга Т. В., вчитель біології вищої кваліфікаційної категорії,
вчитель-методист

*Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 115
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

ФОРМУВАННЯ БІОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Прийняття Закону України «Про освіту» та реалізація концепції «Нова українська школа» потребує підвищення якості освіти, виховання компетентної особистості, здатної до саморозвитку та самонавчання в умовах глобальних змін і викликів. Тому основним завданням до навчання біології є реалізація компетентнісного підходу в освітній діяльності.

Загальнопедагогічний аспект проблеми компетентнісно орієнтованої освіти вивчається міжнародними організаціями – ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, радою Європи, Організацією європейського співробітництва та розвитку, міжнародним департаментом стандартів, які узагальнюють надбання педагогів світу.

Концепцією Нової української школи інструментом впровадження компетентнісного підходу в освітніх програмах визначено зміщення акценту з нагромадження фактів на розвиток умінь здобувачів освіти [3, с. 12]. Формування компетентностей стало визначальним в оновленні навчальних програм у 2017 році, включаючи програму з біології для 6–9 класів, з метою чіткого окреслення знань, умінь та цінностей, що входять до складу компонентів предметної компетентності [2]. Тому використовуються форми, засоби, методи та технології, адекватні завданням формування предметної та ключових компетентностей школярів.

Компетентнісно орієнтоване навчання біології базується на реалізації компетентнісного підходу в освіті. В зв'язку із завданням Нової української школи акцент зміщується від накопичення школярем знань до розвитку вмінь застосовування їх в практиці повсякденного життя. Тобто, компетентнісно орієнтована біологічна освіта, з одного боку, логічно випливає з попереднього етапу освоєння особистісно орієнтованого, діяльнісного підходу. Водночас посилює результативний компонент, наповнює мету, зміст, процес, мотивацію, результати реалістичним смислом, орієнтованим на необхідну компетентність як інтегрований вираз рівня освіченості [1, с.27].

Вітчизняні вчені Ващенко Л., Коршевнік Т., Матяш Н., Новикова Н. визначили предметний аспект компетентнісно орієнтованого навчання, зокрема біологічний. Навчальний предмет «Біологія» є компонентом

повної загальної середньої освіти і належить до інваріантної складової базового навчального плану державного стандарту освіти. Він має забезпечити здобувачу освіти достатню для загальнокультурної підготовки інформованість з біології, сформувати біологічну компетентність.

Знання з біології викладаються на доступному рівні: наукові факти, поняття, закономірності, закони, гіпотези, теорії, концепції, за допомогою яких розкривається структурно-функціональна організація біологічних систем всіх рівнів організації живої природи, онтогенез, еволюція, біорізноманіття, роль організмів в існуванні планети та господарській діяльності людини, методи вивчення живого, способи збереження здоров'я та природи Землі в планетарному аспекті.

Компетентнісний підхід забезпечує отримання практичних результатів вивчення біології, формує досвід особистої діяльності, сприяє виробленню ставлень. Надається пріоритет розвитку вмінь, широкий спектр яких включено до навчальної програми. Вміння включено до компетентнісного потенціалу біології та до очікуваних результатів освітньої діяльності школярів. Формування вмінь відбувається в процесі опанування здобувачами освіти способами пізнавальної діяльності (розпізнавати, порівнювати, встановлювати взаємозв'язки, застосовувати знання) та практичної діяльності (кореневе живлення; пророщування насіння; особливості зростання світлолюбних та тіньовитривалих рослин; розпізнавання отруйних рослин, тварин і грибів; уміння вимірювати пульс і тиск, зупинити кровотечу і використовувати прийоми штучного дихання). Для цього ефективним є використання методів, форм, засобів і технологій навчання, які продуктивно зарекомендували себе в практиці освітньої діяльності. Важливими стають загальнонавчальні вміння: організовувати свою навчально-пізнавальну діяльність; пошук, опрацювання та презентацію отриманої інформації; співпрацю в постійних та динамічних групах з метою досягнення спільного результату. Ці уміння виступають елементами ключових компетентностей, інтегрований характер яких визначає специфіку методики формування біологічної компетентності.

При компетентнісному підході до освітньої діяльності відбувається з'єднання знанневого компоненту з розвитком афективної сфери школяра (емоції, почуття особистості, прагнення, вольова сфера). Цьому сприяє включення предметного біологічного змісту, що визначений освітньою програмою, в контекст життєдіяльності здобувача освіти. Володіння вміннями проводити спостереження та експеримент, аналізувати, співставляти, знаходити причинно-наслідкові зв'язки, узагальнювати та робити висновки допомагає школярам орієнтуватись в джерелах інформації та самостійно здобувати нові знання, обирати стратегії особистої поведінки в різноманітних життєвих ситуація. Посилюється практична зорієнтованість змісту освітнього матеріалу та способів діяльності. Це призводить до усвідомлення школярами необхідності отримання

біологічної освіти, забезпечує розвиток ціннісного ставлення до освітньої діяльності в цілому.

Вчитель, який сам володіє життєво важливими компетентностями як успішна, цілеспрямована, комунікативна та оптимістична людина, прагне зробити успішним свого учня. Педагогу важливо вміти організувати освітній процес так, щоб він стимулював розвиток пізнавального інтересу, бажання разом думати та дискутувати, ставити оригінальні питання та оцінювати нестандартні ситуації, проявляти незалежне творче мислення, формулювати ідеї, висловлювати різноманітні точки зору. Важливо, щоб це мотивувало здобувачів освіти до нових здобутків та інтелектуального зростання. Вчителю потрібно налаштуватися на пошук та закріплення позитивної динаміки в формуванні предметної біологічної компетентності в здобувачів освіти.

Виділяють внутрішні та зовнішні умови формування біологічної компетентності.

Внутрішні та зовнішні умови формування біологічної компетентності	
Внутрішні	Зовнішні
– вікові особливості дитини; – соціальний досвід; – ціннісні орієнтації; – мета та мотиви освітньої діяльності.	– методичні прийоми; – методи; – форми; – технології; – засоби навчання (дидактичні, навчально-методичні, технічні).

Шкільна освіта орієнтована на різнобічний, вільний та творчий розвиток особистості здобувача освіти, тому засобами біологічної науки розвиваються навички самостійності в прийнятті життєво важливих рішень, які сприяють формуванню відповідальності за результати власної діяльності. Формується наполегливість в досягненні поставлених цілей, проявляється толерантності та ініціативність.

Необхідно враховувати відповідність елементів змісту біологічної освіти компонентам предметної біологічної компетентності: знань, діяльнісному та ціннісному. Використання різноманітних навчально-методичних засобів в поєднанні з наявними інформаційно-комунікаційними технологіями допомагає здобувачам освіти оволодіти різноманітними видами діяльності.

Компетентнісний підхід до вивчення біології дозволяє вирішувати наступні завдання:

1. Довести здобувачам освіти, що знання – це вміння знайти інформацію, виокремити її від другорядної, перевести в досвід власної діяльності.

2. Сформувати в школярів вміння і навички самостійного здобуття знань із різних джерел інформації, використовувати ці знання в конкретній ситуації. Розуміння того, яким способом можна отримати ці знання.

3. Навчити адекватно оцінювати свою діяльність, сприймати навколишній світ, бачити своє місце в ньому. Здобути конкретні знання, необхідні для практичної діяльності, а також обирати методи та способи отримання або використання цих знань

З метою зацікавлення школярів біологією, необхідно активно використовувати такі форми діяльності, як практичні роботи, лабораторні дослідження, екскурсії, практично спрямовані заняття в позаурочний час. Вони сприяють пізнанню навколишнього світу, формують вміння спостерігати, порівнювати, вимірювати, здійснювати експеримент, узагальнювати результати.

Ефективними в формуванні практичних вмінь та навичок здобувачів освіти є проектна технологія та метод проблемних завдань. Виконання проектних завдань сприяє формуванню особистого досвіду школярів, розвитку дослідницьких та практичних умінь, критичного мислення. Творчі роботи збагачуються відомостями з наукової та довідкової літератури, мережі інтернет.

Специфіка компетентісно орієнтованого навчання біології здобувачів освіти полягає в тому, що цілеспрямований педагогічний вплив базується на взаємопроникненні та взаємозбагаченні зовнішніх і внутрішніх умов формування предметної біологічної компетентності. Ефективність діяльності вчителя полягає в спрямованості на розвиток здібностей, можливостей, інтересів кожного школяра. Такий підхід дозволяє підвищити свідомість навчання біології, сприяє самореалізації та, в кінцевому результаті, формує біологічну компетентність здобувачів освіти.

Література:

1. Бібік Н.М. Переваги і ризики запровадження компетентісного підходу в шкільній освіті. Український педагогічний журнал. 2015. №1. С. 47–69.
2. Біологія 6–9. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>.
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н.М. Київ, 2017. 206 с.

Ярошенко О. Л., викладач кафедри англійської мови
технічного спрямування № 2

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна*

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ В ПРОЦЕСІ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ ЗВТО

На сучасному етапі розвитку українського суспільства важливою є проблема формування комунікативної культури особистості, яка є консолідуючим елементом, регулятором поведінки, гарантом шанобливого ставлення особистості до інших, розуміння їх, терплячості та взаємоповаги.

З огляду на це, визначальним у вихованні комунікативної культури студентів є зміцнення, насамперед, моральних основ: поваги до людей, доброзичливості, толерантності, чуйності, скромності, почуття власної гідності.

Проблема формування комунікативної культури особистості є предметом ряду філософських, психологічних і педагогічних наук. Так, праці вчених присвячені розумінню окремих сторін професійно-педагогічної культури: методологічної (І.Ісаєв, В.Сластьонін та ін.), морально-етичної (Е.Гришин), комунікативної (В. Грехньов, І. Комарова, А. Мудрик, І. Тимченко). В останні роки у працях Н. Березіної, Л. Березницької, М. Васильєвої, О. Ветохова, Н. Волкової, В. Грехнева, В. Кан-Калика, І. Комарової та інших, досліджувались питання формування комунікативної культури особистості.

Як свідчить аналіз теорії і практики досліджуваної проблеми, успішність діяльності майбутніх інженерів багато в чому визначається не лише набутими професійними знаннями, а й високим рівнем формування їх готовності до професійної комунікації в процесі фахової підготовки, рівнем сформованості комунікативної культури, оскільки названі вище соціальні, професійні та психологічні якості фахівця є взаємозалежними, взаємодоповнюючими її показниками.

Формування комунікативної культури майбутнього інженера є багатогранним, тривалим і взаємообумовленим процесом, ефективна організація якого залежить від багатьох чинників: суб'єктивних (психологічні чинники різного роду, особистісні якості, певні вміння й навички спілкування) й об'єктивних (пов'язані з організацією навчально-виховного процесу в межах технічного навчального закладу, зумовлені розвитком загального освітнього простору тощо).

Аналізуючи підходи до формування готовності студентів до професійної комунікації як результату сформованості їх комунікативної культури, О. Каверіна визначає необхідність використання професійно-діяльнісного підходу, який спрямовує на зближення навчальної діяльності й майбутньої професії; культурологічного підходу, що базується на необхідності цілісного сприйняття культури й поєднує безліч предметних сфер; синергетичного підходу, в контексті якого інтеграція знань базується на відродженні природних, об'єктивно діючих зв'язків між елементами навчального матеріалу; проблемного підходу, який передбачає структурування змісту гуманітарного матеріалу та базується на принципах науковості й розвитку, що забезпечує розвивальний характер навчання (інтегративність мислення майбутніх інженерів); системний аналіз використовується для розкриття цілісності процесу формування комунікативної культури особистості студента [3].

З огляду на зазначене вище, актуальним є аналіз позааудиторної роботи у вищому технічному навчальному закладі як чинника формування комунікативної культури студентів, адже особистісне та професійне становлення студента практично неможливе без включення його у систему позааудиторної діяльності.

Позааудиторна робота студентів – це процес, в якому домінує елемент самореалізації. Вона дає змогу студентам гармонізувати внутрішні та зовнішні фактори формування професійної й комунікативної культури, створює додаткові умови для реалізації внутрішнього потенціалу, задоволення тих потреб, які в процесі аудиторної роботи не задовольняються.

Практика діяльності сучасних вищих технічних навчальних закладів свідчить, що позааудиторна робота – це не лише засіб зростання інтелектуального потенціалу, професійної культури, а й платформа формування відповідальності, оволодіння засобами самоактуалізації, самовиховання, самоосвіти. Особистісне та професійне становлення студента практично неможливе без включення його у систему позааудиторної діяльності.

Висновки. Цілеспрямоване формування комунікативної культури у студентів вищих технічних навчальних закладів сприяє підвищенню якості їхньої професійної підготовки, формуванню активної громадянської і життєвої позиції, всебічному професійно-особистісному розвитку та самовдосконаленню.

Література:

1. Гаврилюк О. О. Формування комунікативної культури студентів вищих педагогічних закладів засобами позааудиторної роботи.

- Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики.* Київ, 2001. Вип. 5. С. 115-160.
2. Галацин К.О. Особливості формування комунікативної культури майбутніх фахівців у позааудиторній роботі. URL: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2013/Pedagogica/3_123611.doc.htm
 3. Дмитриева С. В. Формирование коммуникативной культуры студентов технического вуза: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Шуя, 2009. 168 с.
 4. Каверіна О. Г. Професійна підготовка майбутніх інженерів у процесі формування професійної комунікації. *Педагогічний процес : теорія і практика. Серія: педагогіка, психологія.* Київ, 2009. Вип. 1. С. 229-236.
 5. Петриченко Л. О. Система позааудиторної роботи, спрямованої на підготовку майбутнього вчителя до творчої професійної діяльності. URL: http://www.intellect-invest.org.ua/content/userfiles/files/gnvp/GNVP_51.pdf

СЕКЦІЯ 2. КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

Величко Ю. Е., студентка II курсу магістратури

*Інститут педагогіки і психології спеціальності
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*

Науковий керівник: Сєромаха Н. Є.,

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

*Луганський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Старобільськ, Луганська область, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАЙКАННЯМ

Мовленнєва діяльність відіграє особливу роль у житті людини, бо є фундаментом мислення, регулятором поведінки і виконує соціальну функцію. Мова забезпечує взаємодію людини з оточуючим соціальним середовищем, у зв'язку з чим порушення мовленнєвої діяльності можуть мати негативні наслідки. В Україні з кожним роком спостерігається суттєве збільшення кількості дітей зі складними порушеннями мовленнєвого розвитку.

У старшому дошкільному віці самооцінка у дітей стає диференційованою. Діти починають оцінювати свої переваги та недоліки, а також досягнення своїх однолітків. У дітей із зайканням зазвичай занижена самооцінка. І тому настала потреба щодо детального вивчення самооцінки дітей старшого дошкільного віку із зайканням. Розгляд самооцінки дітей старшого дошкільного віку із зайканням є актуальною проблемою, так як у них занижена самооцінка. Недоліки у розвитку мовлення впливають на соціалізацію дитини.

Вважаємо, що на даний час, коли спостерігається збільшення кількості дітей з різними мовленнєвими порушеннями, проблеми формування їх самосвідомості, як і проблеми адекватності і неадекватності їх самооцінки, є актуальними для психолого-педагогічної науки та практики.

Проблемою зайкання займалися багато вчених, вони розглядали це порушення з різних точок зору.

Існує медичний аспект зайкання, його розглядали такі вчені, як Н. Жинкін, К. Поварнін, М. Зеєман, О. Крон, Б. Дракін, І. Тонконогий, С. Ляпідевський, А. Гусарова, С. Ігнат'єва, Е. Мачерет, І. Самосюк,

Р. Юрова тощо. Вони вважали, що феномен заїкання може бути визначений як порушення безперервності у відборі звукових елементів при становленні різнометричного алгоритму слів, як порушення авторегулювання під управлінням мовленнєвими рухами на рівні слова.

Багато досліджень вказували, що первинними є психологічні особливості (Х. Лагузен, Р. Кот, М. Пайкін тощо), а фізіологічні прояви при заїкання – це лише наслідки цих психічних вад. Р. Боскігни, Р. Левіна та інші розглядали заїкання як мовленнєве недорозвинення.

Усвідомлення себе та ставлення до себе у дитини починають формуватися на другому році життя. Цьому сприяє можливість бачити себе у дзеркалі, показ частин свого тіла на прохання («покажи носик» тощо), а також виникають внаслідок певних відносин найбільш близьких дорослих елементів самооцінки («я хороший хлопчик», «я поганий»). Остаточний внесок у формування самооцінювальних відносин вносять результати очікування дитиною успіху або невдачі, покарання, критика або похвала [4].

Одночасно з формуванням статево-вікової ідентифікації та уявлень про себе у дошкільному віці у дітей починають формуватися оціночні судження та оцінне ставлення до власних якостей – на основі цього у майбутньому складається самооцінка. Самооцінювальне ставлення у дошкільника ще не усвідомлене, емоційне, недиференційоване, схильне до впливу оцінки оточуючих і безлічі інших чинників. Всі дослідники вважають, що самооцінка є показником комплексним і являє собою сукупність зовнішніх оцінок себе. Потреба особистості у підтримці високого рівня самооцінки вважається універсальною для усіх культур.

Формування самооцінки дітей старшого дошкільного віку, що мають заїкання, відбувається під впливом мовленнєвого порушення. Серйозний вплив на самооцінку дітей старшого дошкільного віку із заїканням має феномен фіксованості на дефекті та емоційне реагування дитини на власний мовленнєвий дефект. Дуже завищена самооцінка дітей старшого дошкільного віку із заїканням – показник деформації особистості. Занижена самооцінка також заважає гармонічному психічному розвитку, породжує невпевненість у собі, відсутність належних вимог до себе.

Переважає більшість наукової літератури з психології самооцінки опубліковано англійською мовою [5]. У ній для позначення самооцінки як поняття найчастіше використовуються три терміни-синоніми: «self-esteem», «self-evaluation» та «self-rating». Два останніх найбільш близькі один до одного і зазвичай застосовуються при використанні особистістю якихось засобів (методик), що дають уявлення про себе. «Self-esteem» передбачає визначення ступеня самоцінності особистості.

Вважається, що важко точно виміряти самооцінку дітей молодше семи років. У дошкільнят, мабуть, відсутня глобальна, або узагальнена, самооцінка – «trait self-esteem»: вони оцінюють себе у кожній окремій

ситуації, що відповідає поняттю «state self-esteem» [1, с. 15]. Така варіативність самооцінювальних відносин, як рятувальний круг, підтримує дитину у непростих, постійноплинних життєвих ситуаціях і дає можливість не втратити оптимістичної віри у майбутнє і очікувань особистих успіхів.

Л. Виготський писав, що саме до семи років починає складатися самооцінка – узагальнене, тобто стійке, позаситуаційне і разом з тим диференційоване ставлення дитини до себе. Самооцінка опосередковує ставлення дитини до самої себе, відображає досвід його діяльності, спілкування з іншими людьми [2, с. 184].

Сучасними психологами самооцінка розглядається як сукупність партикулярних оцінок – загальної, конкретної (ситуаційної) та динамічної. Вектор розвитку йде від конкретної самооцінки – до загальної через динамічну, яка є такою собі проміжною ланкою узагальнення самооцінювальних відносин [3]. Загальна самооцінка з'являється до кінця дошкільного віку, зауважимо, що це відбувається при нормальному розвитку дитини. У молодшому шкільному віці самооцінка стає більш стійкою [2].

Відомо, що формування особистості починається у дошкільному дитинстві, а віковий період 3-х років є кризовим для розвитку особистості і в той же час сензитивним для розвитку мови. Як підкреслюють вітчизняні дослідники, мова формується та функціонує у взаємозв'язку з такими психічними процесами, як мислення, пам'ять, увагу, відчуття, сприйняття, а також з емоційно-вольовою сферою особистості. При цьому важливим показником особистісного розвитку дитини є сформована у нього самооцінка.

Проблема самооцінки не нова і розглядається вона у цілому ряді психологічних досліджень. Важливим для науково-практичного вивчення цієї проблеми є твердження С. Рубінштейна про те, що самооцінка – це стрижневе утворення особистості, яке будується на оцінках індивіда іншими та його оцінюванні цих інших. Разом з тим в сучасній зарубіжній та вітчизняній літературі немає єдиного підходу до визначення самооцінки. Так, на думку К. Мрука, визначень самооцінки стільки, скільки самих дослідників цього феномену.

Немає єдиної думки про природу, значення та механізм самооцінки (К. Роджерс, Б. Ананьєв, С. Рубінштейн, Л. Божович, М. Неймарк, Е. Серебрякова).

Аналіз теоретичних джерел показує, що у науковій літературі поряд з поняттям самооцінки широко використовуються такі терміни: «самоповага», «самовідношення», «почуття власної гідності», «самосприйняття», «самоефективність», «Я-концепція», «образ-Я», «задоволеність собою», «почуття власної компетентності» та інші. Причому одні автори розглядають їх як синоніми самооцінки, інші не вважають їх

ототожними, надаючи їм відтінки інших значень, що відповідають особливостям наукових контекстів [3, 5].

Досліджуючи структуру самооцінки, О. Молчанова вказує на її дворівневу будову. До першого рівня вона відносить приватну, конкретну самооцінку, до другого – самооцінку позаситуативну, стійку, глобальну (загальну). Автор підкреслює, що приватна самооцінка полягає в оцінці різних сторін особистості, дій чи вчинків, у той час як загальна, або глобальна самооцінка – це приписування значення своєї особистості [5, с. 150]. На наш погляд, ця точка зору є досить цікавою для вивчення особливостей самооцінки у дітей дошкільного віку.

О. Сергеєнкова трактує самооцінку як оцінку особистості самої себе, своїх можливостей, якостей і місця серед інших людей. При цьому самооцінка може бути адекватною, відповідає дійсності, і неадекватною у тому випадку, якщо людина оцінює себе неправильно. Неадекватна самооцінка, у свою чергу, буває заниженою та завищеною. Для завищеної самооцінки характерно переоцінювання людиною своїх здібностей, а для заниженої – недооцінювання своїх досягнень та успіхів і, відповідно, перебільшення власних недоліків.

Великий внесок у вивчення співвідношення самосвідомості та самооцінки був внесений В. Мухіною, що вказує на те, що самосвідомість розвивається вже у дошкільному віці і трактується як розуміння того, що дитина собою являє, якими якостями вона володіє, як ставляться до нього оточуючі та чим спричиняється це відношення. Важливим для нашого дослідження є думка В. Мухіної про те, що найбільш явно самосвідомість проявляється саме у самооцінці.

У нечисленних дослідженнях, присвячених психолого-педагогічним особливостям осіб з мовленнєвими порушеннями, представлені дані, згідно з якими самооцінка співвідноситься з феноменологією мовленнєвого порушення. Так, у дослідженнях симптоматики заїкання є вказівки на неадекватну, частіше занижену самооцінку у дітей, підлітків і дорослих, що заїкаються (Л. Андронova, Л. Белякова, Е. Дьякова, В. Казаков, Н. Карпова, В. Селіверстов, В. Шкловський та інші). Логофобії як прояв страху мови, різна ступінь фіксованості на своєму дефекті є, з одного боку, психологічними симптомами заїкання, а з іншого боку, посилюють зневіру у людей, що заїкаються, у власні можливості, знижуючи тим самим і самооцінку.

Аналіз робіт Л. Соловйової, М. Трауготт показує, що порушення мовлення можуть негативно впливати на взаємини дитини з оточуючими людьми та на формування його самосвідомості і самооцінки.

І. Левченко, Т. Волковська, характеризуючи особистість дитини із загальним недорозвиненням мовлення, відзначають, що характерними для них є не тільки комунікативні порушення, прояви тривожності або агресивності, а й занижена самооцінка [2, с. 19].

Таким чином, аналіз вітчизняних досліджень показує недостатню вивченість проблеми самооцінки дітей з мовленнєвими порушеннями. Разом з тим у ряді робіт наводяться емпіричні дані, що свідчать про те, що занижена самооцінка у осіб з мовленнєвими порушеннями виявляється частіше, ніж у їх однолітків без мовленнєвих порушень. Це означає, що важливим науково-практичним завданням, яке необхідно вирішувати в освітньому корекційному або інклюзивному процесі є облік порушень мови та самооцінки дошкільників з різними мовленнєвими порушеннями. При цьому процес корекції мовленнєвих порушень, що включає у себе корекцію самооцінки дітей, стане, на наш погляд, більш ефективним.

Враховуючи дослідження наукових доробків вітчизняних та іноземних науковців, варто зазначити, що підвищення самооцінки у дітей дошкільного віку із заїканням залежить насамперед від зовнішніх факторів та оточуючого середовища, в якому знаходиться дитина. Порушення мовлення дитини значно впливає на його соціалізацію. Тому слід створити таку корекційну систему, щоб дитина дошкільного віку із заїканням змогла підвищити свій рівень самооцінки і тим самим не зосереджуватися на своїй проблемі.

Отже, самооцінка дітей дошкільного віку із заїканням має певні особливості, зокрема, неадекватне заниження самооцінки, низька рефлексивність, домінування емоційного компоненту та недорозвинення когнітивного в її структурі. Всі ці особливості самооцінки призводять до зниження її регулюючої функції та домінування захисної, що відображається у неадекватній поведінці, порушенні спілкуванні з однолітками, з оточуючими, а також некритичності в оцінюванні результатів діяльності. Враховуючи всі особливості формування самооцінки у дітей дошкільного віку із заїканням, слід сформувати таку психолого-педагогічну роботу, яка має не тільки традиційні методи та прийоми, які зосереджені на корекції мовлення, а й повинна включати спеціальні заходи, які поетапно будуть корегувати рівень самооцінки та становлення особистості дитини, її місця в оточуючому середовищі, а також допомогти дитині із заїканням до соціальної адаптації з однолітками у цілому.

Література:

1. Белякова Л.И., Дьякова Е.А. Логопедия. Заикание: учебное пособие для студентов учреждений высшего профессионального образования. – 2-е. изд., испр. и доп. – М.: Академия, 2012. – 219, [1] с.: ил.
2. Выготский Л. С. Собрание сочинений. Т. 2 / Выготский Л.С. М. Педагогика, 1982. 504с.
3. Волковская Т.Н., Юсупова Г.Х. Психологическая помощь дошкольникам с общим недоразвитием речи / Под научной ред.

- И.Ю. Левченко. – М.: Национальный книжный центр, 2014. – 96 с. (Специальная психология).
4. Карпенко З.С. Экспрессивна психотехніка для дітей.– К.: НПЦ Перспектива, 1997.
 5. Молчанова О.Н. Самооценка: Теоретические проблемы и эмпирические исследования: учебное пособие/О.Н. Молчанова. – М. Флинта: Наука, 2010. – 392 с.

Огородник О. Ф., студентка II курсу магістратури факультету спеціальної освіти, психології та соціальної роботи
*Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСВОЄННЯ СИНТАКСИЧНИХ УМІНЬ МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Синтаксичні уміння є важливою складовою мовленнєвої компетентності молодшого школяра. Вони слугують підґрунтям утворення зв'язних висловлювань, правильно структурованих у лексико-граматичному і логіко-семантичному аспектах. Учнівські уміння користуватись синтаксичними структурами визначають їхню динаміку опанування навчальною інформацією.

Теоретичні основи проблеми вивчення синтаксису як розділу граматики розглядалися О. Беляніним, Н. Іваницькою, К. Плиско, Р. Христіаніною, М. Феофанов, Н. Chomsky та ін. Сучасні розвідки проблеми методики синтаксису зустрічаємо у працях С. Карамана, О. Горошкіної, С. Омельчука, М. Кравець, Л. Шевцової. Особливості розвитку мовлення в учнів початкових класів із ЗНМ розглядалися у працях. Алтухової, Г. Бабіної, С. Валявко, О. Грибової, В. Гончарової, Н. Серебрякової, О. Мілевської, Є. Соботович, Л. Трофіменко та ін.

Метою нашого дослідження є теоретичний аналіз специфічних особливостей засвоєння синтаксичних структур дітьми із загальним недорозвиненням мовлення молодшого шкільного віку.

За умов нормотипового онтогенезу мовлення, дитина опановує мовленнєві структури практичним шляхом, починаючи з двох років. Малюк позначає ними засвоєні відносини навколишньої дійсності: „*котик спить*”, „*песик гавкає*”, „*мама читає книжку*” тощо (О. Гвоздев, А. Маркова, О. Шахнарович, ін.). На думку О. Шахнаровича, у в основі формування синтаксису дитячого мовлення лежить розвиток семантики

висловлювань, яка поступово ускладнюється в процесі розширення діяльнісного і когнітивного досвіду дитини.

За наявності у дітей загального недорозвинення мовлення (далі ЗНМ), порушуються мовно-мовленнєві механізми засвоєння і використання мовних засобів – фонологічних, лексичних, граматичних (Н. Жукова, Р. Левіна, О. Правдіна, В. Тарасун, ін.). Найбільшою мірою страждають процеси структурування мовленнєвих висловлювань (І. Прищепова, О. Ревуцька, Є. Собонович, Л. Трофіменко, ін.), оскільки вони щільно пов'язані зі складно організованими граматичними процесами (Г. Бабіна, В. Воробйова, В. Ковшиков, Р. Лалаєва, Є. Собонович, Л. Халілова, ін.). До початку шкільного навчання діти із ЗНМ не опановують достатніми вміннями утворювати синтаксичні структури, недостатньо орієнтуються у системі семантико-сміслових зв'язків в межах речень.

Разом з цим, молодший шкільний вік є періодом активного розвитку мовленнєвих умінь, підкріплених граматичними правилами. Навчальна діяльність активізує мовно-мисленнєву діяльність і ставить перед дитиною нові вимоги: висловлюватись змістовно, логічно, адекватно в лексичному відношенні і правильно в граматичному. Тобто, об'єктивується потреба вдосконалення умінь синтаксичного структурування; про значення вивчення синтаксису у початкових класах свідчать науково-методичні напрацювання М. Вашуленка, Л. Шевцової, Л. Лужецької та багатьох інших.

Важливими, на нашу думку, є дослідження В. Бадер, у яких зазначається, що для оволодіння синтаксичним ладом рідної мови вирішальне значення мають засвоєння норм побудови синтаксичних конструкцій, формування вмінь комунікативно доцільно використовувати синтаксичні одиниці та надавати їм відповідного інтонаційного оформлення [1, с. 11]. З метою вдосконалення синтаксичного ладу мовлення учнів початкових класів фахівець пропонує синтаксичні вправи, спрямовані на формування вміння будувати речення та використовувати їх у текстах адекватно до умови і завдань спілкування та збагачення синтаксичного ладу мовлення синонімічними синтаксичними засобами; удосконалення інтонаційних вмінь та навичок оформлювати власні синтаксичні одиниці (речення і тексти) в усному і писемному мовленні; розвиток умінь редагувати, виправляючи допущені помилки чи поліпшуючи надруковані синтаксичні одиниці [1, с. 14].

Вивчаючи проблему формування синтаксичних умінь та навичок Л. Шевцова [6] виявила, що робота над засвоєнням елементів синтаксису складається з таких взаємопов'язаних змістових напрямків: 1) практичні спостереження за синтаксичною будовою та інтонаційним оформленням речень; побудова речень з різною кількістю членів, з різним розташуванням їх за поданим зразком та схемою; 2) формування уявлень про

одиниці синтаксису: словосполучення, речення, зв'язне висловлювання (текст); 3) засвоєння структури речення і синтаксичних понять: зв'язок між словами в реченні; граматична основа речення; головні і другорядні члени речення; головні та однорідні члени речення (синтаксична термінологія); 4) поглиблення синтаксичних знань та вмінь під час опрацювання несинтаксичних тем (значення слова, будови слова, частин мови); 5) формування уміння використовувати у власному мовленні речення за метою висловлювання (розповідні, питальні, спонукальні) та за інтонацією (окличні, неокличні); формування пунктуаційних навичок; 6) застосування набутих знань і вмінь із синтаксису у практиці зв'язного мовлення.

М. Вашуленко наголошує на важливості вивчення елементів синтаксису в початкових класах. Це насамперед пояснюється метою уроків української мови в початковій ланці освіти – допомогти молодшим школярам оволодіти нормами граматичної будови рідної мови, збагатити мовлення різноманітними формами і способами висловлення думки, піднести рівень розвитку зв'язного мовлення учнів [2, с. 118].

На думку Л. Лужецької, до опрацювання елементів синтаксису на уроках української мови в початкових класах доцільно здійснювати комунікативно-діяльнісний підхід, який передбачає засвоєння учнями кожного класу необхідного мінімуму теоретичних знань про речення і вироблення у них на основі цих знань практичних умінь і навичок послуго-вуватися реченнями різних типів у власному мовленні (усному, писемному). Таким чином відбувається реалізація основного спрямування початкового курсу української мови – мовленнєво-мовного. За умови здійснення комунікативно-діяльнісного підходу до опрацювання основних синтаксичних понять, як і до вивчення будь-яких інших мовних явищ, відбувається дуже важливий процес, який виявляється в тому, що молодший школяр отримує знання не в готовому вигляді, а здобуває їх самостійно, в процесі навчально-пізнавальної діяльності, шляхом виконання різноманітних мовно-мовленнєвих завдань [3].

Проблемі дослідження лексико-граматичного розвитку дітей із ЗНМ присвячені праці Т. Ахутіної, Б. Гріншпуна, Л. Спірової, Є. Соботович, Л. Халілової та ін. Науковцями було зафіксовано, що суттєві труднощі виникають у дітей із ЗНМ під час передачі у реченнях часових та просторових зв'язків, причиново-наслідкових зв'язків слів у реченнях (синтагматичних, парадигматичних); типовими є пропуски чи дублювання елементів у межах однієї фрази.

Науковці Л. Бартеневої, Ю. Коломієць, О. Ревуцької, Є. Соботович, В. Тарасун, В. Тищенко, Л. Трофименко, Т. Філічевої, Т. Фотекової, Н. Чередніченко, Г. Чиркіної, М. Шеремет зазначають, що синтаксис мовлення дитини із ЗНМ відзначається специфікою: мовленнєві засоби у цих дітей є недостатніми для забезпечення інформативності

висловлювань; несформовані мовно-сміслові компоненти є перешкодою для відтворення логічності викладу інформації (В. Глухов, О. Грибова, В. Ковшиков, Р. Левіна, В. Орфінська та ін.). Відповідно, у дітей вказаної нозології виявляються порушення синтаксичної організації висловлювань. За результатами спеціальних досліджень встановлено, що найхарактернішим для дітей із ЗНМ є недостатнє вміння відзначати і узагальнювати явища мови, особливо способи словотвору та синтаксичні конструкції.

Основним завданням у роботі над синтаксисом з дітьми із ЗНМ є формування у цих дітей навичок правильної побудови різних типів речень і уміння поєднувати їх у зв'язне висловлювання. (Л. Єфіменкова, Н. Жукова, І. Марченко, Є. Соботович, Л. Трофименко, Т. Філічева, Г. Чіркїна, Т. Швалюк та ін.). Робота над реченням проводиться шляхом виконання системи вправ, яка дає дітям можливість практично засвоїти основні ознаки речення. В її основі лежить поступовий перехід від простого речення, непоширеного, двослівного до поширеного із другорядними членами та однорідними членами, а також паралельно ведеться робота з його граматичного оформлення.

Таким чином, формування знань про синтаксис у учнів початкових класів з ЗНМ можемо розглядати як організаційно-педагогічну систему формування мовленнєвої і комунікативної компетентності молодшого школяра із ЗНМ та його особистості. Перспективу подальших наукових розвідок вбачаємо в експериментальному вивченні стану сформованості синтаксичних умінь молодших школярів із загальним недорозвиненням мовлення.

Література:

1. Бадер В.І. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів. К.: «АПН», 2000. 316 с.
2. Вашуленко М.С. Методика навчання української мови в початковій школі. К.: Літера ЛТД, 2010. 320 с.
3. Лужецька Л.Б. Вивчення елементів синтаксису в початковій школі: комунікативно-діяльнісний підхід. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2018. С. 181–190.
4. Мілевська О.П. Особливості семантичної домінанти сприймання слова у дітей із загальним недорозвиненням мовлення. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2020. Вип. 15. С. 145–154.
5. Прищепова И. В. Речевое развитие младших школьников с общим недоразвитием речи. СПб.: КАРО, 2005. 144 с.

6. Шевцова Л.С. Формування синтаксичних умінь та навичок (на основі творів Т. Г. Шевченка). *Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем*. 2010. № 21. С. 323–332.

Шевчик В. В., вихователь групи для дітей
з особливими освітніми потребами

*КЗ «Багатопрофільний навчально-реабілітаційний центр «Довіра»
Криворізької міської ради
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

РОЗВИТОК СЕНСОМОТОРНИХ ЕТАЛОНІВ У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

Сенсорний розвиток дитини – це розвиток відчуттів і сприймань, формування уявлень про зовнішні властивості предметів: її форму, колір, розмір, положення у просторі тощо. Він становить фундамент її розумового розвитку. Чуттєве пізнання має виключне важливе значення у дошкільному дитинстві, яке є найбільш сприятливим періодом формування і вдосконалення діяльності органів чуття, нагромадження уявлень про оточуючий світ. Завдання вихователя: не просто дати дітям знання, а особливо дітям з ООП, а навчити малюків міркувати, самостійно приймати рішення, не уникати завдань із багатьма варіантами розв’язання. Сенсорний розвиток дітей дуже важливий, тому що є основою для формування емоційної і вольової сфери, а також допомагає дитині з вадами зору дізнатися, як влаштований навколишній світ і розширити її кругозір. Відмінна риса вправ на сенсорний розвиток полягає в тому, що всі вони проводяться в ігровій формі, що допомагає дорослому налагодити стосунки з дітьми. Велику увагу потрібно приділяти своїм жестам, міміці при спілкуванні з дітьми.

Сенсорне виховання має величезне значення для всебічного розвитку дитини. О. Усова відзначала, що 9/10 всього розумового багажу дітей дошкільного віку складають результати діяльності органів чуття. Так на третьому році життя важливо познайомити дитину з усією різноманітністю властивостей предметів: формами, кольорами, величиною. При виконанні різноманітних перцептивних дій дитина з ООП вивчає і визначає властивості предметів, об’єктів, явищ, а також вчиться порівнювати їх, об’єднувати за певними ознаками (формою, кольором, величиною) класифікувати.

Борис Нікітін вважає: «Іграшки та ігри – один із найсильніших виховних засобів у руках суспільства. Гру прийнято називати основним видом діяльності дитини. Саме в грі вираженні і розвиваються різні аспекти її особистості, задовольняються багато інтелектуальних і емоційних потреб, формується характер».

Завдання сенсорно – пізнавального розвитку для дітей включає таке:

– Орієнтування в кольорах (червоний, оранжевий, жовтий, зелений, синій, фіолетовий, білий, чорний);

– Групування та порівняння предметів за кольором, формою та величиною;

– Орієнтування у формі (круг, квадрат) та величині (великий, маленький) предметів;

– Орієнтування у просторі та кількості предметів (один, багато).

Ми бачимо, що основним завданням сенсорного виховання дітей є оволодіння загально прийнятими еталонами, як засобами пізнання реальних предметів.

Сенсорний розвиток відбувається за чотирма послідовними етапами:

I етап – гармонізація інформаційного поля. Завдання полягає не тільки в тому, щоб поповнити предметно– розвиваюче середовище дидактичним матеріалом з розвитку сенсорно – пізнавальних здібностей, а і привернути увагу дітей до властивостей предметів.

II етап – накопичення сенсорного досвіду. Вчити дітей маніпулювати предметами, повторювати за дорослим, наслідувати дії.

III етап – розуміння задачі, яку поставили. Спонукати дітей до активної діяльності з предметами.

IV етап – словесне позначення сенсорних еталонів.

Сенсорно – пізнавальний розвиток дітей більш успішно відбувається при взаємодії дорослого з дітьми в їх спільній продуктивній діяльності. Дидактична гра один із засобів розвитку сенсорно – пізнавальних здібностей дітей Л. А. Венгер розробив систему дидактичних ігор з сенсорного виховання, яка була спрямована на навчання дітей точно і повно сприймати предмети, їх різноманітні властивості колір, форму, величину, розташування в просторі. Основою для таких ігор слугують різноманітні ігрові дії з предметами. У дошкільній педагогіці дидактичні ігри та вправи з давніх часів вважалися основним засобом сенсорного виховання. Дидактична гра – один із універсальних способів розвитку, навчання і виховання дітей. Вона приносить в життя дитини радість, інтерес, впевненість у собі і своїх можливостях. Головна особливість дидактичних ігор полягає в тому, що завдання дітям пропонують в ігровій формі.

Існують такі види дидактичних ігор:

– Ігри з предметами (використовуються іграшки і реальні предмети, які допомагають та знайомлять дітей з властивостями предметів та їх ознаками: колір, форма, величина).

– Настільна – друковані (допомагають дітям уточнювати та розширювати уявлення про навколишній світ, систематизують знання та розвивають мислення).

– Словесні (побудовані на словах та діях граючих).

– Музичні.

Обов'язковим елементом дидактичних ігор є:

– Демонстрація навчального матеріалу;

– Визначення ігрових завдань;

– Наявність правил;

– Дії гравців;

– Підведення підсумків гри.

Організація дидактичних ігор здійснюється у трьох основних напрямках: підготовка, проведення, аналіз.

Спочатку потрібно підібрати дидактичну гру – відповідно до програмних вимог виховання і навчання дітей.

Визначити оптимальний час її проведення. Підготувати необхідний дидактичний матеріал з урахуванням індивідуальних особливостей дітей, вивчити й осмислити гру, продумати методи та прийоми керівництва нею.

Збагатити дітей знаннями й уявленнями, необхідними для розв'язання ігрового завдання.

Підготовка:

– Відбір гри відповідно до завдань (поглиблення, узагальнення, активізація знань).

– Встановлення відповідності дидактичної гри до програмних вимог.

– Визначення найбільш зручного часу для проведення дидактичної гри.

– Вибір місця.

– Визначення кількості гравців.

– Виготовлення необхідного дидактичного матеріалу.

– Підготовка до гри вихователя.

– Підготовка до гри дітей.

Проведення гри:

– Ознайомлення дітей зі змістом гри.

– Пояснення правил гри й ходу гри. Основна мета правил гри – організувати дії, поведінку дітей, вони можуть забороняти, дозволяти, наказувати щось дітям у грі. Від дітей вимагається – вміння поводитися з однолітками, долати негативні емоції.

– Показ дій.

Аналіз гри: позитивна оцінка гри дітей.

Використовуючи дидактичну гру в освітньому процесі, через її правила і дії ми формуємо у дітей коректність, доброзичливість, витримку. Вона допомагає дізнатися дитині з вадами зору, як влаштований навколишній світ і розширити її кругозір.

Після опрацювання науково-методичних джерел з питань використання в педагогічному процесі дидактичних ігор та їх вплив на розвиток пізнавальних процесів: особливу увагу звертаємо на розташування та підбір наочного матеріалу, розсаджування дітей з урахуванням їх індивідуальних особливостей, щоб їм було зручно користуватися матеріалом, вільно пересуватися по груповій кімнаті, намагаємося максимально використовувати активність дітей, як пізнавальну так і рухову.

Багато функціональна розвиваюча гра «Веселі сонечка»

Мета: Розширити уявлення дітей про комах, їх будову. Формувати вміння орієнтуватися в просторі. Розвивати зв'язне мовлення, мислення, зорову увагу, прослідковуючи функції ока, співдружність руки і ока, кольоро–сприймання, дрібну моторику рук, вміння працювати з застібками та кріпленнями. Закріплювати чорний та червоний кольори, поняття великий та маленький. Виховувати дбайливе ставлення до природи через розуміння взаємозв'язку всього живого на землі.

Опис посібника. Дидактичний посібник має вигляд комах, з м'якими кольоровими вставками, що оформленні як аплікація з тканини з використанням гудзиків, намистинок, шнурків, кнопок.

Література:

1. Азарова Л. Г., Франчук Н. П. Організація ігрової діяльності дошкільників як соціально-педагогічна проблема. Київ: Наукові роботи, 2016. С. 9–15.
2. Акіншева І. П. Використання методики М. Монтесорі у діяльності гувернера. Луганськ: Сер. «Педагогіка, соціальна робота», 2011. Вип. 21. С. 9–10.
3. Баглаєва Н. І. Логіко-математичний розвиток дошкільнят: шляхи оптимізації. Київ: Палітра педагога. 2002. № 2. С. 40–41.
4. Белошистая Г. В. Математичний розвиток дитини в системі дошкільної та початкової шкільної освіти: автореф. дис... доктора пед. наук: 13.00.02. Мурманськ, 2003. 30 с.
5. Бондар В. І, Ільченко А. М. Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М. Монтесорі: навч. посіб. Полтава: РВВ ПДАА, 2009. 252 с
6. Ільченко Л. В., Чернега Н. С. Логіко-математичні ігри як засіб формування мислення старших дошкільників. Навчально-методичний посібник.Сквира: «Джерело», 2011. 70 с.

7. Лазарович Н. Б., Чупахіна С. В. Логіко-математичний розвиток дітей дошкільного віку: методичні рекомендації/ Івано-Франківськ, 2015. 90 с. 4
8. Нікітченко С. І. Вивчаємо математику з паличками Кюїзенера. Київ: Дошкільне виховання, 2012. № 3. С. 16–19. 49. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. Київ: «Освіта», 2012. 392 с.

СЕКЦІЯ 3. СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Остапчук В. В., аспірантка кафедри соціальної освіти
та соціальної роботи

*Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

ПОЗНАВЧАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Позанавчальна діяльність є по суті спеціально організованим видом діяльності здобувачів і враховує низку чинників, які рухають процес професійного саморозвитку особистості. До таких чинників ми відносимо мотиви, зміст, напрями, цілеспрямованість тощо. Означені чинники виступають орієнтиром у діяльності педагога навчального закладу, оскільки організаційний стан формування професійного саморозвитку враховує діяльність здобувачів протягом 3-4 років. Це той період, коли інтерес учасників процесу професійного розвитку поступово проявляється при включенні у знайомство з різними напрямками соціальної роботи.

Реалізація організаційно-мотиваційного компонента дозволила розкрити можливі напрями, що можуть викликати інтерес у здобувачів: соціальна робота з людьми похилого віку, соціальна робота з інвалідами та їх сім'ями, соціальна робота з різними типами сімей, соціальна робота з групами ризику, з безробітними, соціальний захист населення, пропаганда соціальної політики України тощо.

Включення здобувачів навчального закладу у позанавчальну роботу розширювало їхній рольовий репертуар, як майбутнього спеціаліста соціальної сфери, який поповнився ще у 80-90 роках 20 ст. новими практичними ролями (консультант, аніматор, вуличний працівник, захисник прав клієнта, лідер команди, аналітик, менеджер в соціумі тощо). Розгляд у наукових дослідженнях [В.Полтавець] складових рольового репертуару соціального працівника представлені у вигляді своєрідного спектру функцій, точніше діяльнісних обов'язків, завдань для професійного виконання, зумовлені конкретною професією. [2;3].

Привертає увагу така особливість позанавчальної діяльності у навчальному закладі, як домінування в ній можливостей реалізації особистих інтересів і нахилів здобувачів. Адже вибір для себе соціальної ролі та поінформованість щодо професійних функцій (на факультативі; у

Школі професійної майстерності; під час вивчення на заняттях теоретичних курсів) все це сприяло прояву позитивної мотивації щодо участі в тій чи іншій структурі позанавчальної діяльності. Це загалом дозволяє здобувачеві уявляти «образ продукту як результат діяльності». А якраз діяльність утримує в особистості сформовані якості професіоналізму.

Професіоналізм засвідчує володіння таких якостей, які проявляються в уявній діяльності, тобто здобувач, оволодіваючи за логікою операційно-практичним компонентом, посилює саморегуляція, самосприйняття і самореалізацію своїх професійно-орієнтованих інтересів. Реалізація даного компонента у позанавчальній діяльності сприяє активному формуванню професійно-особистісних якостей, які «шліфуються» завдяки включенню здобувачів у різні форми соціальної роботи: розробка проекту, участь у волонтерській групі, розробка і впровадження програми по роботі з дітьми тощо. [1].

Література:

1. Балл Г.О., Бастун М.В., Видра О.Г. та ін. Розвиток психологічної культури учнівської молоді в системі неперервної професійної освіти: Навч.-метод. посібник / АПН України; Інститут педагогіки і психології професійної освіти / В.В. Рибалка (ред.). — К. : ІПППО АПН України, 2005.—298с.
2. Вінник Н. Д. Розвиток особистісно-професійних якостей учнів професійно-технічних навчальних закладів у процесі підготовки до діяльності в сфері послуг [Текст] : автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Вінник Наталія Дмитрівна ; Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти». — К., 2009. — 19 с.
3. Утяганова З. З. Педагогическое проектирование как средство самореализации студента в вузе : дис. ... кан. пед. наук. Оренбург, 2009. 194 с.

СЕКЦІЯ 4. ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Зінченко Н. Є., музичний керівник

*КЗ «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 266 комбінованого типу Харківської міської ради»
м. Харків, Україна*

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ОСВІТНЬО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ З ОСВІТНЬОГО НАПРЯМУ «ДИТИНА У СВІТІ МИСТЕЦТВА» (МУЗИКА)

На сучасному етапі завдання музичного виховання реалізуються на основі нового підходу до естетичного розвитку дошкільників засобами музики. Цей підхід передбачає можливість музичного керівника самостійно вибирати напрям роботи з музичного виховання та шляхи його реалізації, здійснювати диференційований підхід до музичного розвитку дітей, суттєво змінювати та збагачувати форми, методи та прийоми організації музичного виховання в умовах закладу дошкільної освіти.

Питанню організації та проведення музичної діяльності дошкільників та молодших школярів присвячено праці педагогів-музикантів: Е. Абдулліна, Ю. Алієва, О. Апраксіної, Б. Астаф'єва, Н. Ветлугіної, Л. Дмитрієвої, Д. Кабалевського, Д. Черноіваненко, В. Шацької, Д. Школяр, Б. Яворського та інших. Вони обстоювали думку про те, що музика у закладі освіти є інтегративним предметом, який органічно поєднує у собі такі доступні дітям види музичної діяльності, як слухання музики, співи, рухи під музику та гру на дитячих музичних інструментах.

Широке повсякденне залучення дітей дошкільного віку до різноманітних видів музичної діяльності неможливе без мотивації, яка являє собою обов'язкову умову ефективного опанування ними основами мистецько-творчої компетентності відповідно до вимог освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» Базового компоненту дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти).

На сьогоднішній день музичному керівнику надано певну свободу у доборі музичного матеріалу. При цьому він повинен враховувати вікові, психолого-фізіологічні та мовленнєві можливості дітей, що значно підвищує емоційний вплив музики на них. Але існує необхідність у розробці нових підходів щодо спонукання дошкільників до активності у процесі різних видів музичної діяльності, підтримання у них інтересу до

виконання творчих завдань під час занять з освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва».

Метою нашої статті є обґрунтування нетрадиційних шляхів підвищення мотивації дітей дошкільного віку до освітньо-пізнавальної діяльності під час занять з освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» (музика) Базового компоненту дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти).

З метою активізації освітньо-виховної діяльності дошкільників під час занять доцільно використовувати методи, провідними серед яких є музично-художня гра та метод «емоційної драматургії».

Гра, як спосіб активного пізнання та відтворення внутрішнього світу людини, є основою морально-етичного виховання дітей дошкільного віку. Найголовнішою психологічною особливістю музично-художньої гри є її обов'язкова актуалізація, включення індивідуального досвіду дитячої особистості у сферу музичної діяльності.

Музично-художня гра – не розвага, а захоплива діяльність, що потребує вмотивованої пізнавальної та творчої активності дошкільників. Розвиваючий вплив музично-художньої гри дуже тісно пов'язаний із здатністю дітей діяти самостійно.

У процесі проведення занять з освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» (музика) доцільно використовувати наступні прийоми:

– «виконавча» участь рук, корпусу, ніг, нахилів голови у процесі слухання музики, виконання музично-ритмічних рухів тощо. Цей прийом особливо важливий на початковому етапі знайомства з музикою, коли у дітей ще відсутній необхідний музичний досвід.

Дошкільники краще розуміють музично-ритмічні рухи, ніж характер музичного твору. Спеціальне відтворення ними «ритму» музичного твору (ручний метроном, плескіт у долоні, гра на дитячих музичних інструментах) покликане розширити їх уявлення про музичні жанри, елементи музичної мови.

Відтворення за допомогою рухів не лише темпу і ритму, але й динаміки, спрямованості і висоти звучання музичного твору покликане закріпити їх знання про форми його побудови.

– участь у сценічній дії. Цей прийом особливо важливий тому, що дозволяє дітям відтворити власні знання та навички, що були отримані під час занять з освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» (музика).

Наступний метод, що сприяє підвищенню пізнавальної діяльності дошкільників під час занять з освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» (музика) має назву «метод емоційної драматургії».

Цілісність заняття – необхідна передумова його організації та проведення. Однак, загальновідомо, що склад групи закладу дошкільної освіти має свою власну психологічну характеристику, рівень життєво-музичного досвіду. Музичному керівникові необхідно співвідносити план

заняття з конкретними умовами навчання, намітити певну «емоційну драматургію» заняття та реалізувати її. Метод «емоційної драматургії» надає можливість дошкільникам більш вдало накопичувати життєво-музичний досвід, підвищити їх пізнавальну активність, що сприяє кращій мотивації. Особливе місце цей метод отримує ще й тому, що, у першу чергу, є методом виховання, розвитку емоційної чутливості дошкільників.

В основу будь-якого заняття з освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» (музика) можна покласти два основних принципи: принцип емоційного контрасту та принцип послідовного збагачення та розвитку того чи іншого емоційного тону заняття. Саме тому провідною метою спеціально організованої освітньо-пізнавальної діяльності є підтримання правильного співвідношення побудови заняття з визначенням рівня загального та музичного розвитку дошкільників.

Метод емоційної драматургії дозволяє глибоко підходити до музичного матеріалу: змінювати послідовність і навіть зміст. Ця підготовка знаходить своє вираження у розповіді музичного керівника про особливості музичного твору, його «життя», можливості спрямувати вихованців на сприйняття загального характеру музичного твору. Важливу роль при цьому буде відігравати навіть інтонація, з якою до дошкільників звертається музичний керівник.

Для досягнення мети та завдань заняття з освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» (музика) на основі використання методу «емоційної драматургії» музичному керівнику доцільно дотримуватись наступного алгоритму:

- організація вихованців (ігровий момент, створення зацікавленості, повідомлення теми);
- надання нових знань у процесі різних видів діяльності; проведення музично-дидактичної гри з опорою на наявний у дошкільників музично-життєвий досвід. Дітям пропонується для прослуховування основний на занятті музичний твір;
- аналіз-підсумок заняття доцільно проводити на основі врахування тональності твору, слухання якого стало провідним під час заняття.

Метод «емоційної драматургії» та музично-художня гра не лише сприяють розвитку емоційних почуттів дошкільників, але й дозволяють суттєво підвищити їх музичну грамотність, завжди сприяють засвоєнню теми заняття, поліпшенню якості вокального виконання дошкільників, що стає передумовою формування їх освітньо-пізнавальної діяльності.

Проведене дослідження не вичерпує порушеної проблеми. Перспективними напрямками проведення роботи з цього питання є застосування елементів психогімнастичних вправ за М. Чистяковою з метою підвищення ефективності реалізації методу «емоційної драматургії» під час занять з освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» (музика). Це

дозволить музичному керівнику вносити зміни в освітній простір, підлаштовуючи його до рівня сформованості мистецько-творчої компетентності з освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» (музика) та емоційно-ціннісного ставлення дошкільників до музики, привчити їх вмотивовано працювати під час занять та стимулюватиме до творчої діяльності у процесі виконання навчальних та розвиваючих завдань різного рівня складності.

Використання психогімнастики М. Чистякової надасть можливість більш ефективно реалізувати особистісно орієнтований підхід до вихованців завдяки знаходженню співвідношення між педагогічним керівництвом музичного керівника та їхньою вмотивованою самоорганізацією під час занять; застосовувати різнорівневі завдання та інші прийоми реалізації принципів індивідуалізації навчання, застосування діалогічних методів навчання; створити найбільш сприятливий мікроклімат під час занять з освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва»; підвищити рівень психологічного комфорту дорослого та вихованців під час спеціально організованої освітньо-виховної діяльності.

Використання психогімнастики у поєднанні з методом «емоційної драматургії» та музично-художньою грою стає запорукою збереження у дошкільників стійкого інтересу до різних видів музичної діяльності, дозволяє суттєво прискорити темпи засвоєння ними знань, опанування необхідними навичками, розширити обсяг навчальної інформації завдяки відповідності відібраного змісту навчання поставленій меті, яка узгоджена з потребами вихованців, їх психолого-педагогічними можливостями, методами, формами організації їх пізнавальної діяльності. Саме тому музичний керівник повинен раціонально комбінувати різні складові музично-розвивального комплексу, з урахуванням контингенту дітей, рівня їх музичного, пізнавального та психо-фізичного, мотиваційно-вольового розвитку.

Література:

1. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. Проекту В.О. Огневюк; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богінч, В.М. Вертугіна [та ін.]; наук. ред. Г.В. Беленька; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020.
2. Половіна О. Мистецька освіта дошкільників: не відтворювати, а творити // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2019. № 1. С. 15–22.

Котеленець С. В., вихователь (II категорії)

*Засульський дошкільний навчальний заклад дитячий садок
«Червона Шапочка» Роменського району Сумської області
с. Засулля, Сумська область, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ СПАДЩИНИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В сучасному світі людство зіткнулося з рядом випробувань, серед яких екологічні проблеми, які мають глобальний характер. Тому серед багатьох напрямів навчально-виховної роботи з дітьми дошкільного віку екологічна освіта набуває дедалі більшої актуальності: в основі якої є формування свідомого ставлення до природи є знання про неї, усвідомлення себе активним суб'єктом природи, суб'єктом світу, у якому живе дитина.

Одним із шляхів формування екологічної свідомості дітей дошкільного віку є звернення до надбань педагогічної спадщини видатного українського педагога, заслуженого учителя України В. О. Сухомлинського, до його досвіду у сфері екологічного виховання дітей.

Актуальні проблеми екологічного виховання підростаючого покоління висвітлено в працях сучасних науковців: З.Плохій (підготувала матеріали з ознайомлення дітей з тваринним світом), Н. Кот (довела необхідність спільної роботи дошкільного закладу та родини з екологічного виховання), Н.Лисенко (розробила практичні рекомендації щодо екологічного виховання дошкільників).

В. М. Николаєнко, Г. Сухорукова, Н. В. Тарапака, І. В. Рак досліджували спадщину В. О. Сухомлинського з питань формування екологічної свідомості дітей дошкільного віку. Зазначені дослідники вказують, що за В.О. Сухомлинським природа сама собою не виховує, виховує лише активна взаємодія дитини з нею.

Екологічне виховання має великий вплив на свідомість дитини, виховуючи в неї добро, людяність, любов до природи, потребу примножувати красу рідного краю і оберігати її. Тому, вихователь повинен спрямовувати свою діяльність на те, щоб виховати в кожній дитині почуття особистої відповідальності за все живе на Землі.

Метою екологічного виховання за В. О. Сухомлинським є цілеспрямоване формування у кожній дитині міцних екологічних знань, розуміння взаємозв'язку і єдності дитини з природою, ролі навколишнього середовища у житті та потреби його охорони.

В. О. Сухомлинський зазначив, що екологічна освіта і виховання покликані забезпечити підростаюче покоління науковими знаннями про

взаємозв'язок природи і суспільства, допомогти зрозуміти багатогранне значення природи для суспільства і кожної людини зокрема, виробити потребу в спілкуванні з природою та сформувані прагнення брати активну участь у поліпшенні довкілля. Передумовою цього є екологічні знання, а результатом – екологічний світогляд [2, с. 5].

У дітей дошкільного віку ще не сформовані стійкі погляди, переконання, інтереси. Дитячий садок має неабиякі можливості, бо саме тут, в цьому віці, у дітей закладаються основи розвитку, мислення, спостереження, мовлення, а природна допитливість дітей та широкий інтерес до оточення створюють надзвичайно сприятливі умови для формування екологічної свідомості. Тому, формуючи у дошкільнят екологічну свідомість, як ставлення до довкілля, вкрай важливо виробити у них таке емоційно-вольове сприймання природи, яке б вело їх по шляху становлення переконань у подальші вікові періоди.

Розпочинати роботу над формуванням екологічної свідомості потрібно з дітьми молодшого дошкільного віку. Спостерігаючи за об'єктами природи, треба звертати увагу малят на їх привабливість (метелик, птахи, котик), яскравість (квіти, осінні листя, захід сонця). Молодші дошкільники дуже чутливі до краси, тому доцільно навчати їх висловлювати свої почуття в малюнках, так як радив В. О. Сухомлинський, замальовувати побачене.

З дітьми середньої групи актуальним є милування в природному довкіллі, звертаючи при цьому увагу дошкільнят на незвичне, незрозуміле, утаємничене, те, що лякає. Під час спостережень в природі, дітям можна дати альбомчики і олівці, для того, щоб вони замальовували побачене, а потім дали назви замальовкам, склали твори-мініатюри. Дорослий повинен спонукати вихованців обережно досліджувати, експериментувати, прихильно ставитись до нього, заохочувати доглядати за мешканцями куточка природи, городу, квітника: «...добрі почуття своїм корінням сягають у дитинство, а людяність, доброта, лагідність, доброзичливість народжуються в праці, турботах, хвилюваннях про красу навколишнього світу... якщо добрі почуття не виховані у дитинстві, їх ніколи не виховаєш...» [3, с. 7].

Старших дошкільників потрібно вчити захоплюватися красою природи в різні пори року, радо спілкуватися, милуватися нею, дбати про збереження та орієнтуватися в причинах забруднення оточуючого середовища. У роботі зі старшими дошкільниками обов'язковим є залучення дітей до практичної діяльності, надання конкретної допомоги середовищу, рослинам, тваринам як на території дошкільного закладу, так і в найближчому природному довкіллі. Дорослий повинен вчити дітей відчувати, що виявлення турботи потребує значних зусиль, терпеливості і знань.

Спілкування з природою повинно відбуватися в різних формах: через працю, споглядання, творчість, науковий пошук, спостереження, милування.

Однією з багатогранних форм роботи є екскурсія, яка дозволяє дитині відчутти себе «як частинку природи, здивувалася, навіть була вражена думкою, що людина до того часу сильна й могутня, поки вона вірний син матері – природи, що вміє берегти почуття вдячності за те, що вона живе, поки вона діяльна клітина організму, що називається природою»[4].

Перед початком екскурсій, походів разом з дітьми повторюємо основні закони природи: не зривай квітку – вона зів'яне; не лови метелика – він загине; красу слід сприймати серцем; не рви без потреби гриби; не ламай гілки дерев і кущів; не випалюй минулорічну траву; не лишай слідів свого перебування в природі. Треба вчить дітей правилам поведінки в природі, і домагатися їх виконання, тому що формування екологічної свідомості – це не тільки знання морально-етичних норм і правил поведінки, а й таке ставлення, що перетворює їх у внутрішнє надбання людини, робить їх регулятором поведінки.

В.О. Сухомлинський писав: «...спостереження мають осмислюватися і запам'ятовуватися. Я прагнув, щоб в усі роки дитинства навколишній світ, і природа постійно живили свідомість дітей яскравими барвами, картинками. Ми йшли в природу вчитися, думати, спостерігати» [4]. Під час спостережень використовую оповідання В.О. Сухомлинського, які допомагають зачепити струни душі кожної дитини, зокрема «Що найтяжче журавлям?», «Як Марійка поливала дерева», «Зайчик і Горобина» та інші.

Як одну з форм спілкування дітей з природою, доцільно використовувати екологічну казку. Під час складання екологічних казок намагатись навчити дітей висловлювати в словах свої думки, переконання, розуміти стан довкілля і виявляти особисте до нього ставлення. Казка, складена дітьми є результатом проведення клопіткої виховної роботи на ту чи іншу тему, а саме: «Мої друзі-дерева», «Метелик-веселик», «Співучі комахи» та ін.

Задовольнити дитячу допитливість, заохотити малюка до активного пізнання оточуючого світу, оволодіти способами пізнання зв'язків між предметами і явищами природи допомагає гра. Саме гра сприяє поглибленню емоційних переживань дітей, розширює їх уявлення про світ. Під час прогулянок на свіжому повітрі проводжу екологічні ігри та цікаві завдання, які об'єднані спільною темою, наприклад, «Ліс, його збереження та охорона». Проведення ігор в природних умовах має складності: діти легко відволікаються, переключають свою увагу на сторонні предмети, інших людей... Щоб цього уникнути, використовую наочний матеріал, вдало підібране художнє слово (зокрема, твори В. О.Сухомлинського), ігрові моменти, ігрові дії.

Велику роль у формуванні екологічної свідомості має практична дослідницька діяльність в природних умовах. Екологічна освіта, на мою думку, має починатися з об'єктів найближчого оточення, з якими дитина зустрічається у повсякденному житті. Процес навчання буде малоефективним без емоційного сприйняття дерев, птахів, світанків, квітів. Вирішити ці завдання в процесі дослідження допомагає екологічний проєкт. Він може бути короткотривалим або довготривалим, залежно від масштабу завдань, віку та можливостей дітей. Під час роботи з проєктом діти спостерігають, досліджують, малюють, ліплять, граються, слухають музику, знайомляться з літературними творами, складають свої казки та оповідання.

Отже, використання спадщини В. О. Сухомлинського у формуванні екологічної свідомості дітей дошкільного віку сприяє вихованню підростаючого покоління у гармонійному співіснуванні з природою, бажанні берегти і охороняти її, забезпечує їх духовне збагачення, пробуджує гуманні почуття. Дошкільники вчаться вдивлятися, вслуховуватися, бачити прекрасне і не лишитися байдужими до оточуючого.

Література:

1. Плохій З. Природа як пізнавальна цінність. Дошкільне виховання. 2004. № 6. С. 7
2. Поніманська Т. Гуманізація освіти: радимося з Василем Сухомлинським. Дошкільне виховання. 2014. № 9. С. 4–6.
3. Сухорукова Г. Уроки мислення серед природи: Естетичні комплекси за В.О.Сухомлинським. Дошкільне виховання. 2003. № 9. С. 7–9.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1977. – Т.4. – 637 с.

Павлушкіна О. В., старший викладач кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик

*Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
м. Хмельницький, Україна*

ГАРМОНІЗАЦІЯ ВЗАЄМИН ПЕДАГОГІВ ТА БАТЬКІВ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ФОРМ РОБОТИ З ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Оновлення система освіти в Україні передбачає поліпшення якості засвоєння знань та практичних навичок молоді, починаючи з першої ланки – дошкільної освіти, оскільки саме вона забезпечує маральний та

компетентнісний фундамент становлення особистості дитини і, зокрема, на основі знань формує ставлення до праці та перші загальнонавчальні та загальнотрудові навички, залучає до суспільнокорисної праці.

Дослідженням проблем трудового виховання дітей дошкільного віку займалися З. Н. Борисова, Г. В. Беленька, Л. В. Калуська, Т. І. Поніманська, М. А. Машовець Так, З. Н. Борисова та Т. В. Введенська працювали над проблемою основних видів та форм організації дитячої праці, питанням ознайомлення дітей з працею дорослих. Г. В. Беленька в своєму дослідженні комплексно розглянула питання раціональної організації дитячої праці, тобто «культури праці». У дослідженнях М. А. Машовець було розкрито умови ефективності педагогічного процесу в дитячому садку, що передбачає тісний взаємозв'язок і наступність у виховній роботі дошкільного закладу та школи. [1, 2, 3].

Співпраця з родиною лишається актуальною і досить складною проблемою в діяльності практично кожного дошкільного навчального закладу.

В усіх чинних законодавчих документах України задекларовано положення про те, що відповідальність за виховання, розвиток і навчання дітей несе сім'я, а всі інші соціальні інститути покликані допомагати, підтримувати, направляти, доповнювати її виховну діяльність.

У Законі «Про дошкільну освіту», в статті 6, яка визначає головні принципи дошкільної освіти, одним із принципів є принцип єдності виховних впливів сім'ї і дошкільного навчального закладу.

Однак переважна частина сучасних батьків цього не усвідомлює. Інша частина свій обов'язок перед суспільством і державою розуміє, але часто не знає, як саме правильно виховувати і розвивати дитину. Слід зауважити, що і частина вихователів не завжди усвідомлюють важливість і необхідність співробітництва з сім'єю. Вони вважають, що виховувати дітей повинні фахівці і недооцінюють ролі батьків. Ще й до цього часу мають місце факти, коли родинне та суспільне виховання існують як дві самостійні ланки, які зрідка взаємодіють.

Сучасне життя спонукає до урізноманітнення та оновлення форм спільної роботи з батьками. Використання різних форм і методів, залучення батьків до співпраці, творчість педагогів, дипломатичність – запорука успішної взаємодії дошкільного навчального закладу та родини.

Партнерство педагогів і батьків дозволяє краще пізнати дитину, подивитися на неї з різних позицій, побачити в різних ситуаціях, а отже, допомогти в розумінні її індивідуальних особливостей, розвитку здатностей дитини, у подоланні її негативних вчинків і проявів у поведінці, формуванні цінних життєвих орієнтацій.

Умовами, що забезпечують ефективність взаємодії є: висока культура спілкування батьків та педагогів, доброзичливість, неупередженість у розв'язанні різних проблем; актуальність та конкретність

спільних завдань; забезпечення мотивації партнерства в усіх питаннях [5].

Сучасне життя спонукає до різноманітності та оновлення спільної роботи дошкільного навчального закладу та сім'ї в питаннях трудового виховання. Вивчення методичних рекомендацій О. Л. Кононко, Т. Ф. Алексєєнко та інших науковців та практиків дозволяє виділити наступні форми взаємодії з родинами: індивідуальні, наочно-письмові, групові, колективні.

До індивідуальних форм роботи можна віднести: вступне анкетування (одне з питань анкети може бути про те, чи є в дитини постійні обов'язки, або чи приділяють батьки увагу самообслуговуванню дитини), попередні візити батьків з дітьми до дитячого садка (батьки спостерігають, як діти самостійно їдять, одягаються та інше), співбесіди, консультації, відвідування педагогами своїх вихованців удома, телефонний зв'язок.

Наочно-письмові форми взаємодії – це батьківські куточки, тематичні стенди («Як навчити дітей самообслуговуванню»), ширмочки, планшети, папки-пересувки («Вимоги до трудового виховання малят»), дошка оголошень («Увага! Запрошуємо всіх на зелений десант по садінню дерев та кущів!»), інформаційні листки, тематичні виставки, анкетування, скринька пропозицій (журнал «Відгуків та пропозицій»), індивідуальні зошити, родинні газети («Знайомтесь: родинний досвід по вихованню працелюбності»), запрошення, вітання.

Групові форми роботи можуть включати: консультації, практикуми, школа молодих батьків, гуртки за інтересами, вечори запитань та відповідей, зустрічі з цікавими людьми.

До колективних форм взаємодії з родинами відносяться: батьківські конференції, тематичні зустрічі «За круглим столом», засідання батьківського комітету, дні відкритих дверей, спільні свята, вечори відпочинку «День добрих справ», відпочинок у вихідні дні.

Науковці О. Зверева, Л. Хабібуліна, Т. Котова виділяють такі форми взаємодії з дошкільним закладом: словесні (загальні та групові батьківські збори, індивідуальні та групові бесіди, консультації); практичні (дні відкритих дверей, спільні свята та розваги, показові форми роботи, анкетування, трудові акції «Зелена хвиля», «Майстерня Діда Мороза», спільні конкурси, гуртки для дітей та дорослих); наочні (екскурсії по дошкільному навчальному закладу, інформаційні центри, папки-пересувки, фотогазети, тематичні виставки) [6].

Крім традиційних форм роботи, практиками напрацьовано чимало сучасних (нетрадиційних) форм співпраці дошкільного навчального закладу та сім'ї з питання трудового виховання дітей: проектування або метод проектів (сімейні проекти), створення батьківської кімнати («Родинна світлиця»), обладнання куточка «Для допитливих дітей та

допитливих батьків», випуск родинного журналу «Родинна сторінка», залучення педагогами батьків до різних видів діяльності у закладі (праця на городі та майданчику, заняття з художньої праці), зустрічі за круглим столом зі спеціалістами у формі запитань та відповідей, рекомендації по облаштуванню вдома куточків художньої праці, домашні завдання (навчити дитину застібати гудзики на кофті).

Дані форми роботи допомагають батькам перемогти власний авторитаризм; побачити світ з позиції дитини; відноситись до неї, як рівної; будувати довірливі взаємини з нею[4].

Отже, завдяки загальним позитивним тенденціям суспільного розвитку заклади дошкільної освіти сьогодні зорієнтовані на особистісну спрямованість не лише на дитину, а і на родину; відкритість змісту, форм і методів роботи, «включення батьків» в діяльність закладу дошкільної освіти. Акцент робиться на інтеграцію родинного та суспільного виховання, взаємодію та співпрацю зі всіма членами сімей вихованців по всім питанням виховання дошкільників, та з трудового виховання, зокрема. А ефективна співпраця сім'ї та закладу дошкільної освіти можлива лише при умові дотримання основних принципів: демократизації, гуманізації, послідовності та систематичності, наступності та поступовості залучення батьків до взаємної діяльності, індивідуалізації, що спрямована на особливості та запити кожної родини.

Література:

1. Беленька Г. В. Зростання дошкільника в праці / Г. Беленька. – К. : Шкільний світ, 2010. – 112 с.
2. Борисова З.Н. Трудове виховання дітей дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема / З.Н. Борисова // Виховання дошкільника в праці / З.Н. Борисова, Г.В. Беленька, М.А. Машовець та ін. – 2-ге вид., стереотип. – ДО: ВІПОЛ, 2002. – С. 5-10.
3. Калуська Л. Праця як важливий засіб ранньої соціалізації дитини / Л. Калуська // Дошкільне виховання. –2004. – № 2. – С. 8–9.
4. Лобанок Т.С. Нетрадиційні форми взаємодії дошкільного закладу з сім'єю / Т. С. Лобанок. – 2-е вид. – Мозир: ТОВ ВД «Білий Вітер», 2003. -117с.
5. Спичак М. Курс на співпрацю з батьками / М.Спичак // Дошкільне виховання. – 2007. – № 3. – С. 14.
6. Хабибуліна Л.О. Система роботи с родителями/Л.О. Хабибуліна // Дошкольное воспитание – 2007 – №7 – С. 3.

Саннікова А. В., студентка II курсу магістратури
факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв
*Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна*

НАРОДНА КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ

Всім відомо, що темп розумового розвитку в дошкільному віці значно вищий в порівнянні з більш пізніми віковими періодами, а допущені в цей час помилки у вихованні в майбутньому важко подолати.

Розумовий розвиток – це ступінь розвитку у дитини пізнавальних процесів (мови і мислення, пам'яті, уваги і уваги), сформованість вміння роздумувати, обґрунтовувати свої думки, будувати власні судження, користуватися узагальненнями, поняттями і т. п.

У дитячих садах вже давно відмовилися від «сухих» чисто тематичних занять, принісши в них різноманітні види діяльності: досліди, гру, спостереження, зображувальна діяльність і т. п. В даний час проблемою є створення необхідних умов вдосконалення роботи з розвитку розумових здібностей дітей для їх подальшої адаптації в школі. Опорним пунктом тут є знайома дітям народна казка. І на її базі будуються всі заняття, куди входять питання з розвитку мовлення, математики, екології і т. п., тобто усіх розділів програми.

Казка – це прозовий жанр усної народної поезії, в якому народні прагнення і мрії, а також реальна дійсність зображені за допомогою фантастики, вигадки. В різні часи народ широко користувався казкою як засобом виховання в дітей почуття гуманізму і патріотизму, поваги до старших, занепокоєння про рідних, любові до праці. Поетика казок сприяла естетичному вихованню дітей, розвивала в них любов до рідного слова, творче уявлення, художній смак, а також психічні процеси: уяву, увагу, мислення.

Під час слухання казки вихователь поступово формує початкові літературознавчі уявлення дітей: про жанрові особливості казки (специфічні казкові висловлювання, рослинний і тваринний світ, чарівні неймовірні події). Казка так захоплює дітей, що будить їхню творчу активність, бажання додумати, щось додати чи викреслити з неї. Цьому сприяють казкові творчі завдання, літературні ігри, лексичні вправи і т. п. Також відбувається розвиток пам'яті, мови, уваги, мислення і уваги дітей під час обговорення героїв народних казок та її сюжету.

Казка має велике пізнавальне значення – вона знайомить дітей з наколишнім світом. Народна казка відображає побут народу, його мову,

традиції, звичаї, через казку діти долучаються до історії свого народу, знайомиться з багатством його культури.

Казка сприяє розвитку мислення, так як змушує дитину замислюватися, міркувати. Саме в казках черпається перша інформація про взаємини між людьми, про їхні дії, вчинки, про наслідки, до яких вони приведуть. Під час слухання казок соціального характеру діти дізнаються, що варто знаходити друзів, тому що одному буває сумно, нудно, треба вміти спілкуватися, бути ввічливим і т. п. [5, с. 137]

Старші дошкільнята можуть засвоювати економічні уявлення, чому сприяють пізнавальні казки економічного характеру. Діти, пізнаючи в казковій формі ази економіки, починають розуміти, що таке товар, гроші, реклама. Зміст казок розгортається у вигляді проблемних ситуацій, при вирішенні яких в дитини розвивається оригінальність, логічність, самостійність мислення.

Важливо використовувати в освітньому процесі й пізнавальні екологічні казки, в яких точно відзначені особливості багатьох тварин, описуються національні традиції і свята. Такі казки розкривають головні закони і поняття екології [4, с. 211].

Використання народної казки також є найефективнішим способом розвитку дитячого словника. Провідними прийомами розвитку словника дітей є:

- казка, що ілюструється музикою;
- казка, що передує слуханню або співу;
- придумування казок дітьми.

Діти знайомляться з художньою мовою казок, в результаті чого їх власна творчість збагачується, мова стає образною і яскравішою за рахунок засвоєння синонімів, епітетів, порівнянь [1, с. 927].

Застосування народних казок позитивно впливає на більш міцне і швидке засвоєння знань. У дітей активізується інтерес до навчання, підвищується пізнавальна активність.

Сама композиція казки, її побудова, яскраве протиставлення зла і добра, виразна мова, фантастичні образи, повтори, динаміка подій – усе це робить казку для дітей особливо цікавою.

В дослідженнях Л.С. Виготського, А.В. Запорожця ми знаходимо підтвердження думки про те, що, завдяки уяві, дитина представляє зображувану в казках ситуацію і одночасно, звільняючись від безпосередніх вражень, виходить за рамки власних уявлень [2; 3]. Це вже характеристика творчої уяви, яка, на відміну від відтворюючої уяви, характеризується самостійним створенням образів.

В процесі створення образів дитина користується як комбінуванням отриманих раніше уявлень, так і їх перетворенням, що здійснюється шляхом синтезу і аналізу наявних у неї уявлень. Створений дитиною образ відрізняється емоційністю, наочністю, яскравістю.

Предметно-просторова середовище з використанням народних казок для дітей має наступні переваги:

- виступає в ролі природного фону життя дитини;
- має привабливий вигляд;
- знімає стомлюваність, що позитивно впливає на емоційний стан;
- допомагає кожній дитині індивідуально пізнавати навколишній світ;
- дає дошкільнику можливість займатися самостійною діяльністю.

Таким чином, завдяки пізнавальним казковим історіям на заняттях дитина з пасивного спостерігача перетворюється на активного учасника. Це позитивно впливає на засвоєння дітьми знань, отримання уявлень про навколишній світ, а також на загальний розумовий розвиток дитини.

Література:

1. Андрусева И.В. Особенности развития словаря детей младшего школьного возраста посредством народной сказки / И. В. Андрусева, А.В. Буданова // Аллея науки. – 2020. – Т. 1. – № 6 (45). – С. 926-930.
2. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте / Л.С. Выготский. – СПб.: Союз, 1997. – 91 с.
3. Запорожец А.В. Психическое развитие дошкольника / А.В. Запорожец. – М.: Педагогика, 1984. – 318 с.
4. Левченко Т.С. Роль сказки для развития детей дошкольного возраста / Т.С. Левченко // В сборнике: Теоретические и практические аспекты развития научной мысли в современном мире. сборник статей Международной научно-практической конференции. – 2018. – С. 209-212.
5. Лукьяненко В.Н. Возможности использования сказки в образовательном процессе дошкольного учреждения / В.Н. Лукьяненко // Вестник Таганрогского государственного педагогического института. – 2012. – № 2. – С. 135-139.

СЕКЦІЯ 5. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ, ІСТОРІЯ ПСИХОЛОГІЇ

Шебанова В. І., доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології

Татарченко О. Б., студент II курсу
факультету психології, історії та соціології

*Херсонський державний університет
м. Херсон, Україна*

ПСИХОЛОГІЧНІ РИЗИКИ КОРИСТУВАННЯ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖЕЮ СТУДЕНТСЬКОЮ МОЛОДДЮ

Дослідження феномену студентської молоді залишається актуальною проблемою у вітчизняній психологічній науці, адже ця категорія суспільства завжди іде в ногу з часом, а тому постійно змінюється. Студентська молодь, як найбільш активна частина свого покоління, легко сприймає і бере на озброєння інновації, у тому числі й інтернет-технології. Здобуття вищої освіти в інформаційну епоху нерозривно пов'язане з користуванням інтернету. А пандемія Covid-19 лише посилила цю залежність. Однак користування інтернет-мережею, окрім допомоги в навчанні, ще й несе багато загроз для студентської молоді.

Віртуальна реальність створює можливості для альтернативної самореалізації особистості студента, задовольняє його потребу у соціалізації і саморозвитку, проте створює безліч можливостей для розваг, формування фальшивого «Я», негативного впливу на свідомість, заниження самооцінки, формування інтернет-залежності тощо.

В українській психологічній наці проблему інтернет-залежності досліджували такі українські вчені як: Асєєва Ю. О., Вакуліч Т. М., Журавльова Л. П., Камінська О. В., Немеш О. М., Пугачов Д. Л., Турецька Х. І., Чегі Т. Т. та ін.

Однак інтернет-технології постійно розвиваються, з'являються нові потреби, які спонукають більше часу проводити онлайн, виникають нові загрози для психічного здоров'я особистості, яка є користувачем інтернету. Саме тому ця проблема залишається актуальною як для української, так і для світової психологічної науки.

Тому метою даної статі є огляд основних сучасних ризиків, які можуть нести шкоду психічному здоров'ю студентської молоді, яка є активним користувачем інтернет-мережі.

Ще в 2011 році, в аналітичній доповіді «Інтернет-залежність як новий феномен сучасного світу: сутність і проблеми» Національного інституту стратегічних досліджень, зазначалось, що серед українських користувачів інтернету залежними вважаються до 6 %, абсолютна більшість серед яких – студенти. При чому, у групі підлітків з високим рівнем інтернет-залежності частка представників чоловічої статі майже на третину перевищувала частку жіночої статі [1, с. 34]. Очевидно це можна пояснити більшою схильністю хлопців грати в комп'ютерні ігри.

Особливістю студентської молоді є потяг завжди бути сучасними, йти в ногу з часом, бути у тренді, спілкуватися з однолітками, не зважати на старі норми поведінки та авторитети. Всі ці потреби сьогодні реалізуються в інтернеті.

Це породжує низку факторів, які можуть призвести до формування у особистості інтернет-адукції. Досліджуючи цю проблему, Т.М. Вакуліч (2006) виділила основні фактори інтернет-залежної поведінки, які поділила на: психологічні (безмежна можливість створювати нові образи власного «Я» та вербалізації уявлень і фантазій, порушення психофізіологічного стану, можлива загроза виникнення психічних розладів і суїцидальної поведінки), соціально-психологічні (потужне розширення меж спілкування особистості; легкість знаходження однодумців та емоційно близьких людей, задоволення потреби в належності до соціальної групи та визнання; можливість відійти від реальності) та соціальні (необхідність існування сучасної людини в інформаційно насиченому середовищі: агресивність подання інформації у ЗМІ, деформацію системи норм, неадекватну оцінку національних, культурних та історичних традицій, появу нових засобів впливу на свідомість, ослаблення найважливіших соціокультурних інститутів, відсутність реально діючих соціальних програм психогігієни та психопрофілактики) [2, с. 8-9].

Характеризуючи діяльність в інтернеті К. Янг виділила п'ять основних видів інтернет-залежності, які, зокрема, є дуже актуальними для студентської молоді: куберсексуальна (потяг до відвідування порносайтів і заняття кіберсексом), пристрасть до віртуальних знайомств, до азартних онлайн-ігор, нескінчений серфінг сайтами і пошук інформації, пристрасть до комп'ютерних ігор (Янг, 2010) [3, с. 38]. Узагальнюючи вищесказане можна сказати, що ці напрямки діяльності можуть відволікати студентів від навчання, знижувати їхню успішність, зумовлювати дефіцит реального спілкування, духовного зв'язку з іншими людьми, що може стати причиною самотності та погіршувати їх загальний психологічний стан.

На нашу думку, серед ризиків для психіки студентської молоді можна виділити також загрозу посилення низької самооцінки особистості. Адже багато користувачів у своїх профілях у соціальних мережах публікують відредаговані фотографії, показують свої успіхи, хизуються

шикарним життям. Це формує фальшиве уявлення про таку особистість у інших користувачів інтернету і якщо вони мають проблеми із самооцінкою, вона може ще більше знизитися, а також можуть посилитися ті комплекси, які вже існують у особистості та сформуватися нові.

Ми вважаємо, що ще одним ризиком для студентської молоді є стратегія, спрямована на копіювання поведінки іншої особистості, яка для неї є взірцем для наслідування. Так у студентів із низькою самооцінкою є ризик намагатися відтворювати поведінку блогерів чи геймерів, які для них є ідолами. Ці особистості можуть не здобувати вищу освіту і разом із тим заробляти значні кошти в кіберпросторі, що, у свою чергу, може знизити мотивацію студентів продовжувати навчання.

Зважаючи на ризики, які створює для молоді розвиток інтернету, Міністерство освіти і науки України проводить інформаційно-просвітницьку роботу з питань безпечної роботи в мережі, а також з проблем інтернет-залежності. Міністерство співпрацює з державними, бізнесовими структурами, неурядовими організаціями з метою вирішення зазначених завдань. Вивчення теми безпечної роботи в інтернеті передбачено чинними програмами зі шкільних курсів «Інформатика» та «Основи здоров'я» [4, с. 35].

Однак, уникнення ризиків, які існують в інтернеті, в першу чергою, є завданням самої студентської молоді. Треба бути відповідальним за своє навчання у ЗВО, вміти слідкувати за кількістю часу проведеного онлайн, намагатися більшою мірою використовувати інтернет для навчання та розвитку, аніж задля розваг. Адже формування інтернет-залежності чи погіршення психологічного стану не лише загрожує побудові успішної кар'єри, але й підвищує ризик соціальної дезадаптації особистості студента.

Натомість студенти, які вміють контролювати своє користування інтернетом спрямовані на використання його для пошуку інформації потрібної для навчання, на здобуття освіти онлайн, для комунікаційних можливостей та дозвілля, яке не шкодить психічному здоров'ю.

Література:

1. Інтернет-залежність як новий феномен сучасного світу: сутність і проблеми. К. : НІСД, 2011. 47 с.
2. Вакуліч Т. М. Психологічні чинники запобігання інтернет-залежності підлітків : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. К., 2006. 21 с.
3. Камінська О. В. Психологічні основи інтернет-залежності молоді : дис. ... д-ра психол. наук. : 19.00.07. Одеса. 2016. 478 с.
4. Інтернет-залежність як новий феномен сучасного світу: сутність і проблеми. К. : НІСД, 2011. 47 с.

СЕКЦІЯ 6. ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ

Петрушкіна Г. В., студентка II курсу магістратури
факультету психології

Цибух Л. М., кандидат психологічних наук, доцент
*Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського
м. Одеса, Україна*

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОТІКАННЯ СТРЕСУ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІСІ

Підлітковий вік – це унікальний період формування особистості.

Однією з найважливіших потреб перехідного віку стає потреба у звільненні від контролю й опіки батьків, учителів, старших узагалі, а також від встановлених ними правил і порядків. Т.В.Драгунова відзначає такі прояви в розвитку дорослості в підлітка:

– наслідування зовнішніх проявів дорослих (прагнення бути схожим зовні, набути їхніх особливостей, умінь і привілеїв);

– орієнтація на якості дорослого (прагнення набути якостей дорослого, наприклад у хлопчиків – «справжнього чоловіка», а саме – сили, сміливості, волі й т. д.);

– дорослий як зразок діяльності (розвиток соціальної зрілості в умовах співпраці дорослих і дітей, що формує відчуття відповідальності, турботи про інших людей та ін.);

– інтелектуальна дорослість (прагнення щось знати й уміти по-справжньому);

– відбувається становлення домінуючої спрямованості пізнавальних інтересів, пошук нових видів і форм соціально значущої діяльності, які здатні створювати умови для самоствердження сучасних підлітків) [1].

Відчуття власної гідності в підлітка настільки загострені, що будь-які дрібниці здатні його зачіпати. Тому різні, неначебто безневинні зауваження можуть боляче ранили самолюбність. Спосіб же реагування на образ залежить від індивідуальних особливостей. Хоча це здається парадоксальним, реакція у вигляді зухвалості, грубості більш доцільна і для дитини, і для оточуючих. Підліток тим самим дає вихід своїм негативним емоціям, тобто знімає стан фрустрації, внутрішньої напруженості. А оточуючі, хоча вони й приголомшені раптовою і, як їм здається, безпричинною грубістю, все-таки наступного разу проявляють

більше обережності й делікатності. Якщо ж підліток не відповідає на образу, він таким чином болісно «переварює» її в собі, ще більше відгороджується від світу, а оточуючі можуть і не помітити, що зачепили людину за живе, і це створює передумови для повторних душевних травм. Загострене почуття власної гідності – закономірний наслідок пристрасного прагнення стати дорослим.

Характерно, що підліток дуже педантичний і критичний в оцінках поведінки інших людей, хоча сам часом «грішить» у таких самих ситуаціях. Така непослідовність пояснюється тим, що усвідомлення міжособистісних зв'язків, соціальних ситуацій дещо випереджає розвиток самосвідомості, самоконтролю. Гостро помічаючи помилки інших, підліток скоює аналогічні помилки, бо імпульсивна натура ще не повністю піддається самоконтролю. Крім того, соціальний, життєвий досвід підлітка ще малий, і в багатьох ситуаціях він спочатку діє, а вже потім осмислює те, що відбувається [5].

Різноманітні фізичні, емоційні та соціальні зміни, включаючи жорстоке поводження чи насильство, можуть збільшити вразливість підлітків, сприяти виникненню стресу.

Усі підлітки переживають серйозні стреси. Деякі зміни стресового характеру є віковою нормою й пов'язані з фізіологічними змінами – ростом, гормональною активністю й зумовлюють соціальні зміни – у стосунках із сім'єю, оточенням [7].

Інші мають особистісний характер: заборона на подальше навчання й необхідність самому заробляти гроші, неблагополуччя в сім'ї: скандали, розлучення батьків; шкільні нововведення, куріння маріхуани, вживання наркотиків, сексуальні проблеми, проблеми фізичного характеру, проблеми кримінального характеру, СНІД, катаклізми, важкі хронічні захворювання – усе це може призвести до серйозних стресів у дітей.

До факторів, які можуть збільшити стрес у підлітковому віці, належать бажання відповідати очікуванням суперників, пошук сексуальної ідентичності та використання обладнання та використання технічних засобів.

Симптоми стресу однаково важкі як для дівчат, так і для хлопців. Однак є певні відмінності. Так, вчені констатують особливі «жіночі» реакції на стрес, наприклад, нестерпний головний біль або напади паралізуючого страху.

Під час навчального процесу, підлітки часто відчувають наслідки стресу, а саме: обмеження фізичних навантажень, набуття психічних розладів, втрату слуху та зору, пам'яті. Хлопці видають негайну реакцію на стрес. Тестостерон провокує високу активність, впевненість у собі, підвищує здатність концентруватися на ситуаціях і виходити з неї через дії [2]. Організм дівчат реагує на стрес дещо інакше, викидаючи гормони

під час стресу і припиняючи після усунення причини стресу. Тривалий вплив гормонів стресу пошкоджує клітини мозку.

Реакції хлопців та дівчат на стрес, багато в чому відрізняються не тільки своїми біологічними особливостями, а й вихованням, нормами, що визначаються суспільством. Хоча важливість фізіології не слід недооцінювати, у стресових ситуаціях чоловіки, як правило, замикаються в собі, щоб подумати про проблему та пов'язані з нею переживання, а емоції переважають у жінок. Чоловікові стає легше, коли він береться за проблему, а жінці, коли вона про це говорить [6].

Важливими розуміння відмінностей подолання стресу є погляди Е. Варбана, який розглядає поняття «психологічне подолання» і характеризує його як складний багатовимірний та багаторівневий процес, реалізований за допомогою великої кількості методів і стратегій гендерних особливостей подолання кризи. «Психологічне подолання», як зазначає автор, включає всі види взаємодії суб'єкта з потребами зовнішнього чи внутрішнього характеру – спроби оволодіти чи пом'якшити, звикнути до вимог проблемної ситуації або уникнути її. Дослідник вивчає перебіг стресових ситуацій серед молоді. Так, молоді чоловіки частіше вибирають стратегії роботи над собою та цілепокладання, дівчата – стратегії допомоги іншим людям [4].

На підставі вищесказаного можна зробити висновок, що переживання стресу загострюється у підлітковому віці. Окрім того, дівчата та хлопці по-різному переживають стресову ситуацію.

Література:

1. Жінки vs Чоловіки: відмінності, доведені [Електронний ресурс]// Українська правда. 2013.-5 грудня. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/society/2013/12/5/144101/>
2. Селье Г. Очерки об адаптационном синдроме [Електронний ресурс]. http://www.docme.ru/doc/1062168/g.-sel._e-ocherki-ob-adaptacionnom-sindrome
3. Китаев-Смык Л. А. Психология стресса / Л. А. Китаев-Смык. – М.: Наука, 2007. – 368 с.
4. Монахова А. Ю. Психолог и семья: активные методы взаимодействия/А.Ю. Монахова. –Академия развития: Академия Холдин, 2014. – 160 с.
5. Робер М. А. Психология индивида и группы/М. А. Робер, Ф. Тильман. – М.: Аспект Пресс, 2013. – 376 с.
6. Современный воспитательный процесс: состояние и проблемы // Социологические исследования. – 2015. – № 4. – С. 89–93.
7. Сухов А. Н. Реальная социальная психология: учеб. для вузов / А.Н.Сухов. – М.: МПСИ, 2004. – 352 с.

СЕКЦІЯ 7. СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ, ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Гапон О. Л., студент II курсу магістратури

*Навчально-науковий інститут психології та соціальної роботи
Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна*

КОПІНГ-СТРАТЕГІЇ У ЛЮДЕЙ РІЗНОЇ МІСЦЕВОСТІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

На початку 21 століття люди звикли до стабільності, до здатності будувати довгострокові плани, але виявилось, що ми все ще не можемо багато чого контролювати. Людство давно не стикалося з такою масштабною пандемією смертності, як пандемія коронавірусу COVID-19. У зв'язку з цим реакції на те, що сталося, дуже різні, і їх важко передбачити. Ми не знаємо, як реагувати на те, що відбувається, і кожен з нас робить це по-своєму.

Вжиті державами заходи примусової ізоляції для запобігання поширенню вірусу викликали численні довгострокові наслідки для фізичного та психічного здоров'я населення, якості життя та економіки в цілому.

В умовах епідемії люди стикаються з безліччю переживань. Важко усвідомлювати, що немає шляхів швидко виправити ситуацію, повернутися до звичного укладу життя. Особистість відчуває себе безсилою. Значна частина внутрішніх ресурсів йде на несвідоме самозаспокоєння, в результаті значно знижується продуктивність і працездатність. В результаті вимушеної ізоляції особливо гостро відчувається брак спілкування та відчуття самотності. В умовах пандемії втрачається можливість будувати довгострокові плани, порушується режим дня, сну, відпочинку, що негативно впливає на фізичний і психічний стан. Постійне відчуття готовності реагувати на небезпеку викликає нервову напругу і виснаження. Труднощі провокують тривогу, депресію, ауто- і гетеро агресивну поведінку (суїцидальні думки, міжособистісне насильство, алкоголізм та інші адикції) [2].

На даний момент існує безліч досліджень стосовно реакцій людей на пандемію та самоізоляцію, одне з яких – велике міжнародне дослідження, проведене групою психологів з 24 країн, проте важко знайти завершені дослідження з цього приводу. Саме відсутність актуальних

досліджень копінг-стратегій в період коронавірусу підштовхнуло вивчити цю тему.

Вперше термін «копінг-стратегія» згадується в роботі «The widening world of childhood» Л. Мерфі, який досліджував як діти проживають кризи під час розвитку. Пізніше Р. Лазарус і С. Фолкман описують копінг, як усвідомлену, постійно змінюючу стратегію боротьби з переживанням стресу, з ситуацією, яка перевершує його можливості [5]. Дослівний переклад слова «coping» з англійської – подолання, а значить, копінг це усвідомлені дії, за словами Р. Лазаруса, спрямовані на боротьбу, як з наслідками, так і з джерелом цього стресу.

Вивчаючи копінг-стратегії населення сільської та міської місцевості у період пандемії, вплив коронавірусної інфекції на психічні стани населення, були задіяні теоретичні методи дослідження, а саме: аналіз, синтез, порівняння, систематизація теоретичних даних, узагальнення. У ході емпіричного дослідження було використано: Тест на визначення рівня стресу (за А. Пахомовим); Методика визначення стресостійкості й соціальної адаптації Холмса і Раге; Методика дослідження копінг-стратегії (опитувальник Хайрова).

У процесі дослідження вибірка становила 100 осіб (50 проживають у сільській місцевості, та 50 – у міській). Отримані дані вказують, що серед випробуваних стресостійкими та яким не загрожує стрес є сільські жителі 36% та 36% відповідно, в той час, як у міських жителів цей показник дорівнює 19% та 19%. 46% міських жителів постійно перебуває в напруженні та 16% загрожує стрес, тоді як жителі сільської місцевості постійно перебувають в напруженні 18%, а загрожує стрес 10%. Таким чином, у міських жителів рівень стресу значно більший ніж у сільських жителів.

Дані вказують, що серед випробуваних високий ступінь стійкості до стресу мають 68% сільських жителів, в той час, як у міських жителів цей показник дорівнює 20%. Можна припустити, що такі показники ми отримали, через такі фактори як: різний спосіб життя сільського та міського населення(сільське населення більше взаємодіє з природою, а саме працює з землею; знаходиться на свіжому повітрі та інше.); меншу взаємодію та вплив ЗМІ на сільське населення; більший контроль за дотриманням карантинних обмежень в місті; меншу густоту населення в сільській місцевості(а отже, і меншу ймовірність захворіти).

Діагностика копінг-стратегій показала, що високий рівень вираженості серед жителів сільської та міської місцевості отримали такі стратегії: втеча-уникнення (40% та 36%), дистанціювання (36% та 36%) та пошук соціальної підтримки (30% та 34% відповідно), що може свідчити про досить неефективні шляхи розв'язання проблем та подолання труднощів. Значна кількість людей, що обирають стратегію дистанціювання та уникнення, вказує на те, що ситуація в країні є досить складною і

практично нерозв'язною для людей: проблеми з працевлаштуванням, підвищення цін у поєднанні зі стресовою ситуацією, пов'язаною з поширенням коронавірусу, – все це призводить до того, що люди віддають перевагу уникненню реакцій, ігнорують наявні проблеми та намагаються зменшити тиск. Виражена стратегія пошуку соціальної підтримки у 30% сільських жителів та 34% у міських жителів свідчить про те, що люди розуміють життєві труднощі та нездатність самостійно їх вирішувати. З іншого боку, виявлено низький рівень вираженості таких адаптивних допінг-стратегій, як позитивна переоцінка (у 36% респондентів з сільської місцевості та 36% з міської місцевості), прийняття відповідальності (у 32% респондентів з сільської місцевості та 32% з міської місцевості), пошук рішень проблем (30 % та 26% відповідно), самоконтроль (28% та 26% відповідно). Отримані дані свідчать про те, що деяким респондентам не властиво самостійно розв'язувати свої проблеми, брати на себе відповідальність за свої дії, намагатися контролювати свої емоції у складних ситуаціях або дивитися за щось позитивне у наявних проблемах. Проте у більшості сільських та міських жителів (40-50%) копінг-стратегії є вираженими на середньому рівні, що вказує на їх гармонійне застосування в залежності від ситуації та може забезпечити адаптацію до змінних умов середовища.

Виявлено прямий взаємозв'язок між стресостійкістю та самоконтролем. Досліджувані, які мають високий рівень стресостійкості мають високий рівень самоконтролю, а, отже, долають негативні переживання у зв'язку з проблемою шляхом цілеспрямованого стримання емоцій та мінімізації їх впливу на оцінку ситуації.

Виявлено прямий взаємозв'язок між стресостійкістю та прийняттям відповідальності. Чим вище рівень стресостійкості, тим частіше використовується стратегія прийняття відповідальності, яка передбачає признание суб'єктом своєї ролі у виникненні проблеми та відповідальності за її вирішення.

Респонденти з високим рівнем стресостійкості не використовують стратегію уникнення/втеча, про що свідчить виявлений обернений взаємозв'язок. Стресостійка особистість не використовує спроби подолання негативних переживань через труднощі шляхом реагування за типом уникнення, навпаки, особистість не заперечує наявності проблеми, цілеспрямовано аналізує ситуацію й шукає можливі варіанти поведінки, виробляють стратегію розв'язання проблем, планують власні дії з урахуванням об'єктивних обставин.

Чим вище рівень стресостійкості має особистість, тим вищий рівень прояву має стратегія позитивної переоцінки, яка передбачає спроби подолання негативних переживань через труднощі завдяки її позитивного переосмислення.

Література:

1. Пандемія коронавірусної хвороби (COVID-19)/ URL: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>
2. Пандемія COVID-19: вплив на психічне здоров'я населення/ URL: <https://neuronews.com.ua/ua/archive/2020/6%28117%29/pages-6-8/pandemiya-covid-vpliv-na-psihichne-zdorov-ya-naselennya-#gsc.tab=0>
3. Шебанова В. І., Шебанова С. Г. Механізми психологічного захисту та копіngu (совладання) особистості: навч.-метод. посіб. Херсон: ХДУ, 2012. 224 с.
4. Що Covid робить з нашою психікою. А як це було після аварії на ЧАЕС? URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-car-54839461>
5. Lazarus, R. S., Folkman, S. The concept of coping *Stress and Coping*. N.Y., 1991. Pp. 189-206.

Довжук С. В., студентка VI курсу факультету психології
Науковий керівник: Каневський В. І.,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології

*Чорноморський національний університет імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна*

ДИСФУНКЦІОНАЛЬНІ СІМ'Ї ТА СПІВЗАЛЕЖНІСТЬ

Співзалежність – це не вроджена хвороба, а придбана і пов'язана безпосередньо з вихованням і розвитком. Співзалежність особистості можна розуміти як певний стан психічного здоров'я або дисфункційну поведінку, яка характеризується забуванням про себе та власні потреби через емоційну, соціальну, фізичну залежність від іншої особистості; поведінку яка формується в результаті гнітючого середовища під час виховання та розвитку або через близький стосунок з залежною людиною; поведінку, яка може призвести до гіршого фізичного та психічного стану, втрати власних кордонів та власного Я.

Можна припустити, що сім'я співзалежних завжди дисфункціональна. В процесі досліджень, А. Варга виокремила такі характеристики дисфункціональних сімей:

- негнучкість рольових функцій;
- негуманні правила, їх важко дотримуватися, виховання непослідовне;
- розмиті психологічні кордони членів родини;

– спілкування в сім'ї утруднене наявністю неконгруентних повідомлень, маніпуляцій;

– почуття не цінуються і не виражаються прямо;

– конфліктність у взаєминах; заохочується або бунтарство, або залежність і покірність.

Можна зробити висновок, що виховання в таких умовах формує ті психологічні особливості, які складають основу співзалежності, перш за все, це низька самооцінка та тривалі взаємини із залежною людиною

У дослідженнях О. Ємельянової співзалежність розглядається як емоційна залежність однієї людини від значущої для неї іншої. Так, автор чітко розмежовує розуміння здорових, зрілих стосунків, де, безперечно, є частка емоційної залежності, оскільки всі ми реагуємо на емоційний стан наших близьких, і стосунків співзалежних. В співзалежних стосунках простору для розвитку особистості практично немає. Співзалежний присвячує своє життя значущим близьким. Можна припустити, що така людина живе не своїм життям, а життям своїх рідних. Співзалежні не відрізняють власних потреб від потреб тих, ким опікуються, кого контролюють, їх розвиток обмежується.

В процесі дослідження теми зв'язку між зростанням в дисфункціональній сім'ї та співзалежністю, можна зробити висновок, що вона вимагає подальшого вивчення та досліджень.

Література:

1. Густодимова В. С. Аналіз феномену психологічної залежності у парадигмі аналітичної психології К. Г. Юнга : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / В. С. Густодимова; ДЗ «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського». – Одеса, 2015. – 19 с.
2. Фролова Є.В. Психологічні чинники і динаміка формування стосунків міжособистісної залежності у жінок: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.01 / Євгенія Валеріївна Фролова. – Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. – Х., 2008 – 19 с.
3. Николаева Л. А. Психологическая привязанность и конфликты в семье / Л. А. Николаева // Семья в современном мире / Ред. В.Н. Куницына, СПб, изд-во СПбГУ. – 2010. – С. 118-125.
4. Уайнхолд Б. Освобождение от созависимости / Б. Уайнхолд, Дж. Уайнхолд / Перевод с англ. А.Г. Чеславской. – М.: Независимая фирма «Класс». – 224 с.

Супрун В. М., доктор філологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальних технологій

Кобець А. В., студентка магістратури

*Вінницький соціально-економічний інститут університету «Україна»
м. Вінниця, Україна*

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ДЕТЕРМІНАЦІЯ ДИТЯЧОГО СТРАХУ

Сучасна соціокультурна парадигма, що оточує особистість як на етапі її становлення, так і в дорослому житті, характеризується невизначеністю умов, екзистенцією перебування в оточенні катаклізмів й життєвих стресів. Глобалізація й інформатизація соціуму індукують несприятливі фактори впливу на індивіда. ХХІ століття – це період невизначеності й турбулентності у сферах економіки, бізнесу, політики, екології та ін., що загострює соціальну нестабільність особистості, розбалансовує душевну рівновагу й інспірує почуття страху перед екзистенцією катастрофізму. Рефлексія спокою поступається тривожності, динаміка якої наростає разом із появою нового соціального подразника, котрим може слугувати навіть несприятливе повідомлення в засобах масової комунікації, скажімо, щодо курсів валют. Наростаюче психологічне напруження може призвести до сумних наслідків, якщо не нівелювати джерело соціально-психологічного подразнення, не підтримувати відчуття внутрішньої рівноваги і спокою.

Разом з тим, почуття страху, як правило, не з'являється в один момент, а формується впродовж довгих років й зрештою може призвести до появи фобій і комплексів. Своїм корінням такі процеси сягають дитячих років особистості, а їх причинами зазвичай є соціальні фактори, а саме: тяжкий мікроклімат у сім'ї, непорозуміння з дорослими, негативний вплив «важких» підлітків або знайомих з кримінальними минулим, шкільний булінг, матеріальна скрута, військові конфлікти тощо. Саме страх, сформований у дитячі роки, здатний зруйнувати психіку людини й привести у майбутньому до її соціальної дезадаптації. Разом з тим, основним фактором формування й розвитку дитячого страху є внутрішньо сімейне неблагополуччя, конфлікти й непорозуміння в родині. Як слушно зазначає Оксана Бобак, «виховання в сім'ї є початком всього і дуже позначається на долі людини. Вплив родини на виховання і розвиток людини триває впродовж всього життя. У родині дитина набуває соціального досвіду впевненої поведінки. У неї формується відчуття власної значущості та значущості своєї поведінки, закладаються основи почуття гідності. Адже саме родина дає відчуття захищеності – важливе для розвитку самостійності, впевненості, задоволення потреби у соціальній відповідальності вже у дитинстві» [1; с. 179-180]. По суті саме в сім'ї

відбувається моделювання майбутньої поведінки особистості, формується матриця норм її поведінки в соціумі, тому різноманітні аномалії в родині призводять до соціально-психологічної дезадаптації дитини.

Найпоширенішою внутрішньо сімейною трагедією для дитини є розпад сім'ї внаслідок розлучення батьків. Така психічна травма призводить до появи в дитини страху бути залишеним не лише одним із батьків, а навіть обома. Дитина боїться, що втратить любов і увагу з боку рідної людини, яка полишає сімейний форпост, буде байдужою для неї, адже нова сім'я батька чи матері повністю заповнить їх увагу.

Не менш важливим фактором детермінації соціально-психологічного страху в дітей є гіпертрофовані вимоги до них з боку батьків, відсутність підтримки й похвали з їх боку. В дитини перманентно формується уявлення, що вона не виправдала сподівання старших. Це запускає механізм моральної меншовартості.

Крім того, до внутрішньо сімейних факторів формування дитячих страхів можна віднести й надмірну опіку батьків, що призводить до поступової втрати в особистості почуття відповідальності за власні вчинки, відсутності самостійності у власних поглядах. Така дитина не може сама зробити вибір, оцінити вчинки свої й оточення. Вона повністю залежна від батьків і стає соціально неспроможною.

Інформаційна епоха детермінувала важливий чинник формування дитячих страхів – вплив засобів масової комунікації на свідомість сформованої особистості. Дитина щоденно бачить і чує про злочини, які відбуваються в суспільстві й це народжує боязнь екзистенції буття. Тому завдання батьків і оточення фільтрувати інформаційний контент, який сприймає дитина, збалансувати кількість позитивних та негативних повідомлень, що отримує молода особистість.

Сучасна інформаційна доба інспірувала ще один фактор розвитку дитячих страхів – відсутність рухливо-ігрової активності. Дитина замінила цей процес життям у віртуальному світі й спілкуванням з гаджетами. Це створює потенційну небезпеку соціальної дезорієнтації особистості, адже реальне життя відмінне від віртуального.

Як бачимо, кількісний спектр факторів соціально-психологічної детермінації дитячих страхів чималий (обсяг тез, на жаль, не дає можливостей перерахувати й проаналізувати всі). Тому роль оточення у формуванні соціально-психологічної стійкості дитини є визначальною, дає можливість моделювання соціокультурної матриці особистості, її ціннісних пріоритетів.

Література:

1. Бобак О. Соціалізація особистості в дошкільному віці як предмет науково-педагогічного вивчення. URL: <https://dspu.edu.ua/hsci/wp-content/uploads/2017/12/004-22.pdf>

НОТАТКИ

ЗБІРНИК ТЕЗ НАУКОВИХ РОБІТ

Міжнародної науково-практичної
конференції

«ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЇ
ТА ПЕДАГОГІКИ»

5–6 листопада 2021 року
м. Київ

Частина I

Видавник: ГО «Київська наукова організація
педагогіки та психології»

Поштова адреса редакції: 04108, Київ, а/с 62

Електронна пошта: office@knoopp.org.ua сайт: www.knoopp.org.ua
tel: 38 066 699 58 42

Підписано до друку 08.11.2021 р. Здано до друку 09.11.2021 р.

Формат 60x84/16. Папір офсетний.

Цифровий друк. Ум. друк. арк. 6,74.

Тираж 100 прим. Зам. № 0911-21.